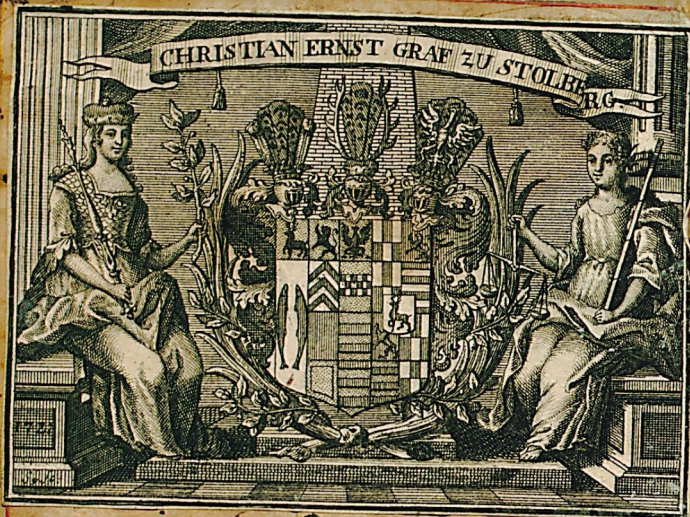

00
 1. Cyser / polyer
 Epitome Harmonie
 Evangelicæ Wittenb.
 1544

2. Pangratij / Andri
 methodij concio.
 nandi, Wittenb. 1544.

3. Tabule vi de
 arte concio.
 nandi

4. Lyttichyß, Alb.
incomabula Doctrina
Evangelica. Lipsie
1591.

5. Duberius, Bened.
Catalogus prodigio-
rum, Wittemb. 1591

6. — de incarna-
tione Christi. Witt.
1591

7. Duberius, Bened.
ex Esaya Cap. 21, Orationes
duo in Nativitate Jesu
Wittemberga 1591

8. Lutheri, Mart.
Augustana Confessio
1530

9. Tabula moralis
domestica, Lipsie
1591.

oo K

INCUNABULA DOCTRINÆ
EVANGELICÆ,

Quibus continentur

QUÆSTIVNCVLÆ

EXAMINIS
THEOLOGICI, EX
SCRIPTIS D. PHIL. MEL.
COLLECTÆ, ET AD IN-
stitutionem puerilem ac-
commodatæ.

M. ALBERTI LYTTICHII
Valle Ioaachimici opera.

His coniunctæ sunt definitiones Græcæ
IOACHIMI CAMERARII, &c.

Ac

Precatiunculæ traditæ & ipsæ à
MELANCHTHONE.

Accessit Confessionis Augustanæ prima
delineatio Doct. M. LUTHERI, Item
brevis eiusdem comprehensio ac
Paraphrasis Symboli
Apostolici.

Facta iam recognitione authoris.

LIPSIAE, EX OFFICINA TYP.
Abrahami Lambergi, M. D. XCI.

GEORGIO, ANDREÆ

F. HEYL, BENE ME,

RENTI DE REPVB.

literaria Lipsiæ,

S. D.

Vemadmodum bona parentum ciuili
ratione hæreditaria esse conuenit: ita
amiciis & merita in Rempub. Ma-
iorum nostrorum esse debere; nemo
cordatorum negabit. Quare cum tu GEOR-
G I, parentis Viri laudatiss. hæres & strenuus fa-
ctus sis æmulator, non dubito quin & in amicitia
nostra & meritis erga pias scholas idem alter cum
parente sis futurus. Ausus igitur fui libellum (de
quo recognoscendo me monuisti) genitori tuo
p. m. à me cum in Marianis essem ante annos
14. nuncupatum, ad te tandem reuissum mittere,
vt hæc incunabula doctrinæ theologicæ, per te
nostris Annæmontanis etiam exornarentur: In-
terea dum editio græca Epitomes Augustanæ
confelsionis in affirmatiua & negatiua sententia
& Smalcaldicorum Articulorum perficitur. Ne
labor in Domino disperijisse queat. Bene vale.
Datæ Annæmonte Anno 87.

M. Albertus Lyttichius. I.
Pastor ibidem.

HONESTO ET PRVDENTI VI-

RO Dn. ANDREÆ HEYL,
Ciui & Bibliopolæ Lipsico, &c.

S. D.

*Agna vobis debetur grā-
tia, honestissime & opti-
me D. ANDREÆ,
quorum studio & prom-
titudine noster Libellus
Quæstionum Germani-*

*carum Examinis PHILIPPI, ante an-
num Lipsiæ typis Ernestinis scriptus est:
Ea enim occasione illæ succinctæ & per-
spiciuæ definitiones, traditæ à Philippo, in
officinas pietatis & modestiæ Puellarum
ac eorum etiam cœtuum, qui literas Ger-
manicas & Logisticen metallicam apud
nos discunt, receptæ sunt, & manibus ho-
rum teruntur atq. ediscuntur, quod idem
fit ab his, qui nostræ sunt dediti discipli-
næ. Siquidem illarum cognitionem &
propagationem maximi semper fecerunt*

A 2

runis

EPISTOLA.

*runt summi viri, & præcipua Ecclesiæ
 lumina, quemadmodum Athanasius in
 Tract. de Defin. ait: Definitiones iux-
 ta traditionem & fidem Ecclesiæ
 Catholicæ, collectæ sunt à Cle-
 mente, & alijs sanctis viris ac be-
 atis Patribus, quas ante omnes sci-
 entias alias indagare, & in ani-
 mum recondere necesse est ei, qui
 per auxilium Dei, verbo veritatis
 præesse voluerit, & cuius homini
 orthodoxè sentienti atq; integram
 fidem erga Deum habenti, utile,
 &c. Proinde, ut cum Diuo Paulo siere-
 mus τὰ κατὰ τοὺς ᾠκιστοὺς, & ad captum
 nostrorum nos applicaremus (tales enim
 inter nostros quog. discipulos sunt, qui
 nondum assequuntur Examinis Theologi-
 ci omnia, sed aliqua saltem, & ea bre-
 uia) sumsi mihi hoc, ut ex Latinis mo-
 numentis PHILIPPI, nihil immutato
 ordine, (quem eundem Paulus ad Roma-
 nos, Ephesios, Colossenses, & Galatas scri-
 bens ferè obseruat,) nec filo relicto, quo
 in po-*

DEDICATORIA.

in populari lingua Quæstiones illæ à me contextæ sunt, Enchiridion nostrum etiam latinum facerem, quanta fieri breuitate liceret, ne amplitudo doctrinarum memoriam effugere, aut ingenia obruere possit. Eo equidem studio, quo si quid discitentibus inculcandum sit, præter selectissima ipsa verba Philippi, nihil admisceatur. Quibus addidi græcas Finitiones Domini Camerarij, viri clarissimi, quatenus traduntur nostris auditoribus, his rem gratam feceris, mi Domine Andrea, si has ut illas à Chalcographis elaboratas, vestro beneficio acceperint, & ita scripti-
onis molestia (ut sunt delicati hac ætate adolescentuli) liberati fuerint. Misi itaq; hæc ad vos, ut de vestro iudicio hanc gratiam apud nostros iniretis.

Attexui autem singulis Quæstiunculis testimoniorum numeros & locos, quæ citantur vel à Philippo ipso, vel adiungi his queant, ne ulli de euidencia & perspicuitate rerum ipsarum relinquatur dubium, cum & editio prior germanica

EPISTOLA

eosdem ferè characteres ubiq; habeat appressos.

De regulis in fine capitum singulorum annexis, adscribo verba Domini Philippi, qui sic ait: Vetus docendi consuetudo fuit, talibus breuibus sententijs, tanquam gnomis, includere insignes articulos doctrinae, quas Ecclesia ministerio Euangelij euoluere debet & explicare.

Preces tandem libello huic adiunctae complectuntur & ipsae partium Catecheseos explicationem, ac vsui esse possunt pluribus, in preparatione animorum, ad sacrosanctam Ecclesiae Communionem accessuris, donec meliora DOMINVS, quem oro, ut regat mentes docentium & discipulorum, ut una, vera & perspicua sententia Euangelij, & verae Ecclesiae seruetur omnibus locis & temporibus, & sit efficax vox Euangelij sui, qua multi ad Deum conuertantur, & eum vera agnitione celebrent, & fiant haeredes aeternae salutis, propter Filium, Deum & hominem, qui factus est nobis Sapien-

DEDICATORIA.

*pietia in verbo: Iustitia per sanguinem:
Sanctificatio ex suo Spiritu: Redemptio
aduentu glorie, ut dicitur 1. Cor. 1. Bene
vale. Mariaberga Mysorum, Die Mar-
tini 1573.*

Albertus Lyttichius Ioach:
Magister artium, &
Theolog. S.

IN QV AE.

IN QVÆSTIVN
CVLAS CAPITVM
Pietatis.

M. A. L.

EXcipe, sed patulis amplexibus: excipe vultu,
Culte, serenato, grato animoq; Puer:
Excipe, quem mira scriptum breuitate libellum,
Solertiq; pius condidit arte labor.
Non titulus Cedro splensens, non pumice tersus,
Magnificas spumas grandisonasq; crepat.
Non ostentat opes, nec diuitis ille liquores
Pactoli, nec habet munera fluxa Tagi:
Sed quæ Christiadam ratio pietatis & vltra
Consona doctrina dogmata pura sacra:
Saluificaq; decus Fidei, & quæ ritè docenti
Diuinos cultus norma sequenda, docet.
Aurea quæcunq; inuicti monumenta Philippi,
Nempe repurgata Religionis habent.
Quàto igitur præstât spacio bona sacra prophanis,
Carior hoc multis iste libellus erit.
Hunc ergo pueri vos ô studiosa parate
Pectora, bis pueri vos & amate senes.
Hæc imis infixæ etenim pia scripta medullis
Monstrabunt facili calle salutis iter.
Est aliquid, tali studijs ratione probatis,
Grata Deo, & tenero commoda ferre gregi.
Macte animo Frater, sic insita germina terris,
In plantas cæli, hoc sunt referenda modo.
Perge

Perge Deo vigili sic inseruire labore,
Irritus in Domino non erit iste labor.
Grata Deo est pietas, vigilatas ponere noctes
Vtiliter, frangant corpora fessa licet.
Nil igitur rigidos Momos, rabidosue Theones,
Nil sycophantarum scommata salsa time.
Filius ipse Dei conatus diriget istos,
Propositoq; dabit vela secunda pio.
Vt facili methodo diuini oracula verbi,
Rite propagari perspicueq; queant.

Δούρο διδάσκαλὸς ἁγίας καθάρῃσθε μα-
θητὰ

δ' ἐξ' ὑγιαίνοντων δόγματ' αἰεὶ λόγων·
ὅσα πρὸς γίνουσαν γ' ἐπίηδ' οὐθ' ἴτα νεογνῶν
εὖ καὶ ἐπισαυρῶς δ' ἄκνυσιν ἡδὲ Βίβλ' ὅ·

Elias Lyttichius Frater &
Collega auctoris.

Eripit hunc nobis duris latravitibus aclum
Pastor in officio cum foret, atra dies.
Da pie Christe throno rediuiuum cernere cœli,
Interea Massa molliter ossa cubent.

A 5 PRIMA

PRIMA QVÆSTIO.

Es Christianus? Respon.

SVM atq; retineo integrā & incorruptam Legis & Euangelij doctrinā, & notitiā Filij DEI, crucifixi pro nobis & resuscitati. *Testimonia scriptura. 1. Pet. 4. Psal. 1. Ioh. 5. 1. Cor. 3. Ioh. 3.*

Quid est Christianus?

15
Omnis baptizatus in nomine Filij DEI, (*Mar. 16. Actor. 2.*) qui discit doctrinam veram Ecclesiæ, de Essentia & Voluntate DEI, (*Ioh. 17. Matth. 3.*) in vera agnitione peccatorum, vera Fide, bona Conscientia, vera Inuocatione & spe vitæ æternæ, ita vt pendeat ex solo verbo & Sacramentis. *1. Tim. 1. Rom. 1. Ioh. 4. Rom. 8. Esa. 8.*

Quot sunt illustria capita doctrinæ Ecclesiæ? Quindecim.

I. De DEO, & tribus Personis in vna essentia diuina.

II. De duabus naturis in Mediatore IESV CHRISTO.

III. De

III. De Creatione & conserua-
tione rerum.

IV. De Lege diuina, & differen-
tijs Mosaicarum Legum.

V. De Peccato, & causis Pecca-
ti, atq; Arbitrio hominis.

VI. De Euangelio, Iustificatione
hominis, Fide & Gratia.

VII. De bonis Operibus, quo-
modo fiant, & quomodo placeant
Deo, quid sint Venialia & Mortalia
peccata.

VIII. De Ecclesia, & signis ac
symbolis eius, atq; sacrificijs.

IX. De sacramentis Baptismi, &
Coenæ Dominicæ.

X. De Pœnitentia, seu Conuer-
sione & Partibus: De Confessione,
Absolutione, & Clauibus Ecclesiæ.

XI. De Cruce, & Causis Calami-
tatum, ac Locis consolationum in
Ecclesia.

XII. De Inuocatione, & Gra-
tiarum actione.

XIII. De

XIII. De Libertate Christiana.

XIV. De Coniugio, Magistratu, gubernatione Ecclesiastica seu hierarchica.

XV. De Regno Christi, Resurrectione mortuorum, & vita æterna.

Institutio Christiani hominis, quæ dicitur Catechismus, est regula iudicij, quam homines dextrè sequentes facile discernent veram doctrinam de Deo à falsa, & veros cultus Dei à fictis & commentitijs.

PR I-

PRIMUM CAPVT.

DE DEO.

Quid est Deus, aut Essentia Diuina?

Respon.

DEVS est Essentia v-
nica, *Deut. 4. 6.* spiritualis,
Ioh. 4. æterna, *Gen. 21.* in-
telligens, *Psal. 33.* verax,
Exod. 34. *Ioh. 8.* bona, *Psal. 106.* *Luc. 18.*
iusta, *Deut. 32.* *Pf. 5.* pura & casta, *O-*
sea. 11. 1. *Theff. 4.* *Habac. 1.* misericors,
Pf. 86. 103. *Luc. 6.* benefica, *Ierem. 32.*
liberrima, *Psal. 114.* immensæ sapien-
tiæ, *Esa. 66.* *Psal. 147.* & potentiæ, *Gen.*
17. *Dan. 3.* *Eccl. 3. 15.* irascens pecca-
tis, *Exod. 20. 34.* *Num. 11.* alia à creatu-
ris omnibus, *Esaia. 42. & 48.*

Fontes definitionis huius possunt etiam in-
telligere pueri ex serie præceptorum Decalogi,
& articulorum trium Symboli, si minus placeat
hæc testimoniorum congeries.

Pater æternus, qui Filium imagi-
nem suam ab æterno genuit, & Filius,
imago Patris coæterna, & Spiritus
sanctus

Sanctus procedens à Patre & Filio;
Gen. 1. & 18. Psal. 33. 2. Sam. 23. Matth. 3.
28. Sunt enim Personæ distinctæ, co-
æternæ, ὁμοῦσι tres in vnitæte essen-
tiæ diuinæ, *Dent. 6. Ioh. 14. 1. Ioh. 5. Gal. 4.*
2. Corinth. 13. Tit. 3. Ephes. 3.

Quæ est descriptio Dei Patris?

PATER AETERNVS est prima
Persona Diuinitatis, non nata, nec a
liunde procedens, sed quæ ab æter-
no genuit Filium, imaginem suam, &
à qua procedit Spiritus sanctus, &
quæ cum Filio & Spiritu sancto om-
nes alias res creauit, & earum substā-
tias conseruat. *2. Reg. 7. Esaiæ. 40. Act.*
3. Coloss. 1. Psal. 2. Iohan. 15. Genes. 1. Psal.
33. 16. Prouerb. 16.

Quid est Deus Filius?

Quod Chrs sit natura
filius Dei probatur
1 Quia scriptura
discernit filius
adoptionis a Chro
filio naturali. *Ioh.*
11. vocat eum fi-
lium vniuersum.
FILIUS AETERNVS est secun-
da Persona Diuinitatis æternæ, quæ
est substantialis & integra imago æ-
terni Patris, ὁμοῦσι Patri, quam Pa-
ter sese intuens & considerans ab æ-
terno gignit, *Psal. 2. 88. Prou. 30. Dan.*
3. Ioh. 3. Actor. 2. quæ nobis quidem
sic manifestatur, quòd sit Persona,
per

² Scriptura magno consensu præcipit Christum adorare, inuoca-
re, iubet in eum confidere. Et tribuit ei potentiam infinitam
per quam Pater dicit decretum, & diuinam.

& totum ordinem creationis &
reparationis hominum, & mit-
titur vt patefaciat Euangelium, & as-
sumat humanam naturam, & sit Me-
diator, Redemptor. Iustificator & Sal-
uator, Rex & Sacerdos æternus. 2.
Sam. 23. Esaia. 7. 11. Hebr. 1. Luca. 2. 1.
Timoth. 1. 2. Gal. 3. 1. Cor. 1. Ioh. 4. 1. Esa.
19. 42. Rom. 4. Ioh. 10. Ps. 72. 110.

Quid est Spiritus Sanctus?

SPIRITVS SANCTVS est tertia
Persona Diuinitatis, procedens à Pa-
tre & Filio, & est substantialis amor,
& læticia coæterna inter Patrem &
Filium, *ὁμοῦσι* Patri & Filio, *Genes. 1.*
Act. 5. 2. Cor. 3. Iob. 33. Iohan. 15. 16. Io-
el. 2. Esa. 59. 63. Et nobis sic manife-
stus est, quòd mittatur in corda cre-
dentium, vt tales motus, amorem &
læticiam acquiescentem in DEO, in
eis accendat, qualis est ipse, *Gal. 4. 2.*
Pet. 1. Ioh. 16. Zach. 12. 7. 2. Tim. 1. 2. Reg. 23.

Quid est Persona?

PERSONA est subsistens viuum,
indiuiduum, intelligens, incommuni-
cabile.

cabili, non sustentatum ab alio: Græcis ὁυστατον, obscurius est cum dicunt ὁυστασις, 2. Corinth. 1. 4. Epist. ad Ebraeos cap. 1. in græco.

Quid nominatur Essentia?

ESSENTIA nominatur quod reuera est, etiam si est communicatum, Græcè οὐσία. Exod. 3. Ps. 102. Apoc. 1.

~~Quare sunt tres Personæ Diuinitatis, & non plures, nec pauciores?~~

Quia sic se ~~DIUINITAS~~ patefecit. Exod. 33. 3. Reg. 19. Esaia. 6. Ioh. 1. Matth. 3. Mar. 1. Luc. 3. Et testatur forma Baptismi, quam filius Dei tradidit, tres esse Personas. Matth. 28. Item, Benedictio Ecclesiæ. Num. 6. Ps. 66. 44. Gen. 48. Esaia. 6. Apocal. 4.

MAXIMÆ QVÆDAM THEOLOGICÆ HVIVS LOCI,
ad rectè intelligendas Quæstiones necessariae.

Primum omnium tenenda sunt definitiones, sumptæ ex testimonijs diuinis, in loco de Deo. A solo autem DEO discendum est, quid de DEO sentiendum sit.

Discrimina

Discrimina Personarum pie cogitemus, & suas proprietates singulis attribuamus. Et quoties de distinctione Personarum dicitur, discrimina ex appellationibus sumantur.

Appellatio IEHOVA, propria est verè **DEI**, patet facti primis Patribus & in Israël.

Quoties **DIVINITAS** intra sese describitur, discernuntur Personæ: sed cum opponitur creaturæ, fit mentio vnus aeternæ essentia.

Mysterium Trinitatis indicat **DEVS** de seipso loquens numero plurali.

Cum in veteri Testamento, **DEVS** de **DEO** tanquam de alio à se distincto loquitur, simul ostendit plures eiusdem essentia seu naturæ diuinæ personas.

Vna est οὐσία, tres sunt ὑποστάσεις, vnus eiusdemq; Deitatis, aeterni Patris, Filij & Spiritus sancti.

Non est facienda confusio Personarum, nec etiam diuulsio & separatio Essentia.

Non tantum Vocabulis aut imaginatione discernuntur tres Personæ, sed re ipsa, alium subsistentem esse patrem, alium subsistentem esse Filium, alium subsistentem esse Spiritum sanctum, vult docere Ecclesia, etiamsi sunt ὁμοῶςιοι.

Verissimum est in qualibet Persona, Essentiam & Relationem nequaquam differre realiter, nec esse res duas, Essentiam Filij & Relationem.

Opera **TRINITATIS** ad extra sunt indiuisa, hoc est, communia tribus Personis, sed ser-

B

uata

nata cuiusq; Personæ proprietate. Item, Filius dicitur per se, sed non à se.

Opera TRINITATIS ad intra sunt diuisa.

Gignere, est alium de sua Essentia gignere; Procedere autem est à voluntate, & differt hoc ab Egredi, quod est à potentia cogitante.

Quatuor sunt Modi præsentia DEI: Vniuersalis; In beatis; In Sanctis in hac vita: &c. Quod & humanam naturam, quam semel assumpsit, nunquam deserit, Iuxta Damasceni dictum.

CAPVT II.

DE DVABVS NATVRIS

IN MEDIATOREM ^{verbum.}

Quare Filius nominatur λόγος?

<sup>qui est imago Dei in conspectu
qui est splendor
glorie, & imago
substantia illius</sup> I. Quia est imago Patris cogitatione genita, Coloss. 1. Ebr. 1.

II. Quia est Persona, per quam Pater dicit decretum de creatione, Prouerb. 8. Ioh. 5. Coloss. 1. Gen. 1.

III. Quia est Persona proferens Euangelium ex sinu æterni Patris, ^{Nemo scit qd sit filius nisi pater, & qd sit pater, nisi filius} Ioh. 1. Luc. 10.

IV. Quia est Persona initio loquens cum Patribus, conseruans ministerium Euangelij, & est efficax in his qui credunt Euangelio, Io. 8. Ebr. 1. Ioh. 4.

Quo-

Quomodo hæc Persona assumfit huma-
nam naturam?

FILIVS, qui est coæterna imago
æterni Patris, & nominatur λόγος & ἁ
Iohanne, assumfit humanā naturam,
in Maria virgine matre, Mich. 5. E(a. 7.
Ioh. 1. Coloss. 2. 1. Tim. 1. Matth. 1. Roman. 1.
Galar. 4.

Talis est autem assumptio, ut huic
Personæ soli, quæ est λόγος, hæc mas-
sa humanæ naturæ assumpta, sit vnita v-
nitione hypostatica, id est, ut sit vnum
ὁμοούσιον, λόγος sustentās hanc mas-
sam, & ipsa massa naturæ humanæ.
Non enim conuersa est vna natura in
aliā, sed personæ, quæ est λόγος, vni-
ta est massa naturæ humanæ assumpta,
Ioh. 1. Ierem. 23. 1. Chron. 18. Matth. 16. Ge-
nes. 4. 1. Ioh. 4. Symb. Athan. ἀπὸ πρῶτος,
ἀσυγχύτως, ἀδιάσπαστως, ἀδιαιρέτως.

Quare Filius Dei assumfit humanam
naturam?

Primò, ne esset quidem genus hu-
manum, sed mox prorsus interisset
post lapsum primorū parentum, nisi
factum esset decretum, ut λόγος assu-
meret massam, & propter hanc assu-
ptionem

tionem genus humanum esset super-
stes, *Genes. 8. 3. 1. Tim. 2. Ioh. 3. Luc. 9.*

Deinde, quia homines peccauerant, congruebat hominem esse, qui poenam sustineret, ut iusticiæ Dei satisficeret, *Roman. 5. Phil. 2. Ebr. 5.*

Tertiò, ut autem esset æquiualens precium pro peccatis, hic Redemptor non tantum est homo, sed etiam DEVS, *Esa. 9. 7. 35.*

Quartò, Nulla creatura sola sustinere poruisset hanc magnitudinẽ dolorum & iræ Dei. *Deut. 5. Psal. 40.*

Quintò, Ut ergò caput Serpentis conculcet, vincat mortem, reddat nobis iusticiam & vitam æternam, sit perpetuus custos Ecclesiæ, videat consilium æterni Patris, hic Mediator etiam est DEVS, *Gen. 3. Ieremia 23. Iohan. 5. Luc. 10. Esa. 49.*

*Qui modi loquendi sunt considerandi
in hac doctrina?*

Veræ & receptæ sunt hæ Propositiones de CHRISTO: DEVS est homo, Verbum est homo, Christus est homo, Christus est Deus, Christus est natus

natus ex virgine, passus, crucifixus,
mortuus, &c. Quia hæc persona, in
qua vnione personali, vnita est hu-
manæ naturæ diuina, nascitur, cruci-
figitur, moritur. Quæ loquendi for-
ma in Cōcreto, vocatur † COMMV-
NICATIO IDIOMATVM, id est,
Prædicatio, in qua proprietas vni na-
turæ conueniens, tribuitur Personæ
in Concreto, propter vnionem hy-
postaticam, & naturarum commu-
nionem. Talis est enim communica-
tio, qualis est vnio, & communio na-
turarum. Iohan. 1. Coloss. 2. Philip. 2. Ps.
8. Damascenus: τὰ γὰρ φύσεω ἰδίᾳ, λεονὰ
† προσώπων γέγονε.

[† Communicationis causam ἕνεκα τοῦ
ωὐριχώρησιν φύσεω vocat Damascenus
lib. 3. cap. 3.]

REGVLÆ TENENDÆ in hoc capite.

Verbum.

Assumit λόγος & corpus & animam sine pecca-
to, sed habetia proprietates naturales ordinatas.
Item, eas infirmitates, quæ sunt pœne non peccata:
Seu carnem eiusdem generis & speciei cum no-
stra natura, ὁμοῦς οἱ οὖν cum nostra carne.

Certissimum est, esse vnum Filium, λόγον, &

B 3

naturam

naturam assumptam, & vna adoratione inuocandum: Ac considerandum est, Filium dici λόγος, & respectu Patris, & respectu nostri.

Considerandum est in vniuersum, quomodo vetus Ecclesia locuta sit, Et retinenda est phrasis vsitata, recepta graui auctoritate doctorum.

Diseritè loquendum est, Communicationem Idiomatum fieri in Concreto, non in Abstracto. Concretum est tale nomen, quod est personæ CHRISTI in duabus naturis subsistentis.

Abstractum est appellatio Naturæ per se considerata.

Discernenda sunt appellationes, quæ significant proprietates naturarum, & appellationes officij, & quæ significant exaltationem Naturæ.

Omnes prædicationes, in quibus idiomata naturarum personæ CHRISTI, vocabulo Concreto significata, tribuuntur, rectè & verè νοινω-via id'ιωμ&τωρ appellari possunt.

Quadam dicta de Essentia loquuntur, quadam de officijs Persona.

Alia dicta loquuntur de regnante Christo, alia de humiliato & patiente.

Nomina officij competunt toti personæ, non alteri naturæ seorsim. Et dicuntur de CHRISTO secundum vtramq; naturam. Nam vtraq; natura agit communicatione alterius, quod cuiq; proprium est. (Leo.)

Christus est Mediator secundum vtramq; naturam, Nec missio & obædientia tollunt equalitatem

tem potentia & essentia, sed distinguunt ordinem personarum. (Cyrillus.)

Retinenda est personae unitas, nec tamen sunt confundenda natura.

Attributum unius naturae competit & alteri, sed in Concreto: Nam quae uni naturae propria sunt, eadem attribuuntur & alteri, sed in Concreto.

Particula autem distinctiua ostendit cuius naturae idioma sit, quod de tota persona dicitur.

Quaedam propria uni naturae, non impediunt quò minus & altera naturae adsit.

Particula (Secundum) distinctiua, non facit diuisionem Personae, sed sua cuiusque naturae proprietates attribuitur, Vt Act. 2, dicitur. Secundum carnem resurgere Christum.

Quaecumque de vna naturae verè & propriè dicuntur, eadem de Persona etiam, in qua realiter naturae illa (cum altera) subsistit, verè & propriè predicantur.

In predicationibus de CHRISTO, si unius naturae propriae personae in Concreto realiter communicantur, sit reciproca & mutua & ut idcirco, quae tam Deo, quae sunt hominis, quam homini, quae DE I sunt, tribuuntur.

Si verò est Communicatio gloriae & maiestatis diuinae in humanam naturam re ipsa collata, non sit mutua seu reciproca communicatio: Diuina enim naturae ex vnione, nihil dignitatis accessit neque, decessit.

Nomen Capitis tribuitur toti Personae Christi,
B 4 & aliàs

& aliàs Capitis proprietates secundum humanam naturam, aliàs secundum diuinam naturam ei competunt: Est enim Caput efficacia, perfectione merito & ordine.

CHRISTVS non tantum sua Deitate, sed etiam corpore suo potest esse vbicunq;, quomodocunq;, & quandocunq;, vult esse, cum sit DEVS & Homo omnipotens.

Item: CHRISTVS ibi vult esse suo corpore & reuera præsens est, vbi ipse dixit, se corpore suo præsente esse velle, cum sit verax & seruans promissi.

Communicatio Maiestatis diuina in Vnione personali & exaltatione humane naturæ, ac data Omnipotentia sobriè considerata, tollit controuersiam de Vbiquitate & Localitate carnis CHRISTI: Nam ex ea plus Filio Hominis secundum scripturam tribuitur, quam vt vlla speculatione de carnis extensione opus sit.

CAPVT III.

DE CREATIONE.

Quid nominas Creare in primo
Articulo?

Creare, est ex nihilo aliud facere,
dicendo. Estq; Creatio, fabricatio
rerum aliarum, quæ sunt extra essen-
tiam Dei ex nihilo, Gen. 1. Hier. 32.
Psal. 33. Quo-

Quomodo res omnes create sunt?

A Eternus Pater, cum Filio & Spiritu sancto, coelum & terram, angelos, homines, & totam hanc mundi machinam dicendo seu iubendo fecit, ex nihilo, non ex aliqua præcedente æterna materia, Et quidem liberè & volens omnia condidit. *Ioh. 1. Psal. 114. 135. Pater enim creat per Filium, qui est Verbum, in quo hæret opus totius opificij, & Spiritus sanctus immediatè fouet creaturas, & motum impertit, Gen. 1. Psal. 33. 1. Cor. 12. Esaia 43.*

Quæ est sustentatio & conseruatio rerum?

Adest DEVS vniuersæ Creaturæ, & toti opificio suo, sed vt agens liberrimum, angelis & hominibus, & rerum substantias seruat, foecundat terram, procreat fruges in terra, impertit vitam viuentibus, & fouet totam naturam, maximè verò Ecclesiam. *Coloss. 1. Ioh. 5. Psal. 147. 104. 33. Act. 17.*

Quibus modis patefacta est Essentia & voluntas diuina ab initio?

B 5 Doctrina

Doctrina Legis & Euangelij, atq;
testimonijs seu operibus Dei, editis
in genere humano, 1. Paral. 17. Esaia 8.
Exod. 20.

REGVLÆ LOCI DE
Creatione.

DEVS non est alligatus ad causas secundas, sed vt agens liberrimum causas secundas moderatur, aut impedit, aut mutat.

Vtile & iucundum est aspirere opificium mundi, & in eo vestigia Dei querere, & demonstrationes colligere, quæ testantur, hunc mundum non extitisse casu.

Creatio est opus totius Trinitatis, non tantum vnius Personæ. Psal. 33. Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, id est, quæ DEVS extra suam essentiam facit in creaturis, ea sunt communia opera trium personarum: Absolutè non Relatiuè.

Contingentia est, non omnia necessario fieri.

Omnia cum fiunt, ideo necessaria dicuntur, quia contradictoria non possunt simul veræ esse.

DEVS per interualla sex dierum materiam creatam distinxit, & opere perfecto septimo die quieuit, scilicet, à nouis creaturis faciendis.

Pater est προκατασκευστής, iubens Causa, fons omnis boni in rerum natura: Filius δημιουργικής, perficiens, τελειουργός, per quem omnia. Spiritus sanctus

*sanctus est τὸ θεῶν, confirmans, fulciens om-
ne bonum. (Cassius.)*

CAPVT IIII. DE LEGE DIVINA.

Quid est Lex Diuina?

LEX Dei, quæ nominatur Lex
Moralis, est æterna & immota sapien-
tia, & regula iustitiæ in Deo, discer-
nens recta & non recta, & horribili-
ter irascens contumacibus, seu de-
nunciatis horrendam iram aduersus
contumaciam, repugnantem huic
ordini in Deo, *Exod. 20. Rom. 3. 7. Deut.*
32. Et patefacta est hominibus in
Creatione, & postea sæpè repetita,
& declarata voce diuina, vt sciamus
quod sit Deus, & qualis sit, obligans
omnes creaturas rationales, & po-
stulans, vt omnes sint conformes
Deo, & damnans ac destruens om-
nes non conformes Deo, nisi fiat
remissio & reconciliatio propter Fi-
lium Mediatorem. *Roma. 8. Ebra. 8.*
10. Exodi. 20. Deut. 6. Matth. 22.
Marci 12.

*Marci. 12. Matth. 5. Rom. 4. Deut. 27.
Rom. 1.*

Alia Decalogi definitio.

DECALOGVS, est doctrina sapientia & iustitia, quæ est in Deo, cuius radius in mentes humanas trās fusus est, congruens cum mente & voluntate Dei, quæ ostendit quales oporteat esse omnes homines, & dānat omnes, qui non sunt tales, cuius duæ sunt propositæ tabulæ, prior præcipit opera interiora & exteriora, quibus immediatè cum Deo agimus, secunda continet opera erga homines, & hanc obœdientiam Deus seuerissimè postulat, & iudicat eā esse cultum DEI, *Matth. 22. Luc. 10.*

*Quid differt Lex seu Decalogus ab
alijs gradibus Legum Mo-
saicarum?*

~~Tres sunt partes Legis Mosaicæ
vniuersæ.~~

I. Lex Moralis, cuius summa comprehensa est in Decalogo, quare nomine Decalogi sæpè vtimur pro lege Morali, *Exod. 20. Rom. 3. Deut. 27.*

II. Leges

II. Leges Ceremoniales, sunt quæ
externos gestus ordinant in sacrifi-
cijs, & loca, tempora & personas di-
stinguunt, & alia quædam exercitia
externa describunt, vt sint signa &
distinctiones Politicæ Mosaicæ ab ali-
is gentibus. *Libro Leuiticorum.*

III. Leges Iudiciales seu Forenses
sunt præcepta à Deo tradita, de ex-
terna defensione disciplinæ, iuxta
totū Decalogum, de Magistratibus,
de poenis blasphemix & periurij, se-
ditionis, homicidij, adulterij, de di-
stinctione facultatum, vel dominio-
rum, de hæreditatum distributione,
de poenis furtorum, de ordine iudi-
ciorum.

Hæ leges Forenses & Ceremo-
niales Mosaicæ, fuerunt traditæ tan-
tū ad illius Politicæ constitutionem,
& tandem deleta Politia Mosaica, ex-
tinctæ sunt, & prorsus omitti possunt.
Act. 10. Roman. 6. 1. Tim. 1. Verū Lex
Moralis, cū sit in Deo sapientia, &
norma iusticiæ æternæ, & patefacta
sit hominibus, vt homo sit conformis
Deo, non potest extingui, sed manet
ordo

ordo diuinus, vt homo iterum fiat
conformis D^Eo, Rom. 3. & 8. Esa. 33.
Deut. 4.

*Quis est vsus Legis Moralis, cum Deus non
velit eam deleri?*

Tres sunt vsus: PRIMVS est Poe-
dagogicus seu Politicus, ad omnes
homines pertinens, etiam non rena-
tos & ethnicos, quod videlicet obli-
gat omnes, vt regat externa mem-
bra seu Locomotiuam, vt externa
facta congruant cum Lege morali, &
sancit poenas etiam corporales in hac
vita aduersus eos, qui admittunt ex-
terna delicta, quas D^Eus vel per ma-
gistrat⁹, vel alijs modis sumit de fon-
tibus, 1. Tim. 2. Matth. 20. Ebr. 13. Exod.
15. Deut. 11. SECUNDVS vsus Legis
est Iudicium vniuersale, accusans
omnia peccata in hominibus, inte-
riora & exteriora & totam depraua-
tionem, Deut. 4. Roman. 6. 1 Cor. 6. Ioel. 2.
TERTIVS vsus est in Renatis, doce-
re qui cultus D^Eo placeant: quia et si
humana ratio scit aliquo modo dis-
crimen honestorum & turpium: ta-
men

men necesse est habere testimonium
Dei expressum, quæ opera ipsi placea-
ant, *Galat. 3. Ezech. 20. Psal. 119. Rom. 8.*

Quomodo fit impletio Legis?

Implet Christus legem pro nobis,
quatuor modis:

1. Sua obœdientia propria, *Phil. 2.*
2. Deriuando in se poenam, *Esa. 53.*
3. Restituendo in nobis iusticiam
& vitam æternam, *Iohan. 1.*
4. Sanciendo, *Matth. 5.*

M A X I M Æ.

I. *Prime tabula Decalogi semper antese-
ratur secunda tabule: attamen & reliquæ vir-
tutes sunt cultus Dei, si fiunt in fide ad hunc fi-
nem, ut D E O præstetur obœdientia.*

II. *Primum præceptum includendum est cæ-
teris omnibus, Nam propter D E V M præstanda
est obœdientia in omnibus præceptis.*

*In præceptis negatiuis semper continetur si-
mul sententia affirmatiua, & vicissim.*

III. *Sententia primi præcepti & reliquo-
rum discenda est iuxta declarationem Euan-
gely.*

IV. *Omnia præcepta debent fieri in agniti-
one & Fide Mediatoris.*

V. *Lex non potest fieri sine Christo.*

VI. Libe

V I. Liberati sumus à Lege, non quò ad obedi-
entiam, sed quò ad Maledictionem, pœna in
Christum translata est.

V II. Omnis Lex obligat vel ad obœdien-
tiam, vel ad pœnam, Et omnium Legum magistra
ac interpres est Dilectio & necessitas proximi.

V III. Nemo in hac vita, præter CHRIS-
TUM, perfectam obœdientiam & integram
Legis impletionem habet: Impletio CHRISTI
imputatur credentibus: Ita imputatione per Fi-
dem Lex à nobis impletur, postea accedit incoatio
dato Spiritu sancto.

CAPVT V.

DE PECCATO.

Quid est Peccatum?

PECCATVM est ἀνομία, seu quic-
quid est contra Legem Dei, & aduersum
iustitiæ diuinæ, hoc est, Pecca-
tum est defectus, vel inclinatio, vel
actio contra Legem Dei, offendens
Deum, & cōmerens iram æternam,
nisi fiat remissio propter Filium Me-
diatorem. 1. Io. 3. 2. Io. 16. Rom. 2. Len. 5.
& 26.

Quæ est diuisio Peccati?

Peccatum aliud nominatur Origina-
le, aliud Actuale. Rom. 5. Quid

Quid est Peccatum Originale?

Est defectus iustitiæ originis, & reatus propter Adæ lapsum, & propter priuationem lucis diuinæ, & firmæ agnitionis Dei in mentibus hominum, & propter auersionem voluntatis à Deo, & propter contumaciam cordis, quæ mala sequuta sunt lapsum Adæ, in natura hominum, & sunt inimicitia aduersus Deum, & damnata à Deo, *Gen. 8. Psal. 51. Hic. 17. Rom. 3. 5. 7. & 8. Ephes. 2. Psal. 116.*

Quid est Peccatum Actuale?

Est omnis actio pugnans cum Lege, tum in mente, vt dubitationes de Deo: tum in voluntate & corde, vt incendia malorum affectuum: tum in membris externis, vt externæ actiones pugnantes cum Lege Dei. *Ro. 6. Psal. 119. Gal. 5. 1. Iob. 3. & 4. Ephes. 5.*

Quæ est causa Peccati?

Deus nec est causa Peccati, nec vult peccatum, nec impellit homines ad peccandum, nec approbat peccatum; Sed voluntas in Diabolis & hominibus

C

minibus

minibus sua libertate auertit se à
Deo, & excussit dona Dei, & homo
illam destructionem in suam posteri-
tatem propagauit, *Psal. 5. Gen. 3. 6.*
Siracid. 25. Zach. 8. Ioh. 8. 1. Ioh. 2. Rom. 5.

*Quid est voluntas hominis libera & propria,
seu Arbitrium liberum?*

Homo in prima creatione condi-
tus est ad imaginem DEI, & fuit in
mente eius illustris noticia de Deo,
& in voluntate & corde rectitudo,
congruens cum sapientia & volunta-
te Dei, & simul erat libertas electio-
nis non impedita: Postea verò per
peccatum, imaginis integritas amissa
est, & reliqua est tantum facultas,
qua homo potest regere locomoti-
uam, in externa disciplina præstan-
da, sed non potest tollere ex mente
dubitationes, & ex corde vitiosas in-
clinationes, aut depellere *ἀραξίας*,
quæ nobiscum nascitur, quæ nomi-
natur mala concupiscentia, naturali-
bus viribus, sine luce Euangelij, sine
Spiritu sancto, sine Filio Dei nos vi-
uificante suo Spiritu. Voluntas verò
accepto

accepto Spiritu sancto iam non est
ociosa, Gen. 9. Sap. 2. Siracid. 15. 17. 1. Cor.
2. Tit. 3. Rom. 8. Ioh. 8. 1. Ioh. 4. 2. Cor. 6.

R E G V L Æ:

*Quicquid à norma iustitiæ in DEO, quæ in
lege patefacta est, dissidet, aut cum ea pugnat,
peccatum est.*

*Liberum arbitrium vsitatè nominatur Vo-
luntas cum intellectu coniuncta, eligens aliquid
liberè præcedente cognitione.*

*Concupiscentia peccatum est, & pœna pec-
cati & causa peccati.*

*Duo genera sunt actionum involuntate post
depravationem reliqua, Gubernatio Locomoti-
ua & actiones elicita.*

*Imago DEI in homine non fuit substantia
mentis & voluntatis, sed lux & sapientia in men-
te, iusticia & reilitudo in voluntate. Hanc imagi-
nem homo amisit, mentem autem & voluntatem
non amisit.*

*Voluntas non incoat nouam obædientiam,
sive Spiritu sancto.*

*In Baptismo tollitur formale peccati, id est,
reatus: sed adhuc manet reliquum materiale, id
est, mala concupiscentia. Reatus à fundamento
semper est discernendus.*

*Aliud est nihil negatiuum, aliud nihil pri-
uatiuum.*

*Aliud est esse de essentia hominis, aliud esse
ipsam essentiam hominis.*

Certum est, esse Contingentiam, & fontem
contingentia in actionibus esse libertatem volun-
tatis, in creaturis rationalibus.

Aliud est loqui de electione voluntatis, aliud
de euentu seu successu.

Prudenter discernenda est & ταύτη ab ipsis
appetitionibus, quales à Deo condita sunt. Et
scriptura phrasis obseruanda est, qua discerni-
tur subiectum à vitio.

Peccatum Originis non est ipsa natura aut
substantia hominis, sed est corruptio totius natura
hominis, propter quam tota natura hominis à
lege DEI accusatur & damnatur, nisi CHRIS-
TUS eam liberet.

Vt lepra differt à corpore leproso, ita pec-
catum à natura hominis.

Voluntas hominis renati agit & cooperatur
in ijs, quæ sunt fructus conuersi hominis ad DEVM:
In ijs quæ ad conuersionem hominis efficiendam &
promouendam requiruntur & necessaria sunt in
ipsa hominis conuersione, ad salutem nihil agit
aut operatur voluntas vllius hominis peccatoris,
quæ est emortua ad bonum Spirituale.

Voluntas autem & Mens in conuersione ho-
minis est causa materialis, circa quam & in qua
agit Spiritus sanctus, qui efficiens est. Verbum
Euangelij & vsus Sacramentorum sunt & γυνή
καὶ οἱ πότμος Ezech. 36, Roman. 1. Iohan. 17.
Philip. 2.

CAPVT

CAPVT VI.¹

DE EVANGELIO ET IVSTI- FICATIONE CO- ram Deo.

*Qua est altera doctrinarum, quibus Deus se &
suam voluntatem patefecit?*

Respon.

Doctrina Euangelij.

Quid est Euangelium?

Est Prædicatio Poenitentiae, & Pro-
missionis, quæ non naturali luce no-
ta, sed ex arcano consilio diuinitatis
prolata est per Filium, qua Deus ex-
hibet remissionem peccatorum, re-
conciliationem, donationem Spiritus
sancti, iustitiæ & vitæ æternæ, propter
Mediatorem, & per eum GRATIS,
Fide accipientibus promissionem.

Luc. ult. Ioh. 16. Rom. 1. 2. Cor. 3. Gal. 3.

1. Pet. 1. Rom. 3. 1. Ioh. 5. 2. Cor. 2.

Nam Euangelium propriè est læ-
tissima Concio de Filio DEI & Ma-
riæ Domino nostro IESV CHRI-
STO, in qua DEVS gratis offert cre-
dentibus in CHRISTVM suam mi-
seri-

sericordiam , remissionem peccatorum, & æternam salutem.

*Quomodo accipit homo remissionem peccatorum
& reconciliationem seu Iustificationem,
& donationem Spiritus sancti &
vita æterna?*

Respon.

Homo in Conuersione, id est, in
veris doloribus & pauoribus, accipit
remissionem peccatorum propter
Mediatorem Filium Dei, Dominum
nostrum IESVM CHRISTVM DE-
VM & HOMINEM, GRATIS, SO-
LA FIDE, non propter propriam di-
gnitatem, seu propter virtutes pro-
prias, aut propria opera seu merita.
*Roman. 4. 6. Ioh. 3. Act. 10. Rom. 3. Gal. 2. 3.
Ephes. 2. 2. Cor. 2. Ebr. 10. Hier. 33. Esa. 52.
53. 55. 58. Psal. 32. Genes. 15.*

*Estne vera Propositio, SOLA FIDE IUS-
TIFICAMVR?*

Verissima est: quia cum dicitur,
Sola Fide iustificamur, non aliud di-
citur, quàm quòd propter Christum
Filium Dei accipiamus remissionem
peccatorum, & reputemur iusti, sine
nostris

nostris operibus, vt Paulus ait, Iusti-
ficamur gratis ipsius Gratia, per re-
demtionem, quæ est in I E S V C H R I-
S T O, *Rom. 3. 4. 5. Ephes. 5. 2.* Nam iusti-
ficatio est acceptio remissionis pec-
catorum & reconciliationis, seu ac-
ceptionis gratuitæ propter Filium
Dei, quæ cum Fide accipitur, veris-
simum est, simul Filium D E I corda
viuificare, dicere consolationem in
cordibus, per Euangelium, & Spiri-
tu sancto accendere tales motus, qua-
lis est ipse, *Gen. 15. Esa. 53. Hierem. 33.*
Rom. 3. 5.

*Quid est Fides, Seu quis est vsus no-
minis Fidei?*

F I D E S, est assentiri omni verbo
Dei nobis tradito, atque ita & pro-
missioni gratiæ: & est fiducia acqui-
escens in Deo propter Filium, acce-
dens ad Deum, & inuocans eum, &
clamans Abba pater, quæ sentitur in
credentibus, & in veris pauoribus
affert consolationem & læticiam,
Rom. 5. 7. Ebr. 11. Coloss. 1. Gal. 3. Act. 3.
Abacuc. 2. Iob. 4. Et tria hæc sunt in

C 4 vera

vera Fide coniuncta, Notitia, Assensus, & Fiducia in Christum Mediatorem. Ac causæ Fidei sunt duæ: Verbum DEI & Spiritus sanctus, qui fidem efficit, vbi & quando visum est DEO, in ijs qui audiunt Euangelium. Obiectum fidei est vnicum, videlicet, diuina promissio Gratiæ, propter Filium Mediatorem.

Quid est Gratia, & quis est vsus nominis Gratia?

GRATIA apud Paulum, in hac doctrina significat Ebræa phrasi, misericordiam gratuitam, videlicet remissionem peccatorum, & reconciliationem, seu acceptionem gratuitam, propter Filium Dei, quæ cum Fide accipitur, simul Filius Dei viuificat corda, & per Euangelium dicit consolationem in corde, & accendit Spiritu sancto tales motus, qualis est ipse. *Rom 3. 5. 6. 8. Ioh. 1.*

*Quare necesse est retineri exclusiuas Particulas,
SOLA FIDE ET GRATIS?*

Propter quatuor causas: PRIMVM, Vt tribuatur honos debitus Filio

Filio DEI, quòd hæc sola hostia sit
precium pro nobis, *Ioh. 1. Esaiæ. 42. 48.*
Actor. 4.

SECUNDO, Vt conscientiæ ha-
beant firmam consolationem. Si e-
nim penderet remissio ex dignitate
nostrorum operum, semper esset in-
certa, & opprimerentur perterrefa-
ctæ mentes desperatione. *Ro. 4. Gal. 2.*

TERTIA causa est, Vt inuocatio
fieri possit, quæ impeditur conspectu
nostræ infirmitatis: Ideo acceden-
dum est ad Deum, fiducia solius Me-
diatoris. *Ebr. 10. Eph. 3. Dan. 4. Ioh. 16.*
Et sola Fides accipit à DEO nobis
oblata in Filio beneficia: Instrumen-
tum aliud est nullum.

QUARTA, Vt conspiciatur discri-
men Legis & Euangelij, quia parti-
cula Gratis, Fide, propter Mediator-
em, præcipuè discernit Legem &
Euangelium. *Ioh. 1. Rom. 4.*

*Quod est discrimen Legis &
Euangelij?*

EVANGELIUM est promissio,
offerens agentibus pœnitentiam, re-
missionem

remissionem peccatorum, & reconciliationem, accipiendam Fide, & est gratuita promissio, propter Mediatorem, *Rom. 3. 4. 10. Iohan. 1.*

Sed **L E X** est sententia, præcipiens integram oboedientiam erga **D E V M**, & damnans non habentes perfectam oboedientiam: Nec Lex habet promissiones gratuitas, sed conditionales, id est, pendent ex dignitate seu perfectione oboedientiae & operum. *Leu. 18. Rom. 10. Deut. 27.* Differt igitur Euangelium à Lege, genere & differentijs.

R E G V L Æ.

Particula Gratis facit illustre discrimen inter legem & Euangelium.

A causa & opere iustificationis sue redemptionis excluduntur omnia opera humana præcedentia, præsentia & consequentia. Tenendum est autem discrimen inter iustum fieri & iustum declarari.

Non sunt intempestivè miscenda dicta Euangelij & sententia legales seu politica.

Vna & eadem vox Euangelij sonuit in Ecclesia, inde vsq; ab initio, nec alio modo Patriarcha saluati sunt, alio nos saluamur.

Euangelij promissio, & prædicatio Pœnitentia sunt vniuersales.

Sæpe

Sape vtuntur Prophetæ phrasi Legis, vbi tamen interpretatio ex Euangelio sumenda est.

Vniuersa scriptura in hos duos locos praeceptos distribui debet, in Legem, & promissiones.

Fides non ideo iustificat aut saluat, quia ipsa est opus per sese dignum, sed tantum quia accipit misericordiam promissam.

Propositio hæc, Fide sumus iusti, intelligatur Correlatiue. Nam tria ad iustificationem requiruntur, Gratia DEI, meritum CHRISTI, Fides.

Quadam dicta non loquuntur de Persona, sed de causa iustitia. Item, Discernenda est iustitia persona & operum.

Fides iustificat sola, sed non est sola.

Particula Sola non excludit contritionem aut ceteras virtutes, ne a sint, sed negat eas esse causas reconciliationis, & transfert causam in solum Christum.

Sentire remissionem peccatorum incertam esse, est abolere Euangelium.

Quadam dicta vtrunq; coniungunt, Concionem penitentia & promissionem gratia. Luc. 6. Remittite & remittetur vobis.

CAPVT VII.

DE BONIS OPERIBVS.

Quæ opera docenda & faci-
enda sunt?

Præ-

Præcepta in Decalogo rectè in-
tellecto. *Ezechielis 20. Dent. 4.* Ideo e-
nim D^E V^S immensa bonitate etiam
vocem Legis Moralis, in Ecclesia
semper inde vsq; ab Adam sonare vo-
luit, vt arguat peccatum, & ostendat,
quæ opera, & qui cultus Deo place-
ant, vt regantur corda verbo Dei, in
Fide & operibus. *Psal. 119. Num. 15.*
1. Corinth. 6. 1. Iohan. 1.

Quomodo possunt fieri bona opera?

Cum manifesta sit infirmitas hu-
manæ naturæ, auxilium nobis osten-
sum est in Euangelio. Pollicetur Fi-
lius D^E I seipsum nobis affuturum
esse, & depulsurum Diaboli sæuiti-
am, *1. Ioh. 3. Ioh. 15. 10. 2. Corinth. 3.* Præ-
terea effundit Spiritum sanctum in
corda inuocantium, qui, vt inchoat
æternam vitam, ita & motus bonos,
Fidem, Dilectionem Dei, veram in-
uocationem, spem, castitatem, & ali-
as virtutes in cordibus accendit.
Luc. 24. & 11. Gal. 3. Psal. 51. Zach. 12.
Iohan. 14. Hoc tantum donum agno-
scamus, grati tenere studeamus, &
assiduè

assidue nos in tantis periculis iuuari
petamus. *Psal. 50. 1. Pet. 5. Rom. 2.*

*Quomodo placent Deo bona opera, cum in singu-
lis multum sit sordium, multa peccata &
neui non parui?*

Bona opera placent in conuersis
ad Deum, hoc modo: Primùm, ne-
cesse est credere, quòd Persona sit
reconciliata Deo, propter Chri-
stum, Gratis, Fide, non propter di-
gnitatem nostram. *Roman. 3. Gen. 15.
Coloss. 2.* Secundò, sciendum est, nos
non satisfacere Legi, sed hærere in
nobis multa interiora peccata, dubi-
tationes & malas inclinationes, pec-
cata ignorantiae & omissionis. Et de-
ploranda est nostra immundities, &
repugnandum dubitationibus & af-
fectibus. *Luca 8. Psalm. 143.* Tertiò,
sciendum est, tamen oportere in no-
bis esse inchoatam obœdientiam,
iuxta præcepta Dei, & hanc Deo pla-
cere in reconciliatis, propter Media-
torem. *1. Pet. 1. Ephes. 2.*

*Manéntne peccata in Sanctis in
hac vita?*

Sunt

Sunt & manent peccata in renatis
in hac vita, videlicet, nō delicta con-
tra conscientiam, sed interiora mala,
multū caliginis & dubitationum,
multæ ignorantia, omissiones, pra-
uæ inclinationes & flammæ malo-
rum affectuum, quibus tamen repu-
gnant sancti, Spiritu retinentes timo-
rem Dei, Fidem & inuocationem,
nec ruentes contra conscientiam, sed
deplorantes nostram infirmitatem,
ac petentes & credentes remissionem
peccatorum. Hæc dicuntur Venialia,
seu, Non regnantia peccata. *Rom. 8.*
¶ 6.

Quæ ergo sunt regnantia peccata?

Sunt Peccata contra conscientiam,
& lapsus contra fundamentum,
id est, contra articulos Fidei, quibus
renati amittunt Spiritum sanctum, &
fiunt rei æternæ poenæ, ac nisi con-
uertantur, ruunt in æternas poenas.
2. Petri. 2. Matth. 12. 1. Cor. 10. Ioh. 3. Gal. 5.
Eadem dicuntur Mortalia, Et singu-
laris horum Species est Blasphemia,
quæ est contra conscientiam oppu-
gnare

gnare agnitam veritatem à Deo paterfactam, vel Perseuerantia in Epicuræo contemptu Dei, vel desperatio, aut anteferre Peccatum meritis Filij Dei. *Genes. 4. Iob. 8. Reg. In non renatis omnia peccata sunt mortalia, Omne autem peccatum remittitur agenti penitentiam propter Filium in hac vita.*

Qui Peccatores sunt abiecti à Deo?

Qui prorsus non audiunt, nec accipiunt Euangelium, aut qui abijciunt Fidem in Christum, antequam hinc discedunt, & causa reiectionis est Perseuerantia in peccatis. *Iohan. 3. Psal. 2. Deut. 8. Osee. 13. Rom. 9.*

Quæ est Electio ad vitam æternam?

Iudicamus haud dubiè electos esse eos omnes, qui misericordiam propter Christum promissam FIDE apprehendunt, nec abijciunt eam Fiduciam ad extremum. Hæc enim est Regula memorabilis, Omnis conuersus ad Deum, rectè tenens fundamentum, debet credere se placere Deo, etiamsi habet delicta ignorantiae.

Item,

Item, Promissio gratiæ, & prædica-
tio poenitentiae est Vniuersalis, ad
omnes homines pertinens dum vi-
uunt. *Iohan. 6. 10. Matth. 11. Ephes. 1. Ioh. 3.
Rom. 3. 10. 11. 8. 1. Tim. 2. Apoc. 14.*

*Quomodo possum certus esse de Electio-
ne mea etiam?*

Orditur Deus & trahit verbo suo
& Spiritu sancto, sed audire nos or-
portet & discere, id est, apprehende-
re promissionem Euangelij, non in-
dulgere diffidentiae & dubitationi.
Phil. 1. & 2. Ephes. 1. Rom. 8. Quod si au-
dis vocem Euangelij, non repugnēs
Euangelio, non indulgeas contra
conscientiam, aut diffidentiae, sed as-
sentiaris voci diuinæ, *TIBI* quoq; eā
sonare remissionem, & simul petito
auxilium, Hoc cum fit, certum est
te à Deo trahi & adiuuari. Filium Dei
esse efficacem, viuificare cor Spiritu
sancto, quem inuocabis, vt te con-
seruet in Fide ad finem vsq; *Rom. 15. 9.
Psal. 95. Ebr. 3. Iohan. 6. Luc. 10. Mar. 9.*

MAXI

MAXIMÆ THEOLO-
GICAE.

REGVLA.

I. Nec ex Lege, nec ex ratione iudicandum
est de Electione, sed ex Euangelio: Item: De vo-
luntate Dei ex verbo ipsius iudicandum est.

II. Totus numerus saluandorum propter
Christum electus est.

III Non aliam iustificationis, aliam ele-
ctionis causam quæramus.

IV. Non merentur homines remissionem
peccatorum proprijs operibus, neq, coram Deo
iusti sunt proprijs operibus. Causa operum: neces-
sitas, dignitas, premium.

V. Bona opera sunt effectus regenerationis,
& sequi Fidem debent tanquam gratiarum a-
ctio. Et differunt bona opera Christianorum, quæ
sunt fructus Spiritus sancti, & virtutes Ethnico-
rum, quæ sunt tantum quædam externa discipli-
na secundum causas & effectus.

VI. Quoties requiruntur & probantur o-
pera, addendum est Euangelium de CHRISTO,
videlicet non placere, nisi propter Fidem in Chri-
stum.

CAPVT VIII.

DE ECCLESIA.

Declara quid sit Ecclesia, & quæ sint signa
Ecclesiæ propria?

D

ECCLIE-

ECCLESIA visibilis in hac vita;
est coetus visibilis amplectentium in-
corruptam Euangelij doctrinam, &
rectè vrentium Sacramentis, in quo
coetu Filius Dei efficax est, & voce
Euangelij & Spiritu sancto, multos
regenerat ad vitam æternam. Suntq;
in eo coetu multi non sancti, sed ta-
men de doctrina consentientes,
Mat. 18. Ps. 19. Ebr. 10. Ps. 84. 92. 27. Ro. 8.
Luc. 17. Matth. 13. Verba definitionis
ex postillis Lutheri maioribus sumta,
de nuptijs Regijs.

Quæ sunt signa Ecclesiæ propria?

Signa nō fallacia simul hæc tria sunt :

1. Consensus in doctrina Euan-
gelij incorrupta, in Fundamento,
Galat. 1. 1. Corinth. 3. quæ est res neces-
saria ad vnitatem Ecclesiæ.

2. Legitimus vsus Sacramento-
rum, *Psalm. 26.*

3. Obœdientia debita DEO sub
cruce, & debita Ministerio iuxta Eu-
angelium, *Apoc. 2. 3. 7. 1. Cor. 1. Luc. 10.*
Ebr. 13. Pietas vitæ & honestas morum
respondere debet publicæ professi-
oni doctrinæ.

Quid

Quid sunt Symbola Ecclesiæ?

Symbola vocarunt breuem articulorum seu omnium seu præcipuorum doctrinæ Euangelij collectionem, quæ sit norma & fundamentum confessionis Christianæ, & in quotidiana inuocatione consideranda est, vt cogitatione testimoniorum doctrinæ, & patefactionum diuinorum, & miraculorum omnium temporum, Fides confirmetur, 1. Cor. 3. Ephes. 2. 2. Corinth. 10.

*An necesse est, singulos homines saluandos, fieri
ciues vera Ecclesiæ?*

Prorsus necesse est, singulos saluandos iunctos esse cum vera Ecclesiâ, Fide, Confessione, Inuocatione Dei & voluntate seruandæ Ecclesiæ, seu coniunctionis in Ecclesiâ. 1. Corinth. 1. Ebr. 10. Galat. 1. Psalm. 27. 84. 92. Rom. 8.

Quid est cultus Dei in Ecclesiâ?

Est opus à Deo mandatum, factum in Fide, id est, vera agnitione & Fiducia Mediatoris quod refertur ad hunc finem, vt Deo tribuatur honos, id est,

D 2

est,

est, vt testemur, hunc verè esse Deum,
quem sic colimus, & eum sic velle co-
lli. *Ezech. 20.* Regula Cultuum sit De-
calogus rectè intellectus.

Quæ sunt Sacrificia?

Sacrificium est Ceremonia, vel o-
pus quod nos Deo reddimus, vt eum
honore afficiamus, & pro accepta re-
missione peccatorum, & pro alijs be-
neficijs gratiam agamus. Sunt autem
Sacrificia laudis, prædicatio Euan-
gelij, legitimus vsus Sacramentorū,
Fides, Inuocatio, Gratiarum actio,
Confessio, Afflictiones sanctorum,
& omnia bona opera Sanctorum,
quæ non sunt satisfactiones pro fa-
cientibus, vel applicabiles pro alijs,
vt mereantur eis ex opere operato
remissionem peccatorum, seu recon-
ciliationem. Fiunt enim à reconcilia-
tis, & sunt fructus Fidei, *1. Pet. 2. Ro. 12.*
Ebr. 13. Ioban. 4. Ierem. 7. Psalm. 51. 116.
Roman. 13.

R E G V L Æ.

1. Non de Ecclesia loquimur, vt de Idea Pla-
tonica, sed monstramus Ecclesiam.

2. Com-

2. Complexum non est visibile, tamen subiecta in multis propositionibus visibilia esse necesse est.

3. Omnes saluandos oportet inseri Ecclesia in hac vita.

4. Extra Ecclesiam non est salus.

5. Ecclesia neq³ ad ordinariam successionem, neq³ ad certum aliquem locum est alligata, sed ad ipsam doctrinam incorruptam Euangelij.

6. In Ecclesia nemo debet nisi propria auctoritate, iudicandi de scriptura.

7. Vnicum Sacrificium est iⁿ d^e s^{an} c^{to} m^o p^o, scilicet, tota Christi obœdientia. Aliorum piorum omnium Sacrificia sunt Eucharistica, & hæc aut sunt typica, aut moralia. Cessauit species sacrificiorum, sed genus mansit in Ecclesia.

CAPVT IX.

DE SACRAMENTIS, QUÆ
SVNT SIGNA ECCLE-
SIÆ PROPRIA.

*Quid nominatur Sacramentum in
Ecclesia?*

Sacramentum in nouo Testamen-
to, vt Ecclesia loquitur, est ritus di-
uinitus institutus, additus promissi-
oni in Euangelio traditæ, vt sit te-
stimonium

testimonium & pignus exhibitæ & applicatæ promissionis gratiæ. Ideo Veritas dixit: Sacramentum est signum Gratiæ, videlicet, Baptismus & Cœna Domini, *Gal. 3. Eph. 3. Rom. 4. Gen. 17. Exod. 12. Deut. 4. 12. Num. 9.*

Quid est Baptismus Ecclesiæ Christi?

Est instituta à Filio Deimersio in aquam, cum pronuntiatione verborum; Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, testificans, quia hoc testimonium diuinitus institutum est, cum, qui cum hac pronuntiatione verborum mergitur, reconciliari Deo propter Christum, & sanctificari Spiritu sancto, ad vitam æternam, *Matth. 28. Mar. 16. Ephes. 5. 1. Pet. 3. Tit. 3.*

Quæ est sententia verborum Baptismi: Ego baptizo te in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti?

Ego (*minister*) hoc ritu testificor in nomine, id est, mandato diuino, te, qui sic mergeris, recipi à vero Deo in gratiam, qui est æternus Pater Domini

Domini nostri I E S V C H R I S T I, &
Filius, & Spiritus sanctus, & recipite,
propter Filium, & sanctificari te Spi-
ritu sancto: Et ego testificor, te recipi
I N N O M E N, id est, agnitionem &
inuocationem veri D E I, qui est æ-
ternus Pater Domini nostri I E S V
C H R I S T I, & Filius, & Spiritus san-
ctus, & recipite, propter Filium Re-
demtorem Ecclesiæ, & sanctificari
credentem Spiritu sancto, quem a-
gnosces & inuocabis, & palam vicis-
sim testaris hoc Baptismo, te omnia
commentitia numina execrari, *Ioh. 1.*
Lucæ 3. Acto. 2. 1. Petri. 3. Tit. 3. Galat. 3.
Ephes. 2. 5. 1. Iohan. 1. Roman. 6. 1. Petri 1.
Coloss. 3. Iohan. 3.

*Suntne recens nati Infantes ba-
ptizandi?*

Infantes sunt baptizandi, & confir-
matio hæc est ex Euangelio sumta,
quia ad infantes pertinet promissio
gratiæ & salutis æternæ, *Genes. 17.*
Matth. 19. Mar. 10. 1. Corinth. 7. Elie. 1.

*Quid est Cæna Domini, & qualium rerum sit
communicatio in Cæna?*

D 4

Coena

Coena Domini est communica-
tio corporis & sanguinis Domini no-
stri IESV CHRISTI, sicut in verbis
Euangelij instituta est, in qua, sum-
to Pane & Vino, Filius DEI verè
& substantialiter adest, & testatur, se
applicare credentibus sua beneficia:
& se assumisse humanam naturam
propter nos, vt nos quoq; sibi infer-
ros Fide & obœdientia, membra sua
faciat: & nos ablutos esse sanguine
suo: simul etiam testatur, se velle in
credentibus deinceps esse: & se, cum
sit λόγος æterni Patris, docere, viuifi-
care & regere credentes, *Matth. 26.
Mar. 14. Luc. 22. 1. Corinth. 1. & 11. Ioh. 15.
Matth. 28. 1. Timoth. 2.*

COENA DOMINI non est inane
spectaculum, sed CHRISTVS reue-
ra adest, dans per hoc ministerium,
suum corpus & sanguinem mandu-
canti & bibenti. Hæc Persona quæ
est Deus & Homo, verè & substan-
tialiter adest in hac sumtione, & ap-
plicat sese & sua beneficia commu-
nicatione corporis & sanguinis sui
(*ex Locis & repet.*) Quàm verè enim
Verbum

Verbum caro factum est : tam verè
nos Verbum, carnem factum cibo
Dominico sumimus, vt Hilarius in-
quit.

*Quid de hac Cœna homini orthodoxo bre-
uiter sentiendum est?*

~~Firmissimè tenendum est, quòd~~
hoc Sacramentum Altaris sit verum
Corpus, & verus sanguis Domini
nostri ~~IESU CHRISTI, in sub. cum~~
~~Pane & Vino~~ nobis Christianis ad
manducandum ac bibendum, ab i-
pso CHRISTO institutum, *Hac Lu-
therus.*

Et statuendum est, sententias Pa-
trum ~~prætorum~~ asseuerare, quòd Corpus
Domini verè assit in Cœna Domi-
nica, neq; vlla satis firma ratio inue-
niri potest, cur ab hac sententia dis-
cedendum sit. *Hac Philippus.*

Quis est fructus sumtionis?

Vsitare responderetur, quòd sum-
tio fiat ad confirmandam Fidem, vi-
delicet, vt applicentur credenti be-
neficia CHRISTI, *Matth. 26. Rom. 4.*
Estq; hic principalis fructus, hoc te-

D 5

stimonio

testimonio confirmare Fidem, & statuere, quòd hoc tanquam pignore seu sigillo, Filius DEI se tibi applicare sua beneficia testetur, & quòd assumerit humanam naturam propter nos, vt nos sibi insertos tanquã surculos seruet, *Iohan. 15. Rom. 4.* Nam Sacramenta sunt testimonia applicationis, quod necesse est intelligi, non (vt Papistæ loquuntur) ex opere operato, id est, sine bono motu vten- tis, in adultis, sed cum seriò agunt poenitentiam, & Fide accipiunt. *Hoc enim est digne manducare, 1. Corinth. 11.*

Semper autem in Cœna Domini hac facienda sunt ordinè, publicè, & priuatim.

I. Proponenda est doctrina de beneficijs CHRISTI, de testimonio & promissione noui Testamenti, de Poenitentia & Fide, *Matth. 14. Luc. 22. Ebr. 9.*

II. Facienda est iuuocatio, *Matth. 18.*

III. Sumtio, qua Fides confirmetur in conuersis, qui statuunt verè sibi applicari

applicari beneficia Mediatoris. Et in eo exercitio Fidei, sumtio habet rationem Sacramenti, quia accipit beneficia Filij Dei, *Matth. 26.*

III. Accedat gratiarum actio, publicè & priuatim, de tota beneficio redemptionis & collectionis Ecclesiæ, & de alijs beneficijs spiritualibus & corporalibus. Ideo veritas vsa est nomine *expositas.*

REGVLÆ.

1. Filius Dei colligit aternam Ecclesiam, voca Euangelij & vsu Sacramentorum, non aliter.

2. Sacramenta sunt signa gratia, id est, reconciliationis gratuita, & voluntatis Dei erga nos. Item, Sunt applicatio generalis promissionis ad singulos.

3. Nulla creatura potest instituere Sacramentum, vel opus quod habeat rationem Sacramenti.

4. Nihil habet rationem Sacramenti, extra vsum, qui institutus est, à Deo, Id est, extra actionem integrè seruandam.

5. In omnibus sunt genuina sordes peccati, quas per aquam & spiritum aboleri oportet.

6. Locu-

6. Locutiones de mysterijs Cœna Dominica secundum τὸ ἔργον dextrè intelligenda sunt. Nam in vocabulis tropus nullus est, in propositione verò integra (panis est corpus) Synecdoche admittitur. Et est prædicatio Sacramentalis seu inusitata extra Ecclesiam, ἀποῤῥῆγται ὅ.

7. Vtraz pars Cœna Dominica instituta est pro tota Ecclesia.

8. Necesse est Missam Papisticam taxari, vitari, & aboleri, quia est palàm Ethnica & Idolatrica. Ac non viciā distributio & sumtio carnis CHRISTI est.

9. Sacramenta non habenda sunt pro nudis ac vacuis signis, nec transformanda in ritus politicos seu allegoricos rerum absentium.

10. Differunt Sacramenta Veteris Testamenti ab alijs signis & à Sacramentis noui Testamenti, non quidem causa efficiente & fine, sed forma & quibusdam conditionibus, quas ipsa scriptura recitat. Causa formalis est interna latens in externa specie.

Vlt. Reg. Verissimè ac certissimè adest Christus ipse in ministerio Verbi & Sacramentorum, & in Ecclesia est efficax ipse per Verbum & Sacramenta, per quæ & se, & beneficia sua nobis communicat. Est ergo Vnio Sacramentalis, quæ DEVS externis symbolis in vsu adest, per visibilia signa inuisibilem gratiam dispensans, secundum Verbum. Nec adest DEVS inseparabiliter, sed ex pacto, iuxta verbum & institutionem.

CAPVT

CAPVT X.

DE POENITENTIA SEV

CONVERSIONE AD DEVM,

quæ est repetitio, & quasi pra-

ctica superiorum do-

ctrinarum.

*Quid est Pœnitentia seu Conuersio
ad Deum?*

Est contritio, id est, verus pavor
& dolor cordis propter peccata no-
stra: & Fide in Christum accipere re-
missionem peccatorum, reconcilia-
tionem, iustificationem & viuifica-
tionem: & inchoare nouam obœdi-
entiam, *Ioel. 2. Ezech. 18. 33. Osea. 11. Ps. 37.
Act. 2. 20. Rom. 3. 1. Iohan. 2.*

Quot sunt partes Pœnitentia?

Tres sunt: Contritio, Fides, & No-
ua obœdientia, *Apor. 2. Actor. 3.*

Quid est Contritio?

Est verè expauescere agnitione
iræ Dei aduersus peccata nostra, &
dolere, quòd Deum offenderimus.
*Esa. 38. 66. Hierem. 18. 2. Corinth. 7. Ro. 6.
Psalm. 62.*

Quid

Quid est Fides?

Est assentiri omni verbo Dei nobis tradito, & in hoc promissioni gratiæ: & est Fiducia promissæ misericordiæ, qua cor propter Mediatore, & per eum liberatur ex doloribus inferorum, & accedit ad Deum, & inuocat eum, clamans, Abba Pater, & hac vera cōsolatione & læticia acquiescit in Deo, propter Mediatorem, & viuificatur per Filium, dato Spiritu sancto, *Gal. 3. Roman. 1. 5. 6. 8. Abacuc 3. Ezech. 33. Ioh. 3. Coloss. 2. Actor. 10.*

Quid nominatur Noua obœdientia?

Noua obœdientia propriissimè est, iuxta Pauli definitionem, Militare bonam militiam, retinere fidem & bonam conscientiam. Est autem verè & sine hypocrisis statuere, & velle Deo obœdire, & retinere iustitiam bonæ conscientiæ, & voluntas nostra adiuuatur à Spiritu sancto, *1. Tim. 1. Ioh. 15. Luc. 11. Rom. 6. 8. Philip. 2.*

Quis est vsus vocabuli Confessionis, quantum ad doctrinam Pœnitentiæ attinet?

I. C on-

I. Confessio in scriptis Propheti-
cis, & historijs Ecclesiæ, alibi signifi-
cat veram Contritionem erga Deum,
qua homo immediate coram Deo
dolet se habere peccata, & Fide pe-
tit remissionem culpæ, & mitigatio-
nem poenarum, *Dan. 9. Mich. 7. Psal. 32.*
51. 38. Thren. 3.

II. Secunda significatio est, Con-
fessio offensionis, & petitio reconcilia-
tionis apud homines offensos,
Iac. 5. Matth. 5. Iosue. 7.

III. Tertiò est Confessio, apud
ministrantes Sacramenta, & peti-
tio Absolutionis priuatæ. *Luc. 17. Io. 20.*
Matth. 18.

Quid est Absolutio in Ecclesiâ?

Est potestas clauium, atq; etiam
applicatio promissionis gratiæ ad
singulos vel vniuersos, iuxta hæc
verba Christi: Quorum remisieritis
peccata, remissa sunt: & quorum re-
tinueritis, retenta sunt. Estq; illustre
testimoniũ, ostendens in Euangelio
institutum esse Ministerium annuncian-
di remissionem peccatorum, mul-
tis

tis aut singulis. *Matth. 9. 15. Ioh. 20.
Matth. 18. Luc. 17.*

*Quid sunt Claves Ecclesie, seu regni
cælorum?*

Claues significant domesticam
gubernationem, & totum munus, id
est, Mandatum docendi Euangeli-
um, annunciandi remissionem pec-
catorum, administrandi Sacramenta
singulis aut pluribus, vocandi mini-
stros: & est potestas excommunican-
di obnoxios publicis criminibus, &
excludendi ex regno DEI sine vi
corporali, & rursus absoluendi eos,
si conuersi petant Absolutionem iux-
ta Euangelium, *Mat. 16. 20. 18. Io. 20.
Tit. 1. 1. Pet. 5. 1. Cor. 5. Rom. 1.*

MAXIMÆ THEOLO-
GICÆ.

*Neceſſe eſt in hac vita ante mortem corpo-
ralem fieri conuerſionem ad Deum.*

*Pœnitentia vera nunquam ſera, Pœnitentia
ſera raro vera.*

*In vera Contritione non tantum externa de-
licta, ſed etiam interior immundities deploran-
da eſt.*

Nulla

Nulla potest esse sufficiens Contritio nostra,
nec Contritio meretur remissionem.

Pœnitentia tum denuum firma & integra
est, cum ad Contritionem accedit Fides.

Confessio priuata retinenda est in Ecclesia,
sed absq; superstitione enumerationis.

Renati labi possunt, & lapsi contra consci-
entiam non placent Deo, nisi rursus conuertantur.

Remissio culpa prorsus eadem est, quæ est re-
missio pœnæ aternæ. Et nequaquam ab illa di-
stincta est.

Remissio culpa, à remissione pœnæ tempora-
li in hac vita, distincta est.

CAPVT XI.

DE CAVSIS CALAMITA- TVM ET LOCIS CONSOLA- tionum Ecclesiæ.

Quare Ecclesia subiecta est Cruci?

Tota doctrina de causis humana-
rum calamitatum consideranda est,
quæ in sola Ecclesia diuinitus pate-
facta est, & est ignota sapientiæ hu-
manæ & philosophiæ, vt possit Ec-
clesia aduersus scandala præmuniri
& doceri, cur tantis ærumnis subie-
cta sit.

E

Recen-

*Recense causas principales & præ-
cipuas?*

Prima causa est, Lapsus primo-
rum parentum, & reliquæ Peccati,
hærentes in hac corrupta natura. I-
deo Ecclesia DE I subiecta est morti
corporali, & cæteris ærumnis, & mul-
ti in Ecclesia habent actualia delicta
atrocia, quæ puniuntur singularibus
pœnis, vt Dauidis adulterium, &c.
Roman. 8. 5. Genes. 5. Mich. 5. 2. Reg. 12.

Secunda, quia DEVS præcipue
in Ecclesia vult intelligi iram suam
aduersus peccata, & crescere poenit-
tentiam, lucem fidei & inuocatio-
nem, & reprimi prauas inclinationes,
*Psal. 119. 1. Corinth. 11. Hier. 46. 1. Pet. 4.
Ebr. 12. Esa. 26.*

Tertia causa, quia Diabolus ar-
det maiore odio Christi, & Ecclesiæ
rabiosius insidiatur, quàm alijs gen-
tibus, *Genes. 3. Luc. 22. 1. Pet. 5. Apoc. 12.
Matth. 12.*

Quarta, vt afflictiones & mors
Sanctorum sint testimonium de se-
cuturo iudicio, & restare aliam
post

post hanc vitam, *1. Petri 4. 2. Corinth. 4.*

Quinta causa, Deus vult vt neces
& supplicia Sanctorum sint testimo-
nium de doctrina, quod verè sic sen-
tiant, nec sui commodi causa circum-
ferant doctrinam, & præcipua mem-
bra Ecclesiæ vult insigniter conspici
conformia imaginis Christi, *2. Tim. 3.*
Apoc. 17. Psalm. 44. Rom. 6.

*Quæ sunt Capita præcipua consolationum tra-
ditarum in doctrina cælesti?*

Primum, Omnes homines, & præ-
cipuè Ecclesiam oportet statuere,
non casu nos affligi, sed sciente Deo,
Hiob. 1. Matth. 10. Threnor. 3. Esaiæ 45.
Soph. 1. 1. Reg. 2.

Secundum, quod Deus puniat
aut exerceat, non vt perdat nos, sed
vt nos retrahat ad poenitentiam,
aut exuscitet, vt crescant in nobis
timor, inuocatio, & ceteræ virtu-
tes, *Esaiæ 26. 28. 1. Corinth. 11. Psalm.*
115. 119.

Tertius locus consolationis est
Remissio peccatorum, & promissio
E 2 auxilij,

auxilij, mitigationis poenarum, prae-
sentiae Dei & liberationis, etiam ex
corporalibus miserijs. Etsi enim De-
us non prorsus liberat; tamen miti-
gat in hac vita, vt possimus sufferre.
Psal. 32. Nahum. 1. Joel. 2. Ps. 50. 147. 6. 130.
78. Esa. 57. Hierem. 10. Osea. 11. Abac. 3.
Esa. 64. 1. Corinth. 10.

Tandem Exemplum Christi nobis
proponamus obœdientiae, patien-
tiae & tolerantiae in ærumnis, *1. Pet. 2.*
Hebr. 12.

*Qua consolatio petenda est ab' Exemplo Christi
in consternationibus?*

I. CHRISTVS est exemplum o-
mnium maximum, patientiae & obœ-
dientiae ac mansuetudinis, qua se ve-
ra reuerentia & humilitate admiran-
da, æterno Patri, volens subiecit, &
acerbissimos cruciatus, sine indigna-
tione & fremitu, sustinuit, feramus
ergo nos quoq; afflictionem pro no-
stra mensura, *Esa. 53. Phil. 2. 1. Timoth. 2.*
Ebr. 5.

II. Sciamus ideo pro nobis susti-
nere Christum nostras poenas, ne nos
suc

succumbamus in afflictionibus, aut
abijciamur in æternum, 1. Petri. 2.
Matth. 11.

III. Filius Dei assumpsit humanam
naturam, propterea, ut conseruet eā,
& nobis opituletur in corporalibus
malis & morte ipsa: Nam hæc pro-
pria sunt Filij Dei officia, liberare à
cunctis malis, ab ira Dei, à morte æ-
terna, & pœnis alijs iram Dei comi-
tantibus, cum sit noster I M M A N V -
E L, Roman 8. Esa. 49. Iohan. 16. 1. Petri 1.
Esaia 66. 7.

R E G V L Æ.

Iustis debet bene esse, scilicet iuxta reuelationem Euangelij, cum erunt prorsus liberati à peccato, Non tantum imputatione & inchoatione, sed etiam consummatione nouitatis.

Aliæ afflictiones sunt τιμωρίαι, aliæ δ' οὐκ ἐκ μέρους, & κατ' ἐξουσίαν. Solius autem Christi obediencia est λύσις, id est, precium pro peccatis.

Item, aliæ sunt mala ἐκτόματα, quæ præter nostram culpam accidunt: aliæ ἐκδορίαι, quæ errore vel contumacia ipsi nobis accersimus, quorum tamen fons est peccatum.

Per quæ quis peccat, per ea punitur.

In omni consolatione sic tantum minuitur dolor, cum obiectum bonum intuemur.

E 3

Item :

Item: Leuatur dolor, cum scimus nos à Deo
inuari, & spem habemus mitigationis in hac vita.

Certissimum est, efficaciam consolationum
experiri conuersos ad Deum, in vera inuocatione.

In diuina consolatione prius assentiendum
est verbo externo, deinde sequitur sensus conso-
lationis. In Philosophia verò sequitur assensio ex-
perientiam.

CAPVT XII.

DE INVOCATIONE ET GRATIARVM actione.

*Quid est Inuocatio seu Ad-
oratio?*

Est, aut petere à Deo propter
Mediatorem bona necessaria, aut
pro beneficijs Deo aut Mediatori
gratias agere, & celebrare laudes Dei,
aut certè est doctrina ostendens quid
& qualis sit Deus, Phil. 4. 1. Tim. 2. Co-
loss. 4. 1. Pet. 2. Ebr. 13.

Quid est Petere seu Precari?

Bona spiritualia & corporalia, æ-
terna & præsentia, petere & expecta-
re à vero Deo, & certò statuere, nos
recipi

recipi à Deo, & preces nostras exau-
diri, iuxta promissionē propter Chri-
stum Mediatorem, *Luc. 11. Psalm. 50.
Deut. 6. Iohan. 16. Luc. 18. 1. Thess. 5.*

*Quomodo facienda est Inuocatio seu
Petitio?*

Necessaria est præcipuè harum
rerum consideratio. PRIMO, Cogi-
tandum est, quid & quem Deum, vbi
patefactum, inuoces, vt discernas
tuam inuocationem ab Ethnica. Sit
directa mens ad hunc verum Deum,
qui se patefecit missio Filio Domino
nostro IESV CHRISTO, crucifixo
& resuscitato. Et quidem nomi-
nentur Personæ initio precationis,
& cogitetur, quæ cuiusq; sit proprie-
tas, & discernatur DEVS ab omni-
bus creaturis, & inuocatio vera ab
Ethnica, *Ebr. 5. Psalm. 50. Ioh. 4. Deut. 6.
Matth. 4.*

Secunda consideratio est Præce-
pti, cogitandum est, Deum velle coli
petitione gratiæ, & aliorum dono-
rum, vt discernatur à malis naturis, &
tribuatur ei hic honos, quòd sit sa-
E 4 piens.

piens, bonus, beneficus, dator vitæ,
sapientiæ, & aliorum bonorum,
Matth. 7. Luca 18.

Tertia consideratio est promissio-
nis, neq; conuersio ad Deum, neq;
inuocatio fieri potest, nisi simul pro-
missione Gratiæ, & Fiducia Media-
toris erigamur, vt accedamus ad De-
um, *Matth. 6. 1. Tim. 4. Psalm. 37. Ephes. 3.*
Rom. 5. 10.

Quarta consideratio est de Fide,
quam oportet in specie spiritualia
bona petere & expectare, sine con-
ditione, quia Deus vult hæc nomi-
natim peti, sed bona corporalia pe-
tenda sunt cum conditione, nec ta-
mē irrita est precatio, *Ezech. 33. Ps. 130.*
Zach. 10. 2. Reg. 15. Matth. 26.

Quinta consideratio est rerum pe-
tendarum, quæ non sunt prohibitæ
à Deo, & quarum petitio congruit
cum Decalogo, & promissionibus
diuinis, de bonis spiritualibus & cor-
poralibus, *Iohan. 16. Iacob. 2. 1. Iohan. 5.*

*Quid est Gratiarum actio ad
Deum?*

Est

Est veritas, quæ profitetur accepta esse à Deo beneficia, & verè esse Deum, esse omnipotentem, præsentem & opitulatorem, Et est opus Iustitiæ, qua te obligas ad officia Deo grata, *Psal. 47. 33. 34. 50. 103. 1. Thess. 5.*

Formæ Inuocationum & Gratiarum actionis habentur infra.

Sanne inuocandi Sancti, qui ex hac vita discesserunt?

Non: quia est corruptela Ethnica, & Idolatria horrenda, quæ in Maiestatem & gloriam Dei contumeliosa est & blasphema, *Matth. 4. 11. Esa. 64. 46. Apoc. 19. 22.*

THEOLOGICÆ GNOMÆ
SEV MAXIMÆ.

1. Inuocatio veri Dei est summus cultus Ecclesie.
2. Non est difficilius opus precatione, igitur fideliter exerceatur: Agathonis Eremitæ.
3. Inuocatio est solius Ecclesie propria.
4. In qualibet vera Inuocatione sit aut crescit Conuersio, seu Pœnitentia ad Deum.
5. Non peti alia bona possunt, nisi prælucente promissione Gratiæ.

E s

6. Fidem

6. Fidem, quæ petit remissionem, oportet in specie hac ipsa bona petere & expectare, sine conditione.

7. Fides, quæ petit bona corporalia, petit cum conditione.

8. DEVS non dat euentus mox, & ijs modis, quos cogitat humana ratio, quæ admonitio de mora & modo diligenter tenenda est.

9. Oportet semper orare, & non languescere.

10. Preces & lachrymæ sunt arma Ecclesiæ.

11. Plerumq; præcepta coniuncta sunt de petitione & gratiarum actione, quia utraq; necessaria est ad agnitionem Dei.

CAPVT XIII.

DE CHRISTIANA LIBERTATE.

Quot sunt gradus Christianæ Libertatis?

Docendi causa gradus distinguuntur, & sunt hi:

I. Primus est Gratia, id est liberatio à Lege, & Condemnatione æterna, quod videlicet certò dantur remissio peccatorum, reconciliatio,
impus

imputatio iustitiæ propter Mediator-
rem, Gratis, Fide, qua fit viuifica-
tio & liberatio ab æterna morte, &
donatur hæreditas vitæ æternæ,
Esa. 43. 52. 1. Iohan. 1. Zachar. 12. Rom. 6.
Luc. 5. 1. Pet. 5.

II. Secundus est donum per Gra-
tiam, id est, Filij efficacia in creden-
tibus per Euangelium & per Spiritum sanctum, quæ efficacia est viu-
ficatio, id est, consolatio & inchoa-
tio vitæ æternæ, (qua à peccato, mor-
te, diabolis, & omnibus miserijs li-
beri habemus etiam libertatem faci-
endi pia & Deo placentia opera.)
Iohan. 8. Rom. 15. Gal. 3. Osee 11.

III. Tertius, est liberatio à Cere-
monijs, & Forensibus Legibus Moy-
si: Et liberatio à traditionibus huma-
nis in Ecclesia, *Actor. 10. 15. Gal. 5. Col. 2.*
Ezech. 20. Matth. 15.

R E G V L Æ.

*Liberat Filius Dei dupliciter, Merito &
efficacia.*

*Non sunt alligati Christiani ad ullius gen-
ticipoliam.*

Vbi

*Vbi est opus ordine lectionum & temporum,
fiat sine opinione cultus, & sine opinione neces-
sitatibus.*

*Extra casum scandalizans instituit ab Ec-
clesia possunt omitti, sine peccato.*

CAPVT XIV.
DE ORDINIBVS
in communi vita,

HOC EST,

DE CONIUGIO, MAGI-
STRATIBVS, ET GVBER-
natione Ecclesiastica.

Quid est Coniugium?

Coniugium est legitima & indis-
solubilis copulatio vnus Maris, & v-
nius Foeminae, instituta diuinitus, vt
agnoscamus, DEVM esse mentē ca-
stam, & ei in castitate seruiamus, &
hoc modo propagato genere huma-
no colligatur Ecclesia DEO. Et qui-
dem Ecclesiae initium fuit illa prima
societas duorum coniugum, *Genes. 2.
Leuit. 18. 20. Matth. 19. 1. Corinth. 7.*

Quid est Magistratus Politicus?

Magi-

Magistratus Politicus est Persona
à Deo ordinata, ad conseruationem
Legis in externa disciplina, & qui-
dem vtriusq; tabulæ Decalogi, & ad
pacis, defensionem, & habet potesta-
tem puniendi vi corporali, *Sapient. 6.*
Rom. 13. 2. Paral. 20. Daniel. 2.

Quid differt à Politiæ gubernatio
Ecclesiastica?

Minister Euangelij est Persona or-
dinata à Deo, mediatè vel immedia-
tè, ad docendum Euangelium, ad
Sacramentorum administrationem,
& ad puniendum verbo, non vi cor-
porali, per hoc ministerium spiritua-
le Deus est efficax, dat remissionem
peccatorum, & Spiritum sanctum,
& multos regenerat ad vitam æter-
nam, *Ephes. 4. Iohan. 20. 2. Corinth. 1.*
Luca 22.

Quæ sunt præcipua officia magi-
stratus Ciuilis?

Quatuor sunt: Primum sonare vo-
cem Decalogi, in genere humano,
Intelligatur autem appellatione De-
calogi vniuersa Lex naturæ, Ac vult
Deus

DEVS primas normas esse omnium
Legum, & vniuersæ gubernationis
has Leges, quarum summam in De-
calogo complexus est, quem rectè
vult intelligi, *Dent. 3. Esa. 3. 2. Paralip. 19.
Prouerb. 8.*

Secundum est, Magistratus sit exe-
cutor Legum Decalogi in punienda
earum violatione vi corporali, *Ro. 13.
Genes. 9. Dent. 27. Leuit. 24.*

Tertium est, addere Leges Deca-
logo, id est, legibus naturæ de ciuili-
bus negocijs, sed hæ additiones non
pugnent cum legibus naturæ: Verùm
sunt determinationes certarum cir-
cumstantiarum additæ communibus
notitijs naturalibus. Non condant
dogmata in Ecclesia, nec instituant
cultus Politici Magistratus, *Prouer. 20.
Dent. 1. 1. Theff. 4. 1. Pet. 4.*

Quartum est, Magistratus sit exe-
cutor etiam suarum Legum, in pœ-
nis vi corporali. Et habent pœnæ su-
os gradus, *Sirach. 10. Psalm. 101. Exod. 23.
Prouerb. 11. Roman. 13. 2. Par. 19.*

Quæ sunt officia subditorum?

Sub diti

Subditi vicissim Magistratibus debent honorem & amorem seu reuerentiam: obœdientiam: tributa: omnia officia externa, & vt vota faciant pro Magistratu, *Rom. 13. Proverb. 22. 1. Reg. 8. Tit. 3. 1. Tim. 2.*

REGVLÆ.

1. *Summus amicitia gradus est fœdus coniugale.*

2. *Et Coniugium & politicus ordo res sunt à Deo aeterno institutæ & approbatæ, expressæ voce diuinâ.*

REGVLÆ DE CONIVGIO AD GRADVS DISCERNENDOS.

Cum hæ Regulæ omnes recitentur in Examine, habeant hic suum locum, etiam si pueris non proponantur singulæ.

1. *Quot sunt Personæ, tot sunt gradus, vnde dicitur, videlicet, stipite in recta linea ascendentium & descendentium.*

Item: Nulli ascendentes & descendentes inter se possunt connubium contrahere.

II. *In linea equali quoto gradu distat persona altera à communi stipite: toto gradu inter se distant, intellige de collateralibus.*

III. *In linea inæquali quoto gradu remotior distat à stipite, toto inter se distant.*

IIII. *Quoto*

IV. Quoto gradu quispiam est mihi consanguineus : toto gradu vxor eius est mihi affinis.

V. Consanguinei mei non sunt affines consanguineis vxoris mee.

VI. Persona addita Personæ, per Coniugium mutat genus attingentia, sed non gradum.

VII. Prohibitiones diuina nequaquam solui humana autoritate possunt : sed interdum probabilis ratio incidere potest, quare humana prohibitiones laxentur. Nam pio Magistratui dispensatio libera relinquitur.

VIII. Prohibitiones de Cognitione spirituali prorsus reſcienda sunt, cū sint inanes & vana.

IX. In gradibus iuris diuini prohibetur matrimonium contrahendum & dirimitur contractum. Sed in gradibus iuris positiui prohibetur contrahendum & non dirimitur contractum.

X. Nulla est prohibitio in secundo & tertio genere affinitatis.

XI. Non querendum est, quomodo excusandi sint Patres de polygamia, quia sancti non sunt sine vicij suis temporis.

XII. Coniugia mutuo consensu iunguntur, à quo absit error & violentia.

XIII. Desponsationes iudicentur irritæ refragantibus parentibus, in Ecclesijs harum regionum.

XIIII. Conditio honesta, & pertinet ad Coniugium adiecta in principio contractus, si non fuerit impleta, dissoluit contractum.

XV. Si

XV. Si verò est conditio peregrina, non
pertinens ad Coniugium, intelligitur esse ociosa,
& pronunciatur pro Coniugio.

XVI. Dissolui possunt Sponsalia & Con-
iugium propter errorem Personæ, non propter er-
rorem fortuna.

XVII. Nec captivitas dissoluit Coniugia,
nec deportatio, nec morbi contagiosi & incurabi-
les.

XVIII. Coniugium est mundum in creden-
tibus, quia est sanctificatum verbo Dei.

XIX. Evangelium permittit Coniugium
hū, quibus opus est, nec tamen cogit ad coniugi-
um, qui continere volunt. Hanc libertatem &
Sacerdotibus concedendam esse manifestum est,
nec stabilenda est Lex de perpetuo Cœlibatu.
Quam Legem de cœlibatu, cum alijs Diabolicis
& impijs legibus Episcoporum, Magistratus pius,
qui est imago & minister D E I abolere, & pium
Coniugium omnibus concedere debet, iuxta Le-
gem diuinam.

DE MAGISTRATIBVS

EX LOCIS.

REGVLA.

I. Evangelium nec abolet nec improbat Oe-
conomicum & Politicum ordinem.

II. Et concessum est Christianis facere
Oeconomica & Politica opera, & necesse est eos
iuxta vocationē in illis officijs servire civili vitæ.

F

III. Euan

III. Euangelium non precipit, vt nostræ
politie regantur legibus Forensibus Moysi, nec no-
uam aliquam corporalem Politiam constituit,
sed precipit, vt presentes politias tueri & ornate
studeamus.

IV. Euangelij doctrina seuerè precipit de
obœdientia, & affirmat, peccatum mortale esse
non obœdire mandatis legitimi Magistratus, si
tamen non iubeant facere contra mandata Dei.

V. Non est obœdiendum cum homines man-
dant, vt faciamus contra mandata Dei, sed man-
datum Dei est anteferendum.

VI. Non licet Magistratibus facere contra
ius diuinum, & contra ius naturale.

VII. Ad principum & Magistratus ciuilis
officium precipuè pertinet cura literarum &
scholarum iuuandarum.

VIII. Politicus gubernator sit custos tabu-
larum vtrarumq; Legis Moysi, quod ad externam
disciplinam attinet.

IX. Magistratus, vt ceteri pij, considerent etiam
dogmata, & si quis falsas & impias opiniones se-
rit aut defendit, hunc iudicent esse Anathema aut
compescant.

REGVLÆ DE SVB- DITIS.

Doctrina cœlestis amplius flagitat quàm Le-
ges ipse, & iubet honore affici Magistratus?
Discernenda sunt res & Personæ.

Regulariter impossibile est effugere pœnas
in hac vita eos, qui civilem iustitiam violant, &
potestatibus resistunt.

REGVLÆ DE POTE
STATE ECCLESIA-
stica.

I. Tenendum est discrimen Ecclesiastica
potestatis, & potestatis gladij.

II. Episcopi non habent auctoritatem con-
dendi leges, ad consequendam vitam eter-
nam.

III. Non debent Episcopi traditiones con-
tra Euangelium condere, aut traditiones suas
contra Euangelium interpretari.

IIII. Habet Episcopus potestatem ordinis,
& iurisdictionis, sed neq, regiam, hoc est, su-
pra legem, neq, tyrannicam, hoc est, sine certa
lege, nec sequitur, quod possit novos cultus insti-
tuere.

V. Romanus Pontifex non est super alios
Episcopos & Pastores iure diuino, nec habet v-
trumq, gladium.

REGVLA TENENDA IN
OMNI GVBER-
natione.

Primum amplectere verbum Dei, & Deo obœ-
dias, postea euentus commenda DEO, Nec omnes
euentus possunt prospici & regi humano consilio.

F 2 CAPVT

CAPVT XV.

DE REGNO CHRISTI.

Quale, & quid est Regnum Christi?

Non est mundanum imperium, sed spirituale Regnum, & est Filium Dei missum esse ad Ecclesiam, initio prolata promissione, & colligere ac seruare Ecclesiam, & deinde assumpta humana natura post resurrectionem exaltatum esse, & iam hanc Personam, quæ est DEVS & homo, sedere ad dextram Patris, seruare & restituere Ministerium Euangelij, & colligere & viuificare Ecclesiam Verbo, & dato Spiritu sancto, & protegere eam mirabiliter contra diabolos & tyrannos, & post hanc vitam resuscitare eam, & dare æternam salutem & gloriam, *Iohan. 20. Luc. 22. Iohan. 17. Rom. 8. Esa. 11. Ephes. 3. 2. Cor. 6. 1. Ioh. 3.*

Quid est Resuscitatio Mortuorum?

Est actio DEI externa, qua hæc ipsa corpora nostra iã à nobis gestata, diuinitus recepta vita ex monumentis proditura sunt, à regenerationum

num & corruptionum vicissitudine
vindicata, & renouata cum totius na-
turæ innouatione, & nos communi-
catione lucis, sapientiæ, & iustitiæ
diuinæ, ac vitæ æternæ, fruemur,
*Iob. 19. Esa. 26. 24. 35. Daniel. 12. Ioh. 5. 6.
1. Cor. 15. Ezech. 37. Psal. 16. 32. 34. 49.*

Quid nominatur Vita æterna?

Vita & gloria æterna, est status
beatorum, post hanc vitam, in qua
DE VS illos in vniuersum liberatos
à peccato & morte perfundet coram
sua luce & sapientia, & implebit sua
iustitia & læticia, qua inflammati a-
gemus DE O gratias indefinenter, &
bonitatem ipsius ac misericordiam
perpetuis laudibus celebrabimus.
Hac nihil sapientius, nihil melius, ni-
hil tranquillius, nihil omnibus bonis
affluentius cogitari potest, vbi DE VS
erit, omnia in omnibus, *Esaia 65.
66. Osee 13. Matth. 25. 22. Iohan. 3. 10.
1. Corinth. 4.*

Hic est Finis omnium bonorum,
quæ præcipuè ab hominibus expe-
tenda sunt, confirmans nos de im-
morta-

F 3

morta-

mortalitate, & de cessatione omnium miseriarum, quibus hæc mortalis vita obnoxia est.

REGVLÆ.

Figuras corporalis politiæ, interdum accommodatas ad Regnum Christi æternum, necesse est allegoricè intelligi. Regnum gratiæ & gloria differunt non re ipsa sed modo rei, seu gradibus.

Propheta cum de Christo loquuntur, sæpe figuris vtuntur sumtis ab imperijs mundi.

Execrandus error est, fingere Ecclesiam ante nouissimum diem politiæ quandam mundanæ futuram esse.

Resuscitatio mortuorum est opus solius diuinitatis proprium.

Vita æterna erit perpetua adoratio, id est, DEI cognitio & iustitia sine peccato & sine morte.

Etiā amissis omnibus bonis corporalibus, & cum vita corporis certo amittenda est; tamen retinenda est promissio gratiæ & vitæ æternæ.

Certissimum est, non procul esse finem mundi, & vitam æternam, quia Deus etiā abrumpet tempus circa finem.

Θεῶ μόνῳ δόξα καὶ τιμὴ πάντοτε
ἀβῆλ.

ΟΡΟΙ

ΟΡΟΙ ΤΩΝ ΚΕΦΑ-
ΛΑΙΩΝ ΥΓΙΟΥΣ ΔΙΔΑΧΗΣ
Τ' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Τ' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ, ὅτι δι-
δασκαλία τ' Τ' θεία λόγος κηρύκων, ὑπὸ
τῆς οὐθάρια πῶς τ' τῶν νεῶν καὶ ἀνθρώπων
ἐπιγίνωσκον, διδασκαλίας τ' Τ' ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ
ἐκτέλεσαν. γὰρ τῇ πῶς ῥωμ. ιεφ. β. α. κορινθ.
ιδ'. πρὸς Γαλάτας ε'.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ, ὁμολόγησις
ὅτι πίστεως, ὅτι γὰρ ὑπὸ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐ-
κκλησίαν τῶν θεῶν ἀπεκαταλείποντες αὐτῶν,
πάντες οἱ τῇ Χριστοῦ φρονεῖντες.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ καλεῖν τ', μαθηταὶ τ'
ὕψους διδασκαλίας, καὶ ἐκτελέσεως, καὶ κλη-
τοὶ κοινῶς ἐκκλησίαν Τ' Χριστοῦ.

ΕΥΣΕΒΕΙΑ, ὅτι ὑπὸ τῆς ἡμῶν ἀλη-
θῆς τ' πῶς τ' θεοῦ, καὶ ἀποδοῖ τ' νῦν αὐτῶν
κατὰ πάντα. ἡ θεῶν ἐπίγνωσις.

ΘΕΟΣ, ὅτι ὅτι αἰδῶν καὶ ἀθάνατος,
καὶ παντοδύνατος, καὶ πανάγαθος, φύσις
ἀπόριστα, αἰτία πάντων ὅρα ἐκτελεῖν,
καὶ τ' ἐν πᾶσι ἀρχή. ποιητὴς καὶ σωτὴρ
ἐκ πάντων, πατὴρ ἀναρχὸς καὶ ἀγέννητος,
ἵος

DEFINITIONES CAPITVM SANÆ DOCTRINÆ Christianæ.

CATECHESIS CHRISTIANIS. **CM** I, est doctrina Praconum diuini sermonis, accommodata ad iuniorum & adhuc rudium intelligentiam, pietatem Christianismi discentium. Rom. 2. 1. Corin. 14. Gal. 6.

CHRISTIANISMVS, est Confessio Fidei, quod misericordiam consecuti à DEO in nomine Iesu Christi reconcilientur ipsi omnes, qui Christi partium sunt.

CHRISTIANI vocantur discipuli sanæ doctrinæ & religionis, suntq; vocati communiter Ecclesia Christi.

VERA RELIGIO, est scientia veri cultus diuini. & diligentia præstandi illum cultum per omnia. Vel, est Dei agnitio.

DEVS, est essentia æterna & immortalis, ac omnipotens, omnimodè bona, natura incurcumscripcta, causa omnium, quæ sunt creata, & principium essentia omnibus. Creator & sospitator omnium, Pater absq; principio & ingenitus,

F S

Filius

ἕως μονογενὴς σὺν αἰδίῳ, ἅγιον πνεῦμα
ἀμφοῖν, ἐκπορευόμενον δι' ἡς ἐκ τ' πατρὸς.

Το γὰρ ὁσιώδες τ' φύσεως τ' θεῶ ἀμείρο-
τε καὶ ἀδιάρητον πάντως, τίθε' ὑποστατικῶν
τ' ἰδιότητων, τοῖς γνωρίσμασι τῶν προσώ-
πων διασολῶ λαμβάνει.

Ο ΘΕΟΣ πατὴρ, πρωταῖος ἀπαν-
των, ἀναρχὸς τε καὶ ἀγένητός ἐστι, ποιητὴς
ὕψαντος καὶ γῆς καὶ πάντων κτίσεως, ὅλα γ'
ἐκτίδω.

Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ἀκὼν ἐστὶ θεῶ
ἀοράτου, λόγος γινώσκων, καὶ μέσον τ'
θάλας τριάδος προσώπων, πῶς οἷα θεὸς ἀλη-
θινός, ἐπὶ τῇ ὑποστάσει μονογενὴς ἕως θεῶ πα-
τρὸς, σὺν αἰδίῳ καὶ ὁμοούσιῳ τῷ ἀϊδίῳ πα-
τρί. ὁ μεσιτέων ἀλλὰ μέλας ἐστὶν θεῶ τε καὶ ἀνθρώ-
πων, ὁ ἡνωθεωπήσας, ἀναμάρτητον σάρκα-
σιν, ἐν δὲ καὶ ψυχῇ καὶ σῶμα ἑσθλόν,
λατ' ἀληθῆς ἐκ τῆς θεοτόκου πρῶτης μαρίας
ὁ σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός, καὶ βασιλεὺς ἀπάντων, ἀληθινὸς
θεὸς καὶ ἀνθρώπος, ἀφράσων καὶ ἀκατανοή-
των γνώσεως ῥόπον, τ' θάλας φύσεως τ' ἀνθρω-
πείαν προσλαβέσσης καὶ συζυγίας αὐτῇ.

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ, ἐστὶ τὸ τρί-
τον τῶν σὺν αἰδίῳ καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμοούσιον
θάλας τριάδος προσώπων, ἐκπορευόμενον δι'
τ' πα-

*Filius Vnigenitus, coaeternus, Spiritus sanctus v-
trorumq; procedens per Filium ex ipso Patre.*

*Nam substantialis natura Dei partes non
habet, neq; diuidi potest, sed proprietates hypo-
statica distinctionem capit Personarum notio-
nibus.*

*DEVS PATER, Primum principium
vniuersorum, ipse principio carens, & ingenuus
est, factor coeli & terra, & Creator vniuersorum,
quacunque sanè creata sunt.*

*FILIVS DEI, imago est DEI inuisibi-
lis, sermo hypostaticus, & media persona diuinae
Trinitatis, estq; bstantiâ verus DEVS, & hy-
postasi seu persona vnigenitus Filius DEI Patris,
coaeternus & consubstantialis aeterno Patri. Qui
se medium semper interponit inter Deum & ho-
mines, Homo factus, assumpta carne absq; peccato,
mentem, animam & corpus habens vere ex Dei-
para Virgine Maria, Saluator & Redemptor no-
ster Dominus IESVS CHRISTVS,
& Rex vniuersorum, verus DEVS & Homo,
ineffabili & incomprehensibili vnitionis modo,
natura humana assumpta à diuina, & simul co-
pulata.*

*SPIRITVS SANCTVS, est ter-
tie, coaeterna, consubstantialis & conglorifi-
canda, diuina Trinitatis Persona, procedens ex
Patre*

τῷ πατρὶ, κατὰ τὰς γραφάς. καὶ εὐδὲν γ'
ἤτην καὶ τῷ ἡδὺ πονδύμα ὄν. ὃ γρηγορὸν εὐδὲ
πονητορ, ἢ κλέσον, ἀλλὰ ἐκποροδύομῳ ἐκ τῷ
θεῷ, ἀφ' ὃ πᾶς ἀγιασμός πρᾶγινετῇ τῇ ἐκ-
κλησίᾳ χριστῷ.

ΟΥΣΙΑ, τὸ ὅν καθ' ἑαυτό. ἢ, τῷ ὄντων
ἐκείνῳ γνοισθῆς κατὰ σεαυτὸς. ἢ, ὅτι πρῶτος τῷ ἀ-
πλῶς καθ' ἑαυτό, ὅ μὴ γν' ὑποκαμδύνω ἐτέρῳ
ὄντι. ἢ, πρᾶγμα αὐτὸ πρῶτον μισθενὸς ἐτέ-
ρος δεόμενῳ πρὸς σύσπεσι. ἢ, τὸ κοινὸν ἐν ἀ-
μέλειον, καὶ ἀσπίδα τῷ τῷ φύσεως, ἢ γὰρ φη
θεοτικῶς.

ΦΥΣΙΣ, ὅσα κοινὴ ἰδιωματικῶν ὑπο-
στάσεων, ὡς αὐτὴν περικλῆ.

ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, τὸ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυ-
στάτως ὑφίσταμεν. ἢ, τὸ ἴδιον πρὸς τὸ κοινόν.
ἢ, ἰδιότης ὑπὸ τῷ φύσει ὑφίσταμεν.

ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ, ἢ πᾶς
διαφόρετος ὁσίας ἢ φύσεως ἢ ἐν πρόσωπον, ὅ
τῷ αὐτῷ ὑπόστασι συνάγεται, καὶ σω-
δεται.

ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ, λό-
γῳ καθ' ὅν ἢ κατ' ἀθροισμα τῷ θεωρημέ-
νων ἰδιωματικῶν κοινῶν τῷ ὁσίας ἐπὶ ὁρίῳ
τέμνεται κατ' ἀσπίδα ἀλλοῦ ἀπ' ἄλλου τῷ τῷ ἀ-
τόμων ποιότητ πληθύν.

ΑΙΔΙ-

Patre secundum scripturas, cum nihilo secius etiam Filius ille Spiritus sit. Non genitus, neque factus, aut creatus, sed procedens ex DEO, à quo omnis sanctificatio peruenit ad Ecclesiam C H R I S T I.

ESSENTIA, quod est re ipsa per se. Aut, est dispositio uniformis cuiuslibet eorum quæ sunt. Aut, est substantia eius, quod est simpliciter per sese, & non in alio subiecto. Aut, res per se subsistens, nullius alterius indigens ad constitutionem. Aut, communicatum id, quod neque partes, neque distantiam habet in natura, id est, Deitate.

NATURA, est substantia communis proprietatum in Personis, quas ipsa continet.

PERSONA, est per se subsistens, ita ut propriam habeat constitutionem. Aut, est proprium præter commune, Aut, proprietas in vna natura substantia consistens.

PERSONALIS VNIO, est quæ diuersas Essentias aut naturas, in vnâ Personam, & eandem hypostasim copulat & coniungit.

PERSONALIS DIFFERENTIA est oratio, qua secundum collectionem conspicuarum proprietatum essentia, diuersitas discernens in numero aliud ab alio, facit pluralitatem individuorum.

AETER-

ΑΙΔΙΟΝ, τὸ κατὰ πάντα χρόνον, καὶ
πρότερον ὅν, ἢ διαφθερόμενον μὴ εἶποτε.

ΑΘΑΝΑΤΟΝ, τὸ ζῶν ἔχον διαμέ-
νην αἰά ἢ ἀπολλύμενον εἰς εἶποτε.

ΠΑΝΤΟΔΥΝΑΜΟΝ, τὸ ὑπὸ μηδε-
μιᾶς ἰσχύος ἐπιδείκνυται κρατέμενον, καὶ πάντα
ἔχον αὐτὸ ὑπερβῆσαι.

ΑΓΑΘΟΝ, τὸ αἰετὸν σωτηρίας τοῖς ὄντι,
καὶ ὅς πάντες ἐπιτελῶν, αὐτοὶ γίνονται.

ΑΙΤΙΟΝ, ὃς εἶ, ἢ δι' ὃ τὸ εἶναι ἐτί-
ροισ.

ΑΡΧΗ, ὃς πρότερον ὄν, ἢ σερα ἢ μετ'
ἐκείνου τὰ ἄλλα.

ΑΝΑΡΧΟΝ, τὸ κύριον ἀρχῆς ἀπάν-
των, πρώτης, ἢ ἀπὸ ἀρχῆς ὄν.

ΑΠΕΡΙΓΡΑΦΤΟΝ, τὸ μήτε τόπω,
μήτε λόγῳ ἢ διανοίᾳ περιόριζον, καὶ κατὰ
ληπτόν.

ΓΕΝΕΣΙΣ, τὸ ὑπάρχον τῷ εἶναι ἢ ὡροδύ-
σις εἰς τὸ εἶναι.

ΑΓΕΝΝΗΤΟΝ, ἀνυπαίτιον, ἢ πρῶ-
τον ἀρχῆς ὑποστάσεως.

ΠΟΙΗΤΗΣ, αἰετὸς τοῖς μὴ ὄντι πρότε-
ρον τῷ γένεσθαι ὄν, ἢ ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως.

ΣΩΤΗΡ, ὁ τῷ ἀβλαβῶς περιποιήσεως,
ἢ τῷ ἀπὸ τῆς διαμένην αἰετῷ.

ΣΩΤΗ-

AETERNVM, est quod secundum omnem temporis rationem prius est & nunquam labefaciatur.

IMMORTALE, est quod habet vitam permanentem perpetuam, & nunquam extinguitur.

OMNIPOTENS, quod sub nulla alia potestate tenetur, & ipsum habet vniuersa subdita.

BONVM, est causa conseruationis eorum qua sunt, & quod omnia appetunt propter seipsum.

CAVSA, ex quo, & per quod esse est alijs.

PRINCIPIVM, ante quod prius est nihil, alia vero sunt sequentia post illud.

ABSQVE PRINCIPIO, est possessiuum principij vniuersorum, primum & simplex principium existens.

INCIRCUMSCRIPTVM, quod neq; loco, neq; sermone, aut intellectu definiri & comprehendi possit.

GENERATIO, est essendi subsistentia. Aut, productio ad esse.

INGENITVM, cuius causa nulla subest, & primordium omnis hypostaseos.

CREATOR, est autor eorum, quae prius non erant, ut fierent postea. Aut, princeps omnis motus.

SALVATOR, est incolumitatis, & permanendi alicuius in aeternum, author.

SALVA-

ΣΩΤΗΡΙΑ, ἡ τῷ ἐν ἀδιάλειπτον δια-
μονῇ, ἡ περιποίησις ἀβλαβῆς.

ΑΓΙΟΝ, τὸ ἀπὸ παντὸς μολυσμῶ, καὶ
αἰτίας ὅ ἐκκαθαρμύου.

ΑΓΓΕΛΟΣ, πνεῦμα λειτουργικόν. ἡ
ἄγγελος ὁσία νοερά, ἀκίνητος, αὐτεξούσιος,
ἀσώματος, θεῶ λητουργῶσα, κατὰ χάριν
ἐν τῇ φύσει τὸ ἀβλαβὲς ἀληφῆα. ἀόρις
μὴ πῶς, ἐκ ἀπορίστου δε. καὶ δυσκίνη-
τος, ἀλλ' οὐκ ἀκίνητος, ἐφθαρτος, ἀμε-
ταμέλητος, μεταδιδῶσα τὰ ἴδια νοήματα,
καὶ βελεύματα ἀνὸς πεφορικῶ λόγῳ. δια-
φορὰ δὲ τῷ ἁγίῳ ἄγγελῳ, καὶ τῷ ποιητῶν
ἡγῶν τῷ διαβόλῳ, ἐν τῷ τῷ μόνῳ. ὅτι οἱ ἅγι-
οι ἄγγελοι φυλάξαντες τὸ τῆς ἀληθείας, καὶ
χάριτος δῶρον ἀκίνητοι νυν ἄσι τῇ θεῷ χά-
ριτι πρὸς τὸ λαόν, ὡς πρὸς τὸ διαβόλῳ
φύλον, ἐκπεπρωκός τῷ χάριτι καὶ ἀληθείας
ἀκίνητόν ἐστι τὸ λοιπὸν πρὸς τὰ γὰρ.

ΨΥΧΗ, ὁσία ἀσώματος, σώματι ὡς ὁρ-
γάνῳ χρωμένη, ἰδιοτρόπως λαβὴ ἑκαστοῦ γί-
νεται τῷ ζώῳ. ἡ, αἰτία κινήσεως ζωικῆς.

ΑΝΘΡΩΠΟΥ ψυχὴ κατὰ τὴν τῷ ἁγίας
ἐκκλησίας διάληψιν, ὅτι ὁσία ζῶσα, ἀπλήρως
ἀσώματος. σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατ' ἰδίαν
φύσιν ἀόρατος, ἀβλαβὴς, λογικὴ, καὶ
νοερά,

SALVATIO, est conservatio perpetua in
eternum permanendi. aut incolumitatis status
ipse.

SANCTVM, quod est ab omni inquinamēto
& deformitate perpuratum.

ANGELVS, est Spiritus publici muneris
ministratorius. Al: Angelus est essentia intelli-
gens, nunquam ociosa, sui arbitrij, incorporea,
DEO seruiens in publico munere, quæ ex gratia
in sua natura immortalitatem accepit. Indefi-
nita quodammodo, sed non incircumscripta ta-
men. Non facile mutabilis, sed tamen non immu-
tabilis, incorruptibilis, penitere nescia, circum-
ferens sensu animi sui, & consilia sine sermone
vocali. Differentia vero sanctorum Angelorum
& malorum, seu Diabolorum, in hac re vna con-
sistit, quod Angeli sancti custodientes domum ve-
ritatis & gratie, immo nunc sint gratia Dei, ne
ad malum inclinent, sicut Diabolorum genus,
quod excidit ex gratia & veritate, nec in posse-
rum mouetur ad bonum.

ANIMA, est essentia incorporea, corpori
communicans tanquam organo, peculiari modo
iuxta quodlibet genus animalium. Al: est causa
motus viuifici.

HOMINIS ANIMA, iuxta Ecclesie
sacra traditionem, est essentia vna, simplex
& incorporea, corporeis oculis, quoad suam na-
turam, inuisibilis, immortalis, rationalis &
in

νοερά, ἀρχιμάλῃς, ὀργανικῶς λεχημυλῶν σά-
μαλ, καὶ τὸ πρῶτον ζωῆς αὐξήσεώς τε, καὶ αὐθι-
σεως, καὶ γνησίσεως πρὸς ἐκλήκην. ὃ δ' ἐτόρον ἐ-
χρθε πρὸς αὐτῶν τὸ νῦν, ἀλλὰ μένθ' αὐτῆς
τὸ καθαρώτατον.

ΣΩΜΑ ὅγκθ' ἱδιδάσσετθ', μῆκθ'
ἐχωρ, καὶ πλάτθ', καὶ βάθθ' ἡγρὺν ὑψθ',
καὶ πᾶχθ'.

ΣΩΜΑ τ' ζῶν, σύστημα πολυμερές
ἐκ τ' λεχημυλῶν μελῶν συγκέμεν. ὀργανον
ὅν ψυχικῆς διωάμεως, καὶ γνέγναις, καὶ κι-
νήσεως ζωικῆς.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ζῶν ὀνητὸν μόνον τῆς
κατὰ λόγον ἀνθρώπου, καὶ νῦν δεκτικόν, ἐκ-
τελεστικόν πρὸς ἀνὴνα θεὸν ὡς ὁσιότητα, καὶ ὀ-
σέβαιαν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἡγέληθ'.

ΖΩΗ, πρὸς ἀνθρώπου, καὶ μονή τ' ἐν.

ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΣ, λίνησις ψυχικὴ ἡλῆς
βελούτικῆ τ' ἐφ' ἡμῶν ἐν πρὸς ἐτόρον πρὸς κεί-
νον αἰρετῶν.

ΕΚΟΥΣΙΟΝ, λίνημα ὡς ἐπ' ἀμφὸς τὰ
καλὰ καὶ τὰ κακὰ νομιζόμενα αὐθιγῶς ἐ-
λαυνόμεθα. τὸ δ' αὐτεξούσιον διὰ τε τῆς γνῶ-
κῆς καὶ ἀμαρτίαν, καὶ ὅσα πᾶς γνέσθαις ἐπ' ἡ
βίαν τ' ἀφθόλου, πάντων τε ὡς ἐγγὺς συνελά-
θῃ, καὶ λήπῃ τὸ πρῶτον γνέκα καὶ χῆσις τόπθ'
ὁδεμῖα.

ΑΜΑΡ-

intelligens, formam non recipiens, instrumentali corpore perfruens, cui suppeditat vitam, augmentationem, sensum & generationem, non habens præter seipsam mentem aliam, sed est pars sui ipsius purissima,

CORPVS, est moles trium dimensionum, longitudinem habens, latitudinem & profunditatem, seu altitudinem & densitatem.

CORPVS ANIMALIVM, est compages, multarum partium, composita ex ijs, quæ membra appellantur, Instrumentum animalis potentie & efficacitatis, atq; motus viuifici.

HOMO, est animal mortale, solum scientia disciplinarum liberalium & mentis capax, iuxta imaginem DEI ad sanctitatem & pietatem, ac vniuersa virtutis pulcritudinem creatum.

VITA, est asservatio & duratio ad esse.

ANIMI PROPOSITVM, est motus animalis qui deliberando, ea quæ sunt penes nos, præferens iudicio suo vnum alteri, sumit & eligit.

LIBERV M ARBITRIV M, est motus quo in vtramq; partem ad bona & mala propria voluntate impellimur. Illa verò potestas propria, cum propter peccatum in nobis habitans, tum ob insidias & vim Diaboli per quam in angustum coacta est, & de hoc ostentationi nullus locus relinquitur.

ΑΜΑΡΤΙΑ, ὅτι σέρουσιν τὴν ὀρθότητά, ἡγούρ τ' εὐέχοντ' ἢ δέοντ' ἀκτυχία, καὶ αὐτὴν ἢ ἀν' ἐκ βροπῆς τ' καλῶς ἢ ἀνομία. ἢ παρὰ βίας τ' νομίζου.

ΝΟΜΟΣ, ὅτι διάταξις τ' πρακτικῶν καὶ φυλακτικῶν, φανερωθεῖσα διὰ τ' γνώσεως τ' θεοῦ θελήματ'. ἢ, λόγῳ ὁρθῶς πρὸς πενήτους μὴ ὡς ποιητέον, ἀπαγορεύει καὶ ὅτι ποιητέον. νόμῳ γίνετε μὴ πρὸς ἀκτῶν διδασκαλίαν ἢ καὶ πρὸς ἀγγελια σημαίνει γνῶσιν καὶ τ' γνώσεως, ἀλλοθι ἐφόρμησιν, μάλλον καὶ ὑπερβόσκασμόν ἔχει.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ, ὑπογραφή ἐκφρασεως, ἔργων τε καλῶν καὶ ἀρεσκόντων θεῷ θεῷ, καὶ τ' γνῶσιν, ἀποχρῶν τε καὶ μισή-
την αὐτῶν.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ κήρυγμα ὅτι μετανοίας ἐπαγγελίαν ἔχει ἀφέσεως τ' ἀμαρτιῶν, καὶ δικαιοσύνης καὶ ποιωνίας πνεύματ' ἅγιον πρὸς ζωὴν αἰώνιον, πάντων τούτων δωρεὰν διὰ χριστοῦ διδουμένων πᾶσι τοῖς πιστεύουσι. ἄλλως, ὅτι λόγῳ χαίρει, καὶ ἐλέος θεῶν, καὶ ἀφέσεως ἀμαρτιῶν, καὶ δικαιοσύνης, ἥς τυγχάνουσι δωρεὰν ἅπαντες οἱ μετανοοῦντες, καὶ πιστεύοντες, ἡς τ' ἡμεῖς τ' θεῷ γνῶσιν ἡμετέραν, καὶ ὑπακούσαντα θεῷ πᾶσι, σωτηρία καὶ λυτρωτῶν, καὶ κίνητον ἡμετέρον χριστόν.

ΡΙΣΤΙΣ

PECCATVM, est priuatio recti seu integritatis, id est, frustratio eius, quod bene & debito modo se habet, & hac scilicet fuerit boni seu honestati euersio. Aut est iniquitas. Al: est transgressio eorum, qua Legibus constituta sunt.

LEX, est edictio de faciendis & fugiendis, patefacta per praeceptiones voluntatis diuinae. Al: Est oratio recta, imperans, qua facienda sunt, & prohibens qua non sunt facienda. **LEX** quidem interdum apud Apostolum doctrinam, aut etiam Praeceptionem significat, Alibi incitationem, ac potius dominationem quandam.

DECALOGVS, est descriptio comprehendens Capita eorum qua honesta sunt, & Deo grata, itemq, contrariorum, turpium, & qua Deus edit.

EVANGELIVM, praconium est Pœnitentiae, habens promissionem remissionis peccatorum, & iustitiae, & communicationis sancti Spiritus ad vitam aeternam, his omnibus gratuito munere contingentibus propter Christum omnibus credentibus. Al: est vox gratiae & misericordiae **DEI**, ac remissionis peccatorum, atq, iustitiae, quam consequuntur omnes resipiscentes & credentes in Filium Dei, factum hominem, & obedientem Patri, Saluatorem & Redemptorem. Dominumq, nostrum Iesum Christum.

ΠΙΣΤΙΣ, ὅτι βεβαία συγκατάθεσις τῷ
ἐκκόντῳ λόγῳ θεοῦ, καὶ πεποιθήσις ἐπὶ χά-
ριτι καὶ ἐλέει αὐτοῦ ἰσθ. τῷ σωτῆρι, καὶ
λυτρωτῇ τῷ λυεῖς ἡμῶν ἰησοῦ Χριστῷ, ὃν ἐρ-
γῷ δεῖα ὧν τοῖς ἁγίοις, καὶ ὑδῶνιμῳ ὧν
πάσῃ πράξει λαλῇ καὶ ἡγαρέτω.

ΠΙΣΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ἢ δογματική,
ὅτι συγκατάθεσις ἀπόκρισις, γνώμης ὑ-
σιεῶς καὶ πειθμενίας τοῦ θεοῦ ῥήματι.

ΠΙΣΤΙΣ ΕΜΠΥΡΟΣ ἢ θαυματουργ-
γῷ, ὅτι ἐνδοκὸν χάρισμα τῆς πίστεως.

ΠΙΣΤΙΣ ΔΙΚΑΙΟΥΣΑ, ἡ τῷ πε-
ποιθήσεως ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῷ θεῷ λύειν ἡμῶν ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, λαβὼν ὃ ἡ δικαιοσύνη σωοικῆσθαι
τῇ πίστι.

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, γνώμη ὅτι τῷ θεῷ
ἐκφαίνεσθαι δικαίους ἡμᾶς, ἢ γὰρ προσδεκτὸν,
καὶ λεχαρισμὸν πρὸς αὐτῷ, ὃ δὲ ἀξίαν τῷ
ἡμετέρῳ ἔργῳ, ἀλλὰ ἵνα τῷ Χριστοῦ γρηγόρῳ
μεσίτῳ καὶ ἰσχυρῷ καὶ ἀρρωστοῖον, ἐφ'
ὧ πεισύνωται.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΘΗΝΑΙ, ὅτι τὸ δικαί-
ως νομιθεῖναι, ὧν τοῦ λογίζεσθαι τῷ θεῷ ἡμῶν
πεισύνει τῇ δικαιοσύνῳ, πεισύνει μόνον
ἀρκῇ. δικαιοσύνη τὸ πεισύνει μόνον.

ΧΑΡΙΣ, ὅτι ὡννοια καὶ ἀγάπη τῷ ἴλεω καὶ
ὑπαλάγῃ θεῷ, ἢ ὑπαλάγῃ τῷ ἡμαρ-
τημῇ

FIDES, est firma assensio audientium verbum DEI, & fiducia Gratiæ & misericordiæ ipsius, propter Salvatorem & redemptorem nostrum **IESVM CHRISTVM**, efficax illa in Sanctis, & probata in omni actione honesta ac laudabili.

FIDES HISTORICA seu **DOGMATICA**, est assensio expers præiudicii, animi religiosi, & credentis verbo DEI.

FIDES ARDENS & miraculosa, mirabilium operum effectrix, est donum speciale Fidei.

FIDES IVSTIFICANS, est illud fiducia in Filium DEI Dominum nostrum Iesum Christum, secundum quod iustitia applicatur Fide.

IVSTITIA, est sententia DEI pronuncians nos iustos, id est, acceptos & gratos ipsi, non ob dignitatem seu meritum operum nostrorum, sed propter Christum, qui factus est Mediator & Reconciliator, & pacis effector, in quo credimus seu quo sumus freti.

IVSTIFICARI, est statui nos esse iustos, DEO imputante nobis credentibus iustitiam. R. Credere solum sufficit, iustitia enim est credere tantum.

GRATIA, est benevolentia & caritas propitiæ atq. misericordiæ DEI, quæ oblitus peccatorum,

τριμύλων, καὶ συγγνώμην νάμους ταῖς ἀμ-
 πλακίαις ἡμῶν, διὰ τὸ ἵσον αὐτῷ ἐργάσασθαι
 πωτεύοντας καὶ πᾶσαν ἀγαθοποιίαν ἐν δόξῃ
 τοῦ αὐτοῦ, καὶ σωτήριον αὐτοῦ ἐν βασιλείᾳ
 ἑσθλῇ, πρὸς τὴν σωτηρίαν ψυχῶν ἥτις ἐστὶ
 ζωὴ αἰώνιος. χάρις ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ
 ἡμῶν καὶ τοῦ ἀγαπῶντος ἡμᾶς καὶ
 πάντας ἡμᾶς ἐκ τῆς οὐρανόθεν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ὅτι σωῖται τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ
 ἐκ τῆς δοκιμῆς καὶ τῆς ἐκείνου σωτηρίας
 ἡμεῖς οἱ ἁγιοὶ ἀποθανόντες καὶ αὐτῷ. ἡ, λαὸς
 ἐκκλησία διὰ κυρίου καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ
 ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκ βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ δικαιο-
 σουνῶν πᾶσι καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις καὶ ἀποστόλοις καὶ
 ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκ βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ ζωὴ αἰώνιος.
 ἐστὶ ἡ μία καὶ ἐκκλησία ἁγία καθολικὴ καὶ ὁ-
 ρθόδοξος, καὶ ἁγία, οὐκ ἔχουσα ἑτερότητα καὶ
 τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκκλησίαν καὶ ἐκκλησίαν καὶ
 σῶμα ἁγίου, ὅ ἐκείνη καὶ κεφαλὴ καὶ σωτὴρ.

ΜΕΤΑΝΟΙΑ, μίση καὶ ἀποστροφή ψυ-
 χικῶν καὶ σαρκικῶν λογισμῶν, ἁμαρτιῶν καὶ
 πράξεων, καὶ πᾶσι ἐπανορθώσεως καὶ βίος,
 ἐν ἁγίᾳ καὶ ἀκατακτάτῃ καὶ ἀνομιᾳ,
 καὶ λύσει τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐκείνου. ἡμεῖς
 μετάνοια καὶ πᾶσι ἐπανορθώσεως καὶ βίος,
 ἐν ἁγίᾳ καὶ ἀκατακτάτῃ καὶ ἀνομιᾳ,
 καὶ λύσει τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐκείνου. ἡμεῖς
 μετάνοια καὶ πᾶσι ἐπανορθώσεως καὶ βίος,
 ἐν ἁγίᾳ καὶ ἀκατακτάτῃ καὶ ἀνομιᾳ,

καὶ ἁμαρτία

rerum. & venia data delictis nostris propter Fi-
lium ipsius, & diligit credentes, & omnem benefi-
centiam illis exhibet, & colligit eos, in regno coeli,
ad salutem animarum, quae est vita aeterna. Gra-
tiam igitur intelligimus donum esse, & non de-
bitum, Caritatem DEI qua dilexit nos adhuc
hostes suos.

ECCLESIA, est collectio filiorum DEI,
quos dispersos in mundo, congregavit IESVS
CHRISTVS moriens pro ipsis, Aut, est
populus euocatus praedicatione Euangelij ex toto
mundo in regnum DEI & iustitiam fidei, ad
facienda bona opera, expectans salutem anima-
rum, & vitam aeternam. Est verò una quadam
Ecclesia CHRISTI vniuersalis, & recte docens,
& sancta domus Dei viuens, & columna ac sta-
bilimentum veritatis & corpus Christi, cuius ipse
est Caput & Saluator.

POENITENTIA, est odium & auer-
sio cogitationum animae & carnis, simulq; & ac-
tionum, & cupiditas corrigendi vitam, deposita
omni immundicia & iniquitate, cum emenda-
tione delictorum, Salutaris verò erit haec Con-
uersio nitentibus verbo DEI, Fide in CHRIS-
TVM & in gratiam misericordiae DEI per
CHRISTVM, hanc Fidem firmam esse,

ἢ ἀμετακινήτου, ᾧ τ' ἐπαγγελίας ἀνυποστά-
τως ἔχεις δ' αὖ, καὶ διαπαλαίειν καὶ μάχεσθαι
τοῖς διαλογισμοῖς ἢ τῇ διαπορέῃ.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ, ἢ ἀφesis γυνικὴ τῷ ἀ-
μαρτῶν γν' τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅτι κήρυγμα ὕψι-
γυλῖς ὥστε αὐτὸ ἀδαναιμῆδες τ' τ' ἀμαρτῶν
βάρους, ὅθ' καταφυγῶν πῶς τ' τ' χάρις
λόγον, τυγχάνειν τ' ἀφesis, δια τ' ῥήμα-
τος θεοῦ πρὸς φερομένης αἰ, ᾧ συνοικημέ-
νης τῇ πόλιν ἐνός ἐκείνου.

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ἢ τὸ ἱερὸν, ὅτι πρῶτος
ὑποτακτική ρητὴς ᾧ διατακτική ὑπὸ
τ' Χριστοῦ, καὶ ἐξ ἀνάγκης γν' ἐκκλησία τελο-
μένη αἰ, γν' ὁμολογία κοινῆς πίστεως, ὑποφρα-
γίζουσα τε τ' τ' ἐπαγγελίας λόγον, καὶ τ' ῥη-
θῆς χάρις γν' ῥητὴς τῇ μνήμῃ ἀνανεῶσα.
ἢ, μυστήριον ὅτι πρῶτος ὁρωμένη, θεωρίαν
ἔχουσα πνευματικῶν. ἢ, τελετὴ γν' ἐκκλησία
ὁρωμένης πρῶτος, θεωρίαν πνευματικῶν
ἔχουσα, ἐκ διατάξεως ῥητῆς τ' κυρίως τελο-
μένη, καὶ ὑποφραγίζουσα τ' ῥητὴς σωτηρίας
ἐπαγγελίαν.

ΒΑΠΤΙΣΜΑ, λαβὼν ὅτι ὑδάτος ἀδου-
πῶς, διατακτικὴ ἐχου ῥήματος θεοῦ κελεύοντος
βαπτίζεσθαι πάντα τὰ ἔθνη, ᾧ ἐπαγγελιομέ-
νος τ' τ' ἀμαρτῶν ἀφesis, ἢ γὰρ δ' ἢ ᾧ
νομός τὸ πρῶτον ὅτι τε καὶ ὀνομάζεται.

ΔΕΙΠΝΟΝ

non fluctuantem, sed inhaerentem promissioni oportet, & luctari atq; pugnare contra dubitationes ac diffidentiam.

ABSOLVTIO seu Remissio peccatorum generalis in Ecclesia, est vox Euangelij, quod sentientes pondus peccatorum, remissionem adipiscantur confugiendo ad verbum seu doctrinam gratiae, qua offertur verbo Dei semper, & vniuscuiusq; Fide applicatur.

MYSTERIVM vel **SACRAMENTVM**, est actio mandata verbis expressis, & ordinata à Christo, quaeq; necessario in Ecclesia peragenda est semper in Confessione fidei communis. obsignans promissionis sermonem, & renouans memoria efficacitatem gratiae diuinae. **AL.** **Mysterion**, est actio oculis exposita, contemplationem habens spiritualem. **Aut:** Ritus in Ecclesia actionis exposita oculis, habentis contemplationem spiritualem, qui ex ordinatione diserta Domini perficitur, & obsignat salutis promissionem.

BAPTISMA, Lauacrum est aqua ad sensum, ordinationem habens verbi DEI iubentis baptisari omnes gentes, & promittentis peccatorum remissionem. Nam & renouatio est hac actio, & ita nominatur.

COL-

ΔΕΙΓΜΝΟΝ ΚΥΡΙΑΚΟΝ, ὅτι πρῶξις
καὶ τελετὴ διατεταγμένη τοῦ κελεύοντος ῥη-
ματι ἐδίδην ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ τὴν ἐν τῷ ποτή-
ριῳ, ὁ αὐτός. Ὁ τὸ τῷ χριστῷ σῶμα, ὁ τὸ ποτή-
ριον, αἷμα αὐτοῦ ὅτι διανέμεται τοίνυν κατὰ
τὸ κυριακὸν ὁ ἀπὸ νοῦ ἀπρεκῶς, τό, τε τῷ χρι-
στῷ σῶμα ἐδιδόμην, καὶ τὸ αἷμα τινόμεν, καὶ
τὸ πρῶγμα ἢ τὸ ὑποστάσις πῶσις, πᾶσι ἀν-
θρώπινον νοῦσαι ἀκατέληκτον ξυνήκοι μόνον,
ὅτι γίνεται τῶντα ὁ πλάσις, ὅδε τυπικῶς, ἢ
γὰρ ῥοπικῶς καθ' ὑπόνοιαν ἵνα, ἀλλὰ ἀλη-
θῶς κατὰ τὸ νῦν τῷ ῥημάτω.

ΚΛΕΙΔΟΥΧΙΑ, ἢ κληδὸν αὐτῶν ἐξουσία, ὅτι
δῶρον οἰκῆου τῷ κληρικῶς ἐκκλησίας, δεδο-
μένον ὑπὸ χριστοῦ τοῖς ἀρχείοις, δι' ἐνεργίας
πνεύματος ἁγίου, πῶς διακρίσει τὸ ὑπο-
σύντων, καὶ μὴ πῶς δὲν αὐτῶν μυστηρίοις τίς
ταύτην, ἐκ ἀπὸ σκοπῶν φράσας. ὅσοντε πῶς
τῷ χρεπιδεσίαν, ὁ τὴν ἀπόλυσιν ἀνέκτῃ
μετανοούντων. ἢ δὲ ἢ ἐξουσία ἐδόθη ὑπὸ κυρίου
ἐν οἰκοδομῇ, καὶ ἐκ ἐν καθαίρεσιν, καὶ ἐκ
αἵσε κατὰ τυραννῆσαι ἵνας τοῖς ἐκκλησιασ-
ταις.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, σημαίνει πῶς αἰσίου
ἵνα ὑπορετικῶς γὰρ τοῦ δῆμι, ἢ τὸ δημοσίως
ὑπὸ τοῦ δυνάμει γὰρ ἐκκλησιαστικοῖς συλλόγοις,
κατ' ὑπὸ τῶν τῷ κυρίῳ, καὶ ἐν σεβῇ θεομῶν,
ἢ πανόνα τῆς ὑλαβῶς ὑποχρημοσύνης καὶ κοσ-
μῆς ὅντα ξίας.

ΘΥΣΙΑ

COENA DOMINICA, est actio & ceremoniam manifestè ordinata verbo iubente comedere de pane illo, & bibere ex poculo illo. Panis ille ipsum Corpus CHRISTI, & poculum sanguis eius est. Distribuitur itaq; in Dominica Cœna verè ipsius CHRISTI Corpus, quod comeditur: & sanguis qui bibitur, & remissam, preteritis religioso Fides, quam nulla humana mentis facultas comprehendere possit, intelligit sola, non fieri hac fide, aut figuratè, tropico quodam commento, sed verè secundum verborum intelligentiam.

CLAVES ECCLESIAE & potestas Clauium, est donum peculiare Catholica Ecclesia, datum Apostolis à CHRISTO per efficaciam Spiritus sancti, ad discrimen eorum, qui pie religiosi sunt, & qui non sunt. Adiungere tamen & mysterijs possit aliquis hanc, oratione neutiquam adhorrente, quatenus illa quidem ad impositionem manuum, & absolutionem pœnitentium pertinet. Data est autem hæc potestas à Domino ad ædificationem, non ad destructionem, & non eo vt dominatione aliqui premant Ecclesiam.

LITURGIA (seu Ministerium) significat præcipuum quoddam munus ministerij in populo, & est publica administratio in conuentibus Ecclesiasticis, secundum ordinationem Domini, & religiosam Legem seu Regulam pia honestatis & decora dispositionis.

SACRI-

ΘΥΣΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ καὶ μόνη τῇ χρι-
στιανῶν, ὅτι ἡ θυσία τῇ ἀνέσεως, ὡς ἀναφέ-
ρουται διὰ παντός τῷ θεῷ, τοῦτο ἐστὶ καρπὸν
χρῆστος, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

ΕΥΛΑΒΕΙΑ, ὑπόληψις ἀληθῆς, καὶ
πιστὶς πρὸς τὸ θεόν, ποιητικὴ φόβος, καὶ ταπει-
νώσεως, γὰρ ὑπακοὴ λόγῳ σωτηρίας.

ΘΡΗΣΚΙΑ, ἡ πρὸς τὸ θεὸν θεία ἀγάπη.
ἡ ἵερος ὡς ἡ χάρις τῇ ἱερουργίᾳ.

ΛΑΤΡΕΙΑ, ἡ τῆς δουλίας ὑποτέτη-
σις.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ, ὁσεὶς πρὸς φῶνους
ὡς τὸ δυνάμει πρὸς τὸ θεὸν κατὰ τῇ δέτα-
ξις τῇ ῥήματι αὐτοῦ. ἡ ὁμιλία πρὸς τὸ θεὸν γὰρ
πίστις, καὶ ὑπακοή, κατὰ ἀναθεώρησιν τῇ θε-
λήματι αὐτοῦ. ἄλλως, πρὸς δυνάμει, λόγῳ
ὅτι γνωρίζεις τῷ θεῷ τὰ τῇ δυνάμει αὐτοῦ
μάταια γὰρ ὑπακοή καὶ πίστις κενὸν ἔστι.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ, ἐκτείνε ψυχῆς δέτα-
σιν κατὰ φύσιν γὰρ τοῖς δυνάμει ὡς βοηθῶν
κράτητον δυνάμει, καὶ πιστεύσας ἐπα-
μεν ἐκάνω τῇ ἀναθεωρήσας, καὶ ἐλπίζσας
τυχῆν σωτηριῶν ὅς ἀκρίβως.

ΔΕΗΣΙΣ, ἐκτείνε αὐτῶν ἐμπροσθεν
τῇ δυνάμει βοηθῶν, ἐπὶ ἐλπίδι αὐτοῦ ὡς
ὡς. ἡ λόγῳ δυνάμει τῇ ἡμετέρας χάρις
γὰρ ὡς.

ΙΚΕ-

SACRIFICIVM verum atq; vnicum
Christianorum, est sacrificium laudis, quo offeri-
mus DEO, hoc est, fructus laborum consistendo
celebrantium nomen ipsius.

PIETAS RELIGIOSA, est iudicium
verum & fidum de DEO, efficiens timorem, &
humiliationem in obædientia verbi salutis.

CEREMONIA, est obseruantia erga De-
um. Aut, est consuetudo patriæ sacrorum.

CULTVS, LATRIA, est seruitij diuini
obsequium.

ORATIO, est pia compellatio instituta ad
Deum, iuxta præscriptum verbi eius. Al: Col-
loquium cum DEO in Fide & obædientia, iuxta
contemplationem voluntatis eius. Al: Oratio
est sermo, studens innotescere DEO orantium
petitiones in Domini IESV obædientia &
Fide.

INVOCATIO, est intentio anima prece-
toria, confugientis in difficultatibus ad auxilium
melioris potentia, & statuentis intelligere eam
vota exposita, atq; sperantis consequi salutarem
exauditionem.

PRECATIO, est expositio petitionum co-
ram eo, qui possit iuuare, spe opitulationis. Aut,
est sermo significans nostram penuriam & indi-
gentiam.

ΙΚΕΤΕΙΑ, ἢ ἱκεσία, λόγος συγγνώ-
μης ἢ ἐλπίδος καὶ βοηθείας αὐτηλικός.

ΛΙΤΑΝΕΙΑ, ὅτι ἱκεσία ἐκτενής ὑπὲρ
σωτηρίας καὶ ἀγαθῶ. αὐτῷ τε, καὶ ἑτέροις,
συμπράξαμεθα καὶ καὶ ἄλλων ἡνῶν ἀντιβο-
ῦντων κοινωνίαν.

ΕΝΤΕΥΞΙΣ ἢ ΜΕΣΙΤΕΙΑ, ἢ ὅπως
ἑτέρους δέησις, καὶ γίνετο ὑπὲρ ἄλλου ταλαι-
πωρέντος, πρὸς ἡνὸς οἰκίαν, ἢ ὅλως ὄντος
ἐκάνω πρὸς ὁποῦνός τις, ἢ χρυσὸν ἢ πρὸς ὁ-
κᾶται ἢ ἐλπίζετο.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΣ, χάριμα ταπεινώσε-
ως ἐμπροσθεν δυνάτει, ἢ ὁμολογία ὑπερσεί-
ουτος τῇ ὑποστάσει γὰρ ἔρ' προσδοκᾶν ἐτέ-
ρω, καὶ ἔρ' δηλῶσαι ὅτι πρὸς ὁδοῦν ἡμᾶς
τῇ ἐξουσίᾳ ἐκάνω.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, ἀρμυνημόνους τῇ
δουεργισίῳ, καὶ ἀμοιβῇ τῆς θυφείας, πρὸς
ἐβραίοις ὁμολογίσις ὠνομάσθαι.

ΥΜΝΟΣ, ἄσμα ἐπαινῶ καὶ δοξολογίας
πρὸς κρῆστων.

ΕΥΛΟΓΙΑ, ἱερὰ ἡνὸς, καὶ προφητικὴ
δοξολογία, χειρὶς ἢ πρὸς τὸ θεῖον, πρὸς
ἑτέρων ἢ θείας φωνῆς ὑπερτις λόγος ἐπαί-
νος, καὶ συστάσις δὲ θυφείας, ἐὰν ὅτε, καὶ ὁ-
μολογίσις.

ΕΞΟΜΟ-

SUPPLICATIO, est oratio veniam,
aut commiserationem, aut suppetias implorans.

LYTANIA, est supplicatio ardens pro re
salutari & bona tam sibi quam alijs, comprehen-
dens & aliorum quorundam competitorum cum-
municationem.

INTERCESSIO & MEDII inter-
positio, est pro alio facta interpellatio, & fit pro-
pter alium laborantem, ab eo qui familiaris aut
amicus est ipsius, unde allevatio aut commodita-
tis aliquid expectatur & speratur.

ADORATIO, est gestus humiliationis
coram potente. Aut, Confessio subijcientis se
alieno iuri in submissione, accurrendo ad alter-
um, & declarando quod tradamus nos in pote-
statem ipsius.

GRATIARVM ACTIO, est commemo-
ratio beneficiorum, & remuneratio celebra-
tionis, apud Hebraeos Confessio nominatur.

HYMNV S, est decantatio laudis & glo-
ria benemeritorum.

BENEDICTIO, est sacra & Propheti-
ca glorificatio, gratias agens quidem DEO, in
alijs vero divina vocis minister, sermo laudis &
commendationis per votum, & Confessionis est
aliquando.

H

CON-

CONFESSIO, est *prædicatio diuinorum operum & beneficiorum, ac suæ improbitatis, prauitatisq; indicatio.*

VOTVM & VOTIVVM, est *inuocatio sponsonem faciens, exauditum, memorem & gratum fore, nominato aliquo officio, aut operis effectione aliqua. Aut, est inuocatio cum stipulatione, faciendum vel relaturum, aut peracturum id quod dictum est, eum qui consequatur res petitas.*

TIMORIA, est *castigatio monitionis pæternæ.*

PERSECUTIONES ET AFFLICTIONES Sanctorum, sunt *testimonia veritatis, pro qua illi affliguntur, cum sint membra Corporis CHRISTI, quod semper à diabolo conturbatur & oppugnatur. Est autem interdum exploratio & tentatio, illa atrocitas persecutionis, & aliarum afflictionum.*

MORS, est *dissolutio animæ & corporis à se inuicem. Aut finis essendi.*

CARNIS RESURRECTIO, erit *quando restituetur & reuiuiscet iterum post mortem idem corpus, quod discedente anima relictum fuerat, & nos viui statuemur ad iudicium, sic deinceps, ut in infinito gaudio vel dolore degamus.*

ΖΩΗ ΑΙΩΝΙΟΣ, ἀθανασία τ' μὲν
πιστῶν μακαρία, καὶ πανόλβιος, καὶ ἡδίστη,
τῶν δ' ἀπίστων ἀθλία καὶ ὀδυνηρά ἐπι-
κροτάτη.

ΚΟΣΜΟΣ, ὅστις σῶσεν ὄρανός ἐστι γῆς,
καὶ πάντων τ' ἐμπορεύμενός ἐστι. καὶ φύσεως
ἐπάσης διακοσμηθεὶς ὡς τάξιν καλλι-
στεινὸν ὄρανός, καὶ γῆς, ἐπὶ τῇ ἐμπορεύμε-
νῳ. Σημαίνει τ' ἡ τῇ λέξει γὰρ ταῖς ἱεραῖς τ'
γραφῶν, ἐπὶ τ' ἀρίστης κτίσεως τ' ὑπὸ θεῷ
κτισθείσης τὸ διεφθαρμένον καὶ λωβηθεὶς γὰρ
κακία καὶ ἀπαθεία τ' λογικὸν ὑπόματ' ἐστι.
ὅ ἐστι ἀπλωλός, καὶ ἀλότριοι δικαιοσύνης,
καὶ ὁσιότητος, ἀσέβεις τε, ἐπὶ αὐτοῦ ὅστις διὰ
τὸτο, ἐπὶ σώζει μόνον τὸ ἀζάρετον κλητὸν,
καὶ ἐκλεκτὸν, καὶ δικαιοῦ φύλον, τὸ περὶ
χρόνῳ τ' τ' ἀληθείας λόγον, ὅπως ὅστις
ὁναγγέλιον βασιλείας ὄρανῶν,
ἐπὶ ἀγγέλιμα ζῆς
αἰωνίος.

Τ Ε Λ Ο Σ.

VITA AETERNA, est immortalitas
fidelium; illa quidem beata & felicissima atque
suauissima, infidelium verò misera & plena dolo-
rum, ac acerbissima.

MVNDVS est compages cœli & terra,
& vniuersorum in his contentorum. A L. Est na-
tura totius exornata materia ordine pulcerri-
mo cœli & terra, & omnium comprehensurum
in his. Significatur autem hac voce in sacrâ lite-
ris, & optima creatura à DEO fabricata cor-
ruptio, & labefactatio in malitia & contuma-
cia rationalis creatura, quæ & perdita & aliena
à iustitia & sanctitate, impia & scelerata ab hoc
facta est. Ac saluatur tantum genus illud ele-
ctum, vocatum peculiare & iustificatum, ap-
prehendens verbum veritatis (quod quidem
est Euangelium regni cœlorum) &
promissionem vitæ
æternæ.

H 3

FOR-

FORMA INVOCATIONIS, CVIVS RECITATIO
de vera Doctrina de Deo
nos admoneat.

Omnipotens, aterne & viue DEVS, aterne Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, & clamasti de Filio tuo Domino nostro IESV CHRISTO, Hunc audite, Conditor omnium rerum, & conseruator & opitulatur, cum Filio tuo coaeterno, Domino nostro IESV CHRISTO, regnante tecum & patefacto in Ierusalem, & Spiritu sancto tuo effuso in Apostolos, sapiens, bone, misericors, iudex & fortis, qui dixisti: Vivo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et dixisti: Inuoca mei in die tribulationis, & eripiam te. Miserrere mei propter IESVM CHRISTVM Filium tuum Dominum nostrum, quem voluisti pro nobis esse victimam *regem ueritatis regem iustitiae*, & sanctifica, rege, iuuua, accende cor & animam meam

meam Spiritu sancto tuo, vt te verè
agnoscam & inuocem, tibi verè cre-
dam, gratias agam & obœdiam. Re-
ge & serua Ecclesiam tuam, sicut pro-
misisti, inquit: Hoc est Fœdus me-
um cum eis, Spiritus meus, qui est in
te, & verba mea, quæ posui in ore
tuo, non recedent ab ore seminis tui
in æternum, Semper luceat in nobis
Euangelium tuum, & rege & confir-
ma corda nostra Spiritu sancto tuo,
ne in furores Epicuræos aut fanati-
cos ruam. Guberna studia Ecclesiæ,
& defende politias, quæ præbent ho-
spitia Ecclesijs, propter nominis tui
gloriam, A MEN.

FORMA PRECATIONIS DIRE-
CTA, AD MEDIATOREM.

TE inuoco IESV CHRISTE, Fi-
li DEI viui, crucifixe pro nobis
& resuscitate, qui regnas ad dexte-
ram Patris, vt des dona hominibus,
& cōstitutus es Interpellator pro no-
bis, qui dixisti: Venite ad me omnes,
qui laboratis & onerati estis, ego resi-
ciam vos, miserere mei, & intercede
H 4 pro

pro me apud æternum Patrem tuum,
& sanctifica & rege me Spiritu sancto
tuo, Defende me aduersus Diabolos
spiritus mendaces & homicidas, ho-
stes tuos, sicut promisisti. inquit:
Non relinquam vos orphanos.

A D SPIRITVM

SANCTVM,

SPIRITVS Sancte effuse in Apo-
stolos, quem promisit nobis Filius
Dei redemptor noster, vt accendat in
nobis veram agnitionem & inuoca-
tionem Dei, sicut scriptum est: Effun-
dam super vos Spiritum gratiæ &
precum, Exuscita in cordibus nostris
verum timorem Dei, veram Fidem,
& agnitionem misericordiæ, quam
nobis æternus Pater Domini nostri
Iesu Christi propter Filium promisit,
Sis nobis Paraclerus in omnibus cõ-
silijs & periculis, & accende mentes
nostras, vt vera obœdientia Patrem
Domini nostri Iesu Christi, & Filium
eius redemptorem nostrum, & te per-
petuò celebremus, Amen.

*Sequuntur formæ quædam selectæ iuxta Cate-
chismi institutionem.*

FORMA

FORMA GENERA-
LIS CONFSSIONIS IVXTA
seriem Decalogi, vtilis ad com-
monefaciendos
animos.

PRIMA TABVLA LEGIS
DIVINAE.

*Nil sum, nulla miser novi solatia, massam
Humanam nisi quod tu quoq, Christe geris.
Tu me sustentas fragilem tu Christe gubernas,
Fac ut sim massæ surculus ipse tua.*

DEberem equidem rectè cogitare
de D E O, & firma Fide statuere,
hunc verum esse D E V M creatorem
omnium rerum, & futurum iudicem
omnium hominum, qui se patefecit
dato verbo suo, & misso Filio, debe-
rem vero timore obœdire, & metu-
ere iram eius & iudicium, vera Fide
eum inuocare propter Filium, & di-
ligere eum, & sentire aliquem grati
pectoris motum erga D E V M. Debe-
rem affici magnitudine misericordiæ,
quod se nobis patefecit, quod verè
diligit genus humanam, verè vult nos
saluos fieri: Deberem Filij beneficijs

H 2 moue-

moueri, quòd pro nobis passus est,
quòd dedit Euangelium, quòd pro-
mittit Spiritum sanctū gubernatorē,
& vitam æternam. Sed hæc omnia le-
uius mouent animum meum, quàm
debeant fieri, non satis timeo, sæpe
dubito, & quadam perpetua dubita-
tione frigidius peto à Deo bona, fri-
gidius inuoco, Cōfido interim rebus
præsentiis, & quæro præsidia vitæ,
neglecto ordine, quem DEVS præ-
cipit. Sæpè etiam falsa inuocatione
errās offendi Deum, sæpè nunc abero,
ne cogitem de vero DEo, qui se
patefecit per Filium, nec cogitem de
Filio, & de promissione. Deniq; non
ardeo inuocatione, vt oportet.

Secundum Præceptum.

DEberem Euangelium diligenter
discere, celebrare sermone & or-
nare exemplis, agnosco autem meam
negligentiam in hac re. Immo sæpè
prætexo priuatæ cupiditati Euange-
lium. Sæpè meis exemplis & scanda-
lis præbeo occasionem alijs maledi-
cendi

cendi Euangelio, aut alieno aliquos:
Interdum erraui in aliquo dogmate,
& eo errore deformaui doctrinam
coelestem.

Tertium Præceptum.

SÆpè negligo publicas conciones
& ceremonias in die Festo, non
impeditus alijs causis, & meo exem-
plo alios abduco: Non ago gratias
Deo pro instituto ministerio, pro
conseruatione Ecclesiæ, pro conser-
uatione Prophetarum & Aposto-
licorum scriptorum. Non adiuuo Ec-
clesiam precantem pro publico statu
in cœtu, nimis leuiter afficior cura
miseriarum communium, quod in-
scitia, discordijs, bellis, dissipantur Ec-
clesiæ & Politicæ, & multorum animæ
& corpora pereunt. Non adiuuo ipse
ministerium Ecclesiasticum meis offi-
cijs. Non vercor, vt debeat, pios mi-
nistros: Interdum eis maledico, &
meo exemplo confirmo contemptum
aut odium eorum, Non soluo eis de-
bitas mercedes, Sæpè dies Festos ma-
lè colloco in res turpes, & irritum De-
um aduersus multos.

SECVN-

SECUNDÆ TABULÆ CON-
siderario & expositio.

Quartum Præceptum.

SVM negligens in mea vocatione,
in studio, in regenda familia. Sum
ingratus Deo pro beneficijs ordinis
politici. Interdum irascor iniuste Ma-
gistratibus, & maledico eis, nec tri-
buo eis debitam reuerentiam ex ani-
mo. Interdum rixas excito contra
Leges, & violo politicum ordinem
cum scandalo & aliorum detrimen-
to. Meis stultis tumultibus impedio
alia publica negotia necessaria. Non
sum intentus, vt in meo ordine me
coherceam, & caueam, Ne turbem
communem harmoniam publici sta-
tus, sum πολυεχνης, & meæ vtilitati
magis seruió, quàm publicæ, aut ca-
pro occasiones turbandi. Erga paren-
tes sum ἀσέβης, & ingratus, non red-
do ἀνταποκρίσεις, non tolero vera ὀψι-
κεία morositates & infirmitates eorū.

Quintum Præceptum.

SAEpē incendor iniusta indigna-
tione, & cupiditate vindictæ. Ad-
do

do malas execrationes, quæ ex cupiditate nocendi erumpunt, Moueor æmulatione, Doleo alterius potentiam aut authoritatem crescere, & premere eum cupio: Sum superbus, despicio pares, & me eis anteferri postulo: Sum suspicax, & ex falsis suspicionibus interdum iniusta odia concipio, sero & confirmo discordias, sæpè perfero aliquid lioris & malevolentia, delector obrectatione. Interdum calumniosè deprauo aliena dicta & facta, non studeo sanare offensiones, & conciliare voluntates, sino crescere odia priuato liore, vel alia priuata causa, maledico absentibus. Interdum afficio cõtumelia præfentes, impedio inuocationem meam, & aliorum, excitatis odijs aut diffidijs.

Sextum Præceptum.

HAbeo errantes motus & flammæ varias libidinum, indulgeo oculis, & cogitationibus impudicis, contaminatur & corpus. Hæc mala augeo intemperantia & crapula. His incen-

incēdijs & crapulæ fastidijs impedi-
pias meditationes, & precationes, &
accerſo beluinam feritatem, cumulo
mea impuritate iram D E I aduerſus
me, meam familiam & ciuitatem.

Septimum Præceptum.

F Ruor liberalitate parentum, aut
ſtipendio publico, & nō benè col-
loco, defraudo meos fratres, aut ali-
os pauperes, ſum iniuſtus in contra-
ctibus, non ſtudeo propter D E V M
ſeruare æqualitatem, Malignè ſoluo
debita precia, exerceo aucupia pecu-
niæ quærendæ iniuſta, ſumo mutuū
varijs prætextibus, ac ne curo quidē
ſoluere, retineo res alienas, non ſum
fidelis & diligens in mandato labo-
re, res vitioſas vendo, res locatas cor-
rumpo.

Octauum Præceptum.

N ON præſto candorem & verita-
tem, quam D E V S requirit in di-
ctis & factis, Admiſceo ſophiſticeū
conſilijs & negocijs, aut doctrinæ,
Interdum propugno falſa ex odio,
iracundia, aut iniuſta pertinacia, aut
adula-

adulatione, aut metu, in moribus etiam est hypocrisis, simulatione virtutis, aut falsa iactantia.

Nonum & Decimum.

DEniq; agnosco me miserum in hac cæcitæ & securitate horribiliter negligere iram Dei, & multis modis aberrare ab eius præceptis & multis scâdalis alios lædere, & accersere mihi & alijs pœnas, nec posse me magnitudinē malæ concupiscentiæ, aut multitudinē meorum vitiõrum, aut lapsuū intelligere, Sed fateor me meritū esse præsentis & æternas pœnas, ac verò dolore clamo, Tibi tantum sum peccator, Domine, coram te malefeci, vt iustificeris, &c. Confugio autem ad sacram anchoram Filium Dei Dominum nostrum **I E S U M C H R I S T U M** propiciatorem, propter hunc oro, vt **D E V S** æternus, Pater Domini nostri **I E S U C H R I S T I**, bonus, sapiens, iudex & fortis, iram suā a me auertat, & mihi peccata remittat propter Filium, & me sua immensa misericordia recipiat, & regat
Spiritu

Spiritu sancto suo, sicut dixit: Viuo
ego, nolo mortem peccatoris, sed vt
conuertatur & viuat.

PRECATIO PIA, RE/
CITATIONI SYMBOLI,
Orationis Dominicæ, & Psalmorum
certorum quotidie adiungen-
da, exemplo Philippi
Melanchr.

Om̃ipotens, æterne, viue & ve-
re DEVS, Creator cœli & terræ,
& omnium creaturarum, vnâ cum
Filio tuo coæterno Domino nostro
IESV CHRISTO, crucifixo pro no-
bis & resuscitato, & Spiritu sancto
tuo, viuo, casto & veraci; Sapiens, bo-
ne, verax, misericors, iuste, dator vi-
tæ & sapientiæ, liberrime, caste, sal-
uator. Confiteor tibi me miserum
peccatorem habere multa peccata, &
multipliciter deliquisse, & doleo toto
corde, quod offendite te, Et oro, vt
propter Filium tuum Dominum no-
strum IESVM CHRISTVM, cruci-
fixum pro nobis & resuscitatum, mi-
sereris mei, & remittas omnia pec-
cata

cata mea, & iustifices me per & propter
IESVM CHRISTVM Filium
tuum λόγου καὶ ἐκόντα σε αἰδίου quem
voluisti pro nobis esse victimam, Me-
diatorem & intercessorem inenarra-
bili consilio & immensa sapientia ac
bonitate, & sanctifices me Spiritu
sancto tuo, viuo, casto & veraci: Ut
te omnipotentem, verum DEVM,
creatorem coeli & terrae & hominum
aeternum Patrem Domini nostri IES-
V CHRISTI, & IESVM CHRIS-
TVM Filium tuum, & Spiritum san-
ctum Paracletum, viuum, castum &
veracem, verè agnoscam, tibi firmi-
ter credam, tibi verè obœdiam, tibi
gratias agam, te verè timeam, te re-
ctè inuocem, tibi seruiam, te videam
propitium in tota aeternitate. Con-
uerte me Domine ad iustitiam & vi-
tam aeternam, In te Domine speravi,
non confundar in tota aeternitate: In
iustitia tua libera me. Custodi & rege
Ecclesias nostras ac Politias & hanc
Scholam. Rege & protege Principes
nostros, & da eis pacem & saluta-
rem gubernationem. Ale Ecclesiam
I tuam,

tuam, collige & serua Ecclesiam in
his regionibus nostræ patriæ, & san-
ctifica, & coniunge eam Spiritu san-
cto tuo, vt sit vnum in te vera agni-
tione & inuocatione Filij tui IESV
CHRISTI, per & propter hunc æ-
ternum Filium tuum Dominum no-
strum IESUM, crucifixum pro nobis
& resuscitatum, Amen.

Omnipotens æterne Fili Dei, Do-
mine IESV CHRISTE, qui es λόγος
ὁ ἀκὼν αἰδώς ὁ αἰδὼς πατὴρ, μεσίτης ἡ
ἡμετέρος noster, nate ex Maria virgine
passe pro nobis, & resuscitate in car-
ne, Gratias ago tibi toto pectore,
quòd assumsisti humanam naturam,
& constitutus es Redemptor meus,
ascendisti in cœlum, sedens ad dex-
teram Patris, intercedis pro me, Oro
te respice me, & miserere mei, quo-
niam vnicus & pauper sum ego. Au-
ge in me Spiritu sancto tuo lucem Fi-
dei, & infirmum me gesta, gubernâ,
protege & salua, Redemisti me De-
us veritatis.

Omnipotens Spiritus sancte Para-
clete.

cleste, caste, viue, verax, Illumina, re-
ge, sanctifica me, Confirma in mente
mea & corde meo Fidem & veram
consolationem. Serua & governa me
vt habitem in domo Domini omni-
bus diebus vitæ meæ, vt videam volu-
ptatem Domini, vt semper sim & ma-
neam templum D^ei in tota æterni-
tate, & semper D^eo lætus gratias a-
gam, & celebrem eum in resuscitati-
one carnis nostræ, cum tota Ecclesia
coelesti, & in vita æterna, Amen.

S E P T E M P E T I -
TIONVM CAPITA ORATIO-
nis Dominicæ, Ad quæ omnes pre-
candi formæ magna ex parte
accommodari possunt.

O Mnipotens, æterne, vere & viue
Deus, æterne Pater Domini no-
stri I E S V C H R I S T I, conditor coeli
& terræ, vnâ cum Filio tuo Domi-
no nostro I E S V C H R I S T O, & eum
Spiritu sancto, Te supplex alloquor,
oro & inuoco, ad te confugio, tuam
misericordiam & opem veris gemit-
ibus imploro; exaudi me, iuxta
I 2 pro-

promissiones tuas, propter Filium
Mediatorem IESVM CHRISTVM,
Tu es Pater noster, tu vis nobis esse
placatus, nos recipere & exaudire
propter Filium tuum, quem consti-
tuisi pro nobis propiciatorem. In-
gens, verus & ardens amor est paren-
tum erga natos, Propterea vero ani-
mi motu ad te Patrem amantissimum
confugio, quem fiducia patefacti Fi-
lij certò statuo, miranda & paterna
beneuolentia mihi in omnibus peric-
ulis opitulaturum, & diuina conso-
latione leniturum esse calamitates &
ærumnas. Qui es in coelis, qui es om-
nipotens, opitulator, & verè ades
vbiq;, Vbiq; respicis & exaudis, cœ-
lum & terram imples.

Primò.

AH Domine DEVS, accende in
nobis puram, veram & sanctam
agnitionem nominis tui, Da nobis
puram & sinceram doctrinam, effice,
vt verè agnoscaris, vt vera docean-
tur, per quæ gloria tua verè patefiat,
vt te rectè inuocet & colât homines,
ne

ne vel errores amplectamur, vel idolatricos cultus recipiamus: sed vt te verum & vnicum DEVM, Patrem Domini nostri IESV CHRISTI, qui te patefecisti per hunc Filium IESVM CHRISTVM ab initio missum ad Ecclesiam, crucifixum & resuscitatum, sanctè agnoscamus, tibi verè credamus, te rectè inuocemus, colamus & celebremus. Custodinos clementer, ne fanaticis & idolatricis furoribus animi nostri fascinentur, Tolle idolatriam, & omnes impias opiniones, effice, vt tu verus DEVS rectè innotescas, verè agnoscaris, vera Fide inuoceris, colaris & celebreris. Te oro, æterne & viue DEVS, vt tuam gloriam afferas, deletis omnibus idolis, blasphemijs, hæresibus, scandalis & alijs infinitis furoribus, qui tuum sanctissimum nomen contumelia afficiunt.

Secundò.

Æterne Pater Domini nostri IESV CHRISTI, tu per ministerium & vocem doctrinæ tuæ,
I 3 regenera.

regenera, rege, gubernare nos Spiritu
sancto, inchoa in nobis regnum tuum
in hac vita, & perfice post hanc vi-
tam, Sis in nobis efficax, accende per
vocem Euangelij & agnitionem tui,
veram Fidem, iustitiam & vitam æter-
nam in cordibus nostris, Destruere re-
gnum Diaboli immaniter grassantis
in genere humano. Non concedas
Diabolo, vt præstigijs suis nostros
animos capiat, & deinde implicatos
& irretitos horribiliter impellat &
euertat. Habitet & regnet **I H E S V S**
C H R I S T V S Filius tuus potenter &
efficaciter, ac mansionem faciat in
nobis, sicut ipse promisit, inquit, Si
quis diligit me, sermonem meum ser-
uabit, & Pater meus diligit eum, & ad
eum veniemus, & mansionem apud
eum faciemus. Semper tibi inter nos
collige æternam Ecclesiam per mini-
sterium Euangelij & Sacramentorum
incorruptum. Destruere portas infero-
rum, quæ pusillum gregem euertere
conantur, Serua, rege ac defende na-
uiculam, quæ tuos Argonautas vehit
inter

inter maximos fluctus & procellas
tumultuantium imperiorum, Resusci-
ta nos ex morte ad gloriam, & vitam
tempiternam.

Tertiò,

Domine DEUS, Tu regas ipse &
adiuues tuas functiones, vt in o-
mni gubernatione, administratione,
vocatione, tua voluntas fiat, vt fiant
ea quæ tu mandasti, fiant tibi grata &
placencia, videlicet, vt concionato-
res & Ecclesiæ ministri rectè, fideliter,
sanctèq; doceant: vt Reges, Prin-
cipes, Consules, ac omnes qui præ-
sunt, prius & salutaribus consilijs con-
stituant, regant ac defendant Respu-
blicas, vt Patres, Matresq; familiâs
honestè curent suos liberos, educari,
erudiri & castigari, iuxta doctrinam
coelestem: Vtq; singuli suo loco of-
ficiũ suum ritè & feliciter faciant,
ac maneant omnes adiuncti, copula-
tiq; tibi DEO, tanquam membra vi-
ua suo vero capiti, & omnes tibi o-
bediant, nec auulsi discedant &
I 4 aberrent

aberrant à vero capite. Tolle omnia
scandala gubernatorum & aliorum,
quæ offendunt tuam voluntatem.
Non concedas, vt Diaboli serant fal-
sam doctrinam, spargant inter nos
retros errores, & cõtumeliosos aduer-
sus D E V M, quibus homines auellant
à Deo, sicut Adam & Euam deceptos
abstraxerunt à tua voluntate. Non
accendant Diaboli odio tui tyranni-
des & iniusta bella contra tuam vo-
luntatem, ne sequantur tristissima
vastationes Ecclesiarum, interitus di-
sciplinæ, & piorum studiorum iuuen-
tutis, Da vt omnes tibi obœdiant in
terra, Da vt singuli suo loco officia
rectè faciant, sicut Angeli in cœlo ti-
bi obœdiunt, & placent tibi. Tuum
opus est efficere, vt nos miseri, stulti,
infirmi, res geramus bonas & saluta-
res, simus organa non iræ, sed mise-
ricordiæ, simus utiles Ecclesiæ, non
simus pestes aut ἀλάστορες. Atq; cum
dederis nobis vt velimus, da etiam
vt perficiamus, vt tibi aliqua grata fi-
ant, Nosq; sic governa, vt verbum

D E I

DEI habitet abundè in nobis cum
omni sapientia.

Quartò.

PATER in cœlis, da hodiè nobis om-
nia corporis commoda, sustenta
& proroga nobis vitam, da nobis bo-
nam valetudinem, vt labores vocati-
onum perferre possimus: Da victum,
cibum, potum. Da pacem, medio-
crem tranquillitatem, hospitia, poli-
tias, coniugia, œconomias, vt sobo-
les foueri & educari possit, protege
domicilia, tuguriola & oppidula no-
stra, Da commodas tempestates, fœ-
cunditatem agrorum, fruges, anno-
nâ, metalla proruta ex vbertate vena-
rum terræ, Da bonos successus in offi-
cijs vocationis, fœlicitatem in admi-
nistratione politica, & œconomica,
successus in communicatione rerum,
per contractus in negociatione, in
opificio meo & meorû, concede par-
uis meis longa & felicia vitæ spacia,
da vires corporis & vigorẽ ingenio-
rum, non suas in his regionibus vel
Turcicis vel civilibus bellis, aut
I 5 sedis

seditionibꝰ. vel infusione exterarū
gentium barbaricam vastitatem fi-
eri, defende casulas nostras, ne in-
cendijs aut alijs cladibus pereāt &
mitiga pœnas quas meriti sumus.

Quintò.

Confitemur tuæ misericordiæ ò
immente & æterne pater, nos
circumferre peccatorum molem
multò maximam & multiplicē in-
firmitatem, & terreri indignitatis
& tristissimorum lapsuum conspe-
ctu. Sed tu Domine Deus miserere
nostri. esto propicius, ignosce, par-
ce nobis propter Filium tuum Do-
minum nostrum Iesum Christum,
quem voluisti pro nobis esse victi-
mam *ἵπ μείστην ἵπ ἰκέτην*, & remitte no-
bis omnia peccata nostra, & flecte
mentes ad veram pœnitentiam, in
qua agnitionē lapsuum nostrorū,
& tuæ condonationis gratuitæ se-
quatur noua obœdientia, fugiens
ac reformidans omnes peccādi oc-
casionēs, & remittens alijs errata,
quibus offensi sumus. Cum autem
nostra

noſtra condonatio ſit immunda &
imperfecta, ac plerunq; vulnere ſa-
nato cicatrix maneat: te ardentib;
gemitibus oramus, vt has ſordes
tabula aurea propiciatoriꝝ tegas, et
Spiritu ſancto tuo omnes errateſcu-
piditates opprimas atq; extinguas.

Sextò.

NE ſinas nos pertrahi à Diabo-
lo ad impietatē, & ad alia ſce-
lera defende nos cōtra Diaboli in-
ſidias, rege nos tua luce, tuis cōſilijs
ne ſinas nos ruere deceptos noſtris
errorib; aut impulſos imbecillitate
carnis. Toto pectore te oramus Fili
Dei viue, crucifixe pro nobis & re-
ſuscita Emanuel, fac nos vaſa mi-
ſericordiæ, ſer opē infirmitati no-
ſtræ, ſicut promiſiſti, inquiens: Ve-
nite ad me omnes q; laboratis & o-
nerati eſtis, & ego reficiā vos. Re-
prime graſſante Diabolum, q; nunc
maiores flāmas odij acerbiffimi ad-
uerſus Eccleſiā concipit, omnēq;
regni ſui conatū in noſtrā pernitiē
parat atq; meditatur, cū videat nō
pro-

procul abesse diem iudicij, in quo
impressa ipsius turpitudine angelis
& hominibus patefiet, & cruciatus
eius horrendi augebuntur. Scimus
Domine, quod non est hominis via
eius, neque est viri dirigere gressus
suos. Dirige igitur tu gressus no-
stros secundum eloquium tuum, ne
dominetur in nobis omnis iniqui-
tas. Oblina in nobis doctrinam
Spiritu sancto tuo, usque ad lætissi-
mum diem redemptionis, ut præcla-
rum depositum tibi reddere possi-
mus pie & inuiolatè, & coronam
consequi, quæ contexta est dili-
gentibus nomen tuum.

Septimò.

ERipe nos ô Deus, ex his mise-
rijs, ærumnis, scandalis & cala-
mitatibus publicis & priuatis o-
mnibus, quibus propter peccatum
obnoxij sumus. Libera nos à ty-
rannide Sathanæ, & calamitates
præsentis clementer mitiga. De-
niq; cum voles nos ex hoc fragili
domicilio euocare in æternam Pa-
triam.

triam. accende in nostris pectori-
bus initia vitæ æternæ, vt agnosca-
mus te solum esse Deum, & quem
misiisti Iesum esse Christū, & cū v-
niuersa Ecclesia erepta ex omni-
bus miserijs, donemur luce, iusticia
& vita æterna, & fruamur dulcif-
sima consuetudine Dei æterni, &
Domini nostri Iesu Christi, Amen.

Epiphonema.

AEterne Deus, cum te nobis im-
mensa bonitate patefeceris, &
tradideris nobis verbum tuum, ac
propter id in nobis habites, ne si-
nas extingui lucem Euangelij tui,
& agnitionem & inuocationem
nominis tui, ne sinas deleri doctri-
nam de disciplina, ac plena omnia
fieri Turcicæ & Hispanicæ imma-
nitatis & spurcicie, Exaudi Ec-
clesiæ tuæ gemitus propter Filium,
qui dixit: Amen. Amen, quicquid
petieritis Patrem in nomine meo
dabit nobis. Tu vis nobis dona-
re, tu Rex es, nos populus tuus,
Tu potens es, gloria nominis tui a-
gitur.

gitur. Adiuua nos Deus salutaris
noster, & propter gloriam nomi-
nis tui Domine libera nos, & propi-
tius esto peccatis nostris, propter
sanctum nomen tuum, ne quando
dicant in gentibus, Vbi nunc est
Deus ipforum? Nos vicissim grati-
as tibi agemus, & annuntiabimus
laudē tuam in seculū seculi, Amen.

FORMA PRECATI-
ONIS, A STANTIVM AD
baptismum infantis, quæ explicat
verba, Ego baptizo te, &c.

INuoco te omnipotens æterne &
viue Deus. æterne Pater Domini
nostri Iesu Christi, qui te patefeci-
sti immensa bonitate, & clamasti
de Filio tuo Domino nostro Iesu
Christo, Hunc audite, conditor
cœli & terræ, & hominum, & o-
pitulator vnā cum Filio tuo Domi-
no nostro Iesu Christo, & Spiritu
sancto, sapiens, bone, verax, iuste
caste, liberrime, misericors, verē
diligens & exaudiens nos, custos
Ecclesiæ, miserere huius baptiza-
ti

ti propter Filium tuum Dominum
nostrum IESUM CHRISTUM, quem
voluisti pro nobis esse victimam, *nostrum & interlu*, & sanctifica eum Spi-
ritu sancto tuo, vt te verè agnoscat
& inuocet, & tibi verè credat, gratias
agat & oboediat, Regenera & rege
eum Spiritu sancto, vt cor fide accen-
sum & purificatum remissione pecca-
torum, indutum atq; ornatum puri-
tate & iusticia Christi, vero amore
amplectatur & prosequatur mundi-
ciem, iustitiam & sanctitatem: odio
habeat peccatum, repugnet prauis
cupiditatibus, & incendia vitioso-
rum affectuum reprimat, vt non re-
gnet peccatum in mortali corpore
eius. Custodi eum, ne spectris opi-
nionum & præstigijs Diaboli sedu-
catur vnquam in errores, deliria, se-
curitatem & contemptum DEI E-
picureum, sed fac eum ex vera vite
propagatum palmitem, sibi & alijs
salutarem, qui te perpetuò celebret,
& tibi laudem dicat.

Precatio

PRECATIO ACCEDENTIS
ad cœnam corporis & sangui-
nis Domini.

O Immenſe Deus, qui te patefe-
ciſti humano generi, certis &
illuſtribus testimonijs, & volunta-
tem tuam de noſtra ſalute, traditis
promiſſionibus de reconciliatio-
ne declaraviſti, & harum promiſſi-
onum voce, Eccleſiam tibi inde
uſq; ab initio poſt receptos pri-
mos parentes condidiſti, & colle-
giſti, atq; vt promiſſiones fierent
inſigniores, testimonia & ſigna vi-
ſibilia in oculos incurrentia addi-
diſti, quæ ſint quaſi *σφραγίδες* pro-
miſſionum editarum. Ac immenſa
miſericordia ſemper ſeruaviſti, &
ſubinde reſtituiſti miniſterium Eu-
angelij & publicos Eccleſiæ con-
greſſus, Incluſa etiam tandem pro-
miſſione, non interituram eſſe Ec-
cleſiam, in hac ipſa Cœna, quam
æternus Filius *λόγος* ante poſtre-
mum agonem inſtituit, & vniuer-
ſæ Eccleſiæ ſumma cum pietate &
obſervantia retinendam atq; uſur-
pan-

pandam præcepit, in qua pane
manducato & vino hausto, simul
nobis exhibet atq; impertit, iuxta
formulam testamenti, corpus illud
quod pro salute generis humani a-
cerbissimos cruciatus sustinuit, &
sanguinem preciosum, quem amo-
re nostri ardens largè effudit in re-
missionem peccatorum (Quo enim
pignore euidentius testari potuit
vnumquenq; hæredem esse scriptū
nominatim, ex toto asse, omnium
bonorum, quæ liberator noster
possidet, quàm dato corpore, non
quidē alieno, sed suo, & sanguine
quo nihil esse potest preciosius ?)
Da igitur vt nobis dignè vtentibus
in vera pœnitentia, hæc actio &
sumtio reuocet in memoriam tot
magnifica & salutaria beneficia,
quæ à Domino nostro Iesu Christo
in genus humanum profecta sunt,
& hac dulcissima recordatione in
nobis exuscitetur Fides. Inuocatio,
Confessio. Spes resurrectionis no-
stræ carnis, pia reuerentia & gra-
titudo erga te patrem æternum, &
K Filium

Filium qui caro & frater noster
factus, & Spiritum sanctum para-
cletum, & vt hoc vinculo dilecti-
onis, quo cum alijs membris Chri-
sti & veræ Ecclesiæ colligamur,
vniti coniunctissimè & amantissi-
mè inter nos viuamus, & te cele-
bremus, per omnia secula seculo-
rum & loca locorum, Amen.

FORMÆ GRATIARVM
ACTIONIS.

Ad æternum Patrem.

OMnipotens, æternæ, viue &
vere Deus, æternæ Pater Do-
mini nostri Iesu Christi, creator
cœli & terræ, & hominum, & o-
mnium creaturarum, & conserua-
tor, dator vitæ, legis & sapientiæ,
& opitulator, vnà cum Filio tuo
coæterno, Domino nostro Iesu
Christo, λόγῳ καὶ ἀκρίῳ σὺ ἐκδίδω & Spi-
ritu sancto tuo, effuso in Aposto-
los, casto & veraci, sapiēs, bone, ve-
rax, iuste, iudex, misericors, caste,
liberrime, tibi gratias ago, quod
misisti

misisti Filium. & voluisti eum assumere humanam naturam, inenarrabili sapientia & bonitate, & fieri victimam pro nobis, qui colligis æternam Ecclesiam, & quòd inter nos colligis, seruas ministerium Euangelij, das Spiritum sanctum & vitam æternam, & quòd das nobis bona corpori nostro necessaria, & mitigas ac tollis poenas denique pro omnibus beneficij animæ & corporis.

Ad æternum Filium.

AGo tibi gratias, omnipotens Fili Dei, Domine Iesu Christe, Verbum & Imago æterni Patris, crucifixe pro nobis & resuscitate, nate ex virgine, Emanuel, sedens ad dextrā æterni Patris, colligens & seruans æternam Ecclesiam voce Euangelij, quòd patefecisti nobis æterni Patris misericordiam, & decretum de redemptione, & semper collegisti Ecclesiam & assumpsisti humanam naturam,

K 2

es

es Mediator, redemptor, iustificator & saluator, es summus Sacerdos, semper intercedens pro nobis, dans vocem Euangelij, & es efficax per eam, & das remissionē peccatorum, & es Rex, colligens, seruans & protegens Ecclesiam, & das Spiritum sanctum. Ihs qui ad te conuertuntur, & Euangelij voce se sustentant, & restituens in nobis iusticiam & vitam æternam, das lucem in consilijs, intellectum verbi tui, depellis Diabolos, das etiam bona corpori necessaria.

Ad Spiritum Sanctum.

AGo tibi gratias omnipotens, verax, caste Spiritus sancte, procedens ab æterno Patre & Filio Domino nostro Iesu Christo, effuse in Apostolos, quod confirmas corda nostra, vt firmiter assentiantur verbo Dei, & flectis ea ad inuocationem Dei, & ad omnes motus legi diuinæ congruentes, & lærificas ea, vt acquiescant in Deo, petant & expectent omnia beneficia Dei, das etiā bona corpori necessaria, &c. Pater noster.

FORMA PETENDI ABSO-
lutionem à ministro Ecclesiæ, qua
etiam Pœnitentiæ partes ex-
plicantur.

Agnosco & deploro, ac verè
doleo, Deum à me offensum esse
horribiliter, in hac cœcitate & se-
curitate humanæ mētis, & me mul-
tis modis aberrare ab eius præcep-
tis, & accersere mihi & alijs pœ-
nas, nec posse me magnitudinem
aut multitudinem meorum vitio-
rum aut lapsuum intelligere, ac fa-
teor, me meritum esse præsentis
& æternas pœnas: Cōfugio ad Fi-
lium Dei Dominum nostrum Iesum
Christum propiciatorem, propter
hunc oro, vt Deus æternus Pater
Domini nostri Iesu Christi iram
suam à me auertat, & mihi pecca-
ta remittat, propter Filium, & me
sua immensa misericordia recipi-
at, sicut dixit: Viuo ego nolo mor-
tem peccatoris, sed vt conuertatur
& viuat. Ac polliceor me repugna-
turum esse peccato, & nihil factu-
rum contra conscientiam, & oro
K 3 Deum,

Deum, vt me regat Spiritu sancto
suo, & à vobis tanquam ministro
Christi peto vt pro potestate cla-
uiũ concessa Ecclesiæ à Filio Dei,
vocẽ Euangelij mihi annuncietis,
cui credo, & simul Ecclesiæ pro-
mitto, me mores emendaturũ esse,
& scandala vitaturum, militaturũ
bonam militiam, retinendo Fidẽ,
& bonam conscientiam, Dixi.

Σὺ μὲν οὖν αἰὶν ἔχοντες ὅλην ἐκκλησίαν χριστὲ,
ἡ σωαφής ἡμᾶς δεξιὰ τοῦ σῶτος φέροι. (Ζητ.,
Ἰῆς ὡς ὁ φλογὶ μαρτύρου βαβυλωνίῳ σώ-
τω βαλόμενος σε θεοῦ πατρὸς ὅτι οὐκ ἐβλέ-
πεν.

ἀλβ. λωπύχ. ἰωαχ.

THEMATA INVOCATIONVM ARDENTIVM
ex ipso Psalterio DAVIDIS in
quatuor classes distributo.

ALII ENIM PSALMO-
rum sunt :

1. Precatorij seu Petitorij.
2. Consolatorij.
3. Celebratorij, Gratiarum actiones.
4. Doctrinales.

Defen-

Defensionis Ecclesiæ cō-
tra Tyrannos falsos
Doctores & omnes ho-
stes sunt. *Psal.* 5. 17. 36. 94.
120. 7. 10. 12. 11. 26. 27. 28. 35.
44. 54. 55. 142.

Contra hostes deuastan-
tes Ecclesias & Scho-
las sunt. *Psal.* 79. 74. 80.
83. 124. 137. 140.

Remissionis peccatorū.
Psal. 51. 130. 42. 32. 38. 6. 25.
143. 102.

Liberationis ex pericu-
lis. *Psal.* 13. 31. 41. 56. 57. 58.
59. 86. 70. 71. 3. 4.

Liberationis ex morbis.
6. 38.

i.
Precatorij
seu petito-
rij.

Pro Magistratu & statu
Politico. *Psal.* 20. 21. 60. 61.
Pace Politica. *Psal.* 85. 60.
Ecclesia senescente. *Pf.* 71.
92.

Christi in cruce. *Psal.* 69.
22. 31. 39. 40. 41. 55. 88.

Pro felici emigratione.
Psal. 39. 90.

K 4 In

In Aerumnis piorum à
Tyrannis & falsis Do-
ctoribus pressorum. *Pf.*

11. 10. 9. 121. 75. 79. 12. 76. 52.

58. 36.

^{2.}
Consolato-
rij.

Contra scandalum Cru-
cis. *Pfal.* 37. 39. 49. 73.

In sensu iræ Dei & pau-
rib. conscientiæ. *Pfal.* 77.

116. 42. 433. 6. 38. 103. 31. 13.

Morbis & morte ipsa. *Pf.*

91. 90. 31. 6. 121. 38. 30. 107.

Aularum persecutioni-
bus. *Pfal.* 62. 56. 52. 55.

Misericordiæ Dei. *Pf.* 103.

Pro creatione rerum. *Pf.*

104. 136. 139.

Regno Messix Euange-
lio & Ecclesia. *Pfal.* 118.

98. 100. 47. 45. 146. 148. 149.

138.

Beneficij exhibitis po-
pulo Israel. *Pfal.* 195. 106.

78. 114. 136.

^{3.}
Gratiarum
actiones, seu
Psalmi cele-
bratorij.

Liberatione Ecclesiæ &
piorum ex periculis. *Pf.*

33. 34. 118. 46. 107. 66. 92. 124.

12. 5. 129. 18. 23. 9.

Ex

Ex morbis. *Psal.* 30. 6.

Remissione peccatorū,
& spiritualib. beneficijs. *Psal.* 103. 145. 146. 147.

111. 116. 34.

Frugibus è terra natis.
Psal. 65. 85.

Victoria Christi. *Psal.* 68.
149. 118.

Christi & Ecclesiæ desponsatione. *Psal.* 45.

Coniugij. *Psal.* 128.

Concordiæ. *Psal.* 133.

4. *Doctrinales qui docent :*

De vera Dei vnius agnitione & inuocatione in Ecclesia populi Israëlitiçi patefacti. Item, de discrimine veri Dei à numinibus commenticijs ac idolis. *Psal.* 114. 135. 136.
96. 95. 67. 145.

De Filio Dei nominatim. *Psal.* 2.
72. 45.

De Persona. officio sacerdoti & regali Domini nostri Iesu
K 5 Christi.

Christi. *Psal.* 2. 110. 72. 89. 45. 95. 96. 97.
117. 19. 29. 93. 113. 67.

De Passione Filij Dei. *Psal.* 22. 69.
40. 118. 31. 88.

De Resurrectione. *Psal.* 16. 3. 30.
110. 118. 18. 86.

De Ascensione. *Psal.* 68. 47. 8.

De Spiritu sancto. *Psal.* 33. 104. 51.
143. 139.

De creatione omnium rerum
& conseruatione. *Psal.* 104. 33. 136. 139.

De Angelis bonis. *Psal.* 104. 34. 97.
138. 91.

De Lege Dei seu Verbo eius au-
diendo & discendo. *Psal.* 119. 1. 19.

De peccato & causa peccati ac
mortis. *Psal.* 14. 90. 51. 53. 25. 130. 32.

De Euangelio & remissione
peccatorum donanda per Chri-
stum misericordia Dei gratuita.
Psal. 32. 130. 103. 51. 25.

De Fide in Christum. *Psal.* 2. 145.
62. 78. 91. 31. 4. 42.

De Pœnitentia seu Conuersio-
ne ad Deum. *Psalmi pœnitentiales.* 6. 32.
38. 51. 102. 130. 143.

De

De bonis operibus & veris cul-
tibus diuinis. *Psal.* 50. 116. 112. 81.

Politicoꝝ Magistꝛatuum. 101.

82. 144. 20. 21. 18.

Oeconomicoꝝ. 128. 127.

De Sacramento Baptisimi. *Psal.* 29.

Cœnæ Domini. *Psal.* 111.

De Ecclesia & ministerio Euan-
gelij. *Psal.* 84. 122. 96. 48. 92. 129. 19. 50.

De resurrectione mortuorum
& vita æterna. *Psal.* 16. 22. 116. 27.

AMPLISSIMO SE-
NATVI, POPVLOQVE

Ambergensium S. D. Alber-
tus Lyttichius.

AMBERGA mater urbium,
Vos & viri Patricij,
Quos ordines amplissimi
Pulcris cooptant sedibus:
Quos & Patronos sensimus
Musis adoptatissimos:
Istum libellum cultibus
Tueamini

*Tueamini non asperis,
Et nil grauatim singuli
Nostrum laborem noscite.
Nam quot pagellas tot sacra
Christi hic habetis dogmata,
Ex Israël fontibus
AVGVSTA quæ CONFESSIO
Complexa fama est nobili,
Exactior qua nulla stat.
Hanc in breui Compendio,
Vobis dedit labor pius,
(Vt sic iuuentuti apta sit,)
Quantum DEVS nos iuuerit,
Is vos malis ab omnibus
Conseruet & dextra tegat,
Donetq; vestro maxime
Longam quietem seculo,
Rempublicamq; floridam.*

ILLV.

ILLVSTRIBVS, GE-
NEROSIS ET PRÆCLARIS
COMITIBVS ET DOMINIS,
Domino IOHANNI & Domino AN-
TONIO, Fratibus, Comitibus, Ol-
denburgicis & Delmenhorstianis, &c.
Dominis suis clementibus.

 Enerosissimi Comites
Domini clementes, Patroni
colendissimi. Cum doctissimus
vir, Albertus Lyttichius Io-
achimus, recudendum Libellum continen-
tem Quaestiones utilissimas ex Philippi
Præceptoris, piæ memoriæ, scriptis colle-
ctas, & in usum scholasticæ iuuentutis
antea editas, mihi mitteret, & ut limam
atq; censuram meam, qua minimè opus
est, adhiberem, rogaret, & insuper Epito-
men Augustanæ Confessionis, quatenus
hæc in scholis puerilib. proponi breuiter,
memoriæ & summæ causæ, possit, adiūge-
ret, statim cogitavi de hoc Libello, qui per-
quam utilis & necessarius Scholis mihi
visus est, ad Generositates vestras ablegan-
do, ut is cū testimoniū praberet de mea
cura & sollicitudine pro incremento Ec-
clesiarum

clesiarum & Scholarum vestrarum, quibus inservire cupio, quo ad vixero, quantum potero, tum ostenderet, se adesse obligatum, ut in Scholis vestrarum Generositate locum haberet, & studiosa pueritia & adolescentie proponeretur. Indicat enim & continet hic Libellus ea, quae nostrorum Praeceptorum, Elia, & Elisei, hoc est, LV THERII & PHILIPPI laboribus fideliter sunt scripta, & propagata, ut & pueris proponerentur, perspicue tradita, & Questionibus comprehensa, & iubet fugere & detestari omnia ista, quae Cacodamon & turbator Gehasi, Elisei auarus & degener discipulus, lepra punitus, hoc est, omnes Nephilim, cadentes siue deficientes, (de quibus scriptum est, Psal. 68. quod recipiant apostata sese in caluiciem) quocumque nomine istos dixerimus, contra puritatem illam doctrinae, cuius regula in hoc Libello delineata est, excogitant & asserunt. Certè si à teneris assuescere magnum & multum est in omni disciplinarum genere: hodie à teneris rectè percepisse Capita doctrinae caelestis
magnum

magnum & multum, & maximè neces-
sarium est. Recordamur enim absoluta
ferè Periodi, quæ à D. Luthero prædicta
est de Nocham Iehouah; expressa sum-
matim hisce verbis: Sæpe Deum oro, ut
generationem nostram sinat nobiscum mo-
ri, & quidem ante annos triginta, pro-
pterea quòd nobis sublati periculosissima
tempora sequentur. Sæpe quoq; septenarij
numeri nescio qua fatali ratione ominosi
atq; efficacis, memores sumus. Sed tamen
consolamur nos ipsos, dum modò in Scho-
lis aliquibus rectè erudiri pueritiam, &
fontibus Israël fideliter imbui videamus.
Et profecto summi thesauri loco habendus
est hodie pius, doctus, & fidelis pueritiæ
magister, & ludi literarij Rector, cui curæ
& cordi est pietas & sincera doctrina.
Cumq; talem ex paucorum numero esse D.
LYTTICHIVM ostendat hic Libellus,
cui ipse à me aliquid præfigi voluit, non
sum veritus de alieno esse liberalis, & hūc
ipsum Libellum Scholis vestrarum Gene-
rositatum mittere & commendare ἐπε-
ὄνυς ἐπίχεις, οὐδ' ἐλεῦνός, ἀλλοτρίων χα-
ρίσας

giocō, cum præsertim sit hoc publici com-
modi causa. Nihil enim aliud specto, &
studij in hoc mei, vestris Generositatibus nō
ignoti, testem allegare Deum & Conscien-
tiam. Vestras autem Generositates, quibus
quacung, modō ratione & via possum,
gratitudinem animi mei probare, enitar,
humiliter rogo, studium ut sibi meum nō
sinant non placere, sed & ꝓcipuū meā,
huiusq, causam & finem considerando ap-
probent, & quod benè cæperunt, in Eccle-
sijs & Scholis, Deo iuvante continuēt: qua
in re etiā absens quidquid præstare potero
vestris generositatibus nunquā me defu-
turū sanctè polliceor, ita, ut si opus sit, etiā
porrō præsentia mei non planè subtractu-
rus sim Ecclesijs & Scholis ad eam formā,
quæ ex sacris Biblijs collecta & compre-
hensa est scriptis LVTHERI & PHILIPPI
& cuius tanquam Epitome in Scholis u-
surpanda hic ipse est Libellus.

Vestras Generositates Christo Emanueli Omni-
potenti & veraci commendo regendas & regen-
das. Lipsiæ 27. Maij, An. M. D. LXXIII.

1. 2. 3. 6.

Vestrarum Generositatum

Servus

Nicolaus Schneccerus. D.

CHRISTIANORVM
ARTICVLORVM AVGV-
stanæ Confessionis Dia-
graphe.

AVTHORE

Doctore Martino Luthero,

Anno M. D. XXX. edita.

Ad Lectorem.

VM Cæsari in Comitijs solenni-
bus forma doctrinæ nostrarum Ec-
clesiarum, erudita quadam metho-
do comprehensa exhibenda esset,
scripsit Argeliz D. Lutherus ipse
septendecim Articulos, singulos autem cum tri-
nitate membrorum ferè, quibus (omissis dispu-
tationibus scholasticis) nuda tantum capita Do-
ctrinæ & Fidei, publicè in Ecclesijs populo tra-
ditæ, exponerentur. His ceu manu dictione
certa, cum Biblijs sacris, vsi sunt in perscribena-
do Augustano symbolo Confessores Evangelici.
Quia verò paucis hi Articuli noti esse, & tamèn
cognitione dignissimi videntur: Ideo no-
stris scholis eos latinè hoc loco recensendos
proponimus.

L

Primus

*Primus Articulus Fidei & Do-
ctrina Lutherana est,
Quod,*

1. **C**ONstanter & summo consensu docetur, solummodo vnum & vnicum esse verum Deum, creatorem cœli & terræ, ita vt in hac vnica vera diuina essentia tres sint distinctæ personæ, videlicet, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Et quod Filius à Patre natus, ab æterno in æternum sit verè
2. & natura Deus cū Patre. Et quod Spiritus sanctus à Patre & Filio procedens, etiam ab æterno in æternum sit verè & naturà Deus cū Patre & Filio. Sicut hæc omnia per scripturam perspicuè & firmiter probari possunt.

PROBA:

Iohannis 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat illud Verbum, omnia per ipsum facta sunt.

Matthæi 28. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et sunt eiusmodi dicta plura, præsertim in Euangelio Iohannis. Se-

Secundus Articulus est,

Quòd

Solus Filius Dei verè homo factus, conceptus de Spiritu sancto, ^{1.}
natus ex Maria virgine, est perfectus homo corpore & anima, & ^{2.}
quòd nō Pater vel Spiritus sanctus homo factus sit, vt ex hæreticis Patropasiani docuerint: Et quòd ^{3.}
Filius non tantum corpus sine anima assumerit, sicut Photini errarunt. (*Apollinaris.*)

PROBA:

Nam CHRISTVS in Euangelio sepe meminit animæ suæ, vt cum inquit: Tristis est anima mea usq; ad mortem: Et quòd Filius DEI Homo factus sit, expressè testatur Iohanne: his verbis: Et Verbum caro factum est. Item, Galat, 4. Vbi venit plenitudo temporis, misit DEVS Filium suum factum de muliere.

Tertius Articulus.

^{1.}
Illum ipsum Filium Dei verū Deum & hominem Iesum Christū esse vnā, vnicā indissolubilem personā, propter nos homines passam.
L 2 cruci

- cruci affixam, mortuam, sepultam,
tertia die resurgentem à morte, af-
cendisse ad cœlum, sedere ad dex-
tram Dei. Dominum super omnes
2. creaturas : Ita vt non docendū vel
credendum sit, Iesum Christum vt
hominem vel humanam eius natu-
ram tantū pro nobis passam: Sed
ita, cū Deus & homo nō sint duæ
personæ, verū vna indissolubilis
3. persona, credatur & doceatur,
Deum & Hominem, vel Filium
Dei re ipsa pro nobis passum.

PROBA:

*Ita Paulus Rom. 8. ait : DEVS pro-
prio filio suo non pepercit, sed pro nobis omni-
bus tradidit illum.*

*Et 1. Corinth. 2. Si cognouissent, DE-
VM gloria non crucifixissent. Sunt & simi-
lia dicta plura.*

Quartus.

- Peccatum originale esse verè &
1. re ipsa peccatum, nec tantū ma-
2. culam vel defectum, sed tale pec-
3. catum, quòd omnes homines ab
Adam propagatos condemnet, &
in

in æternū à Deo segreget, nisi Iesus
Christus pro nobis intercessisset,
& hoc peccatum cum reliquis om-
nibus peccatis ex eo sequētibz in
se deriuasset. & sua passione pro
eo satisfecisset, ac penitus sustulisset,
& extirpasset in se ipso.

PROBA:

Psal. 51. & Rom. 5. describitur hoc peccatum graphicè.

Quintus.

Postquam omnes homines peccatores facti, peccato, morti & diabolo ipsi obnoxij sunt, impossibile est suis viribus vel per bona opera quenquam se ipsum extricare posse, vt rursus coram Deo iustus & integer reddatur. Imò nec quidem se præparare vel accommodare valet ad iustitiam. Sed quò magis attentat sese explicare, eò implicatior relinquitur. Hæc autem vnica est via ad iustitiam consequendam, & liberationem à peccato & morte, qua sine omni merito vel opere creditur in Filiū Dei,

L 3

Dei,

8. Dei, pro nobis passum, ut iam dictum. Talis fides est nostra iustitia. Deus enim iustos, innocentes & sanctos censet ac reputat, donatque remissione peccatorum, & vita aeterna omnes eos, qui credunt in Filium, quod propter Filium in gratiam recipiantur, & in regno suo filij genuini fiant.

PROBA:

Sicut haec omnia diuus Paulus & Iohannes in suis scriptis copiose docet, videlicet, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam. Ephes. 3. Omnes, qui credunt in Filium, non pereunt, sed habent vitam aeternam.

Sextus.

1. Hanc fidem non esse humanum opus, nec pendere ex viribus nostris, sed opus & donum Dei ipsius, quod Spiritus sanctus per Christum effusus in nobis operatur existere. Ac quidem fides illa, cum non sit opinio vel persuasio cordis inanis, qualem habent non verè credentes, sed firmum, nouum, & viuum

uiuum esse, profert fructus multi-
plices, & semper bonum opera-
tur, Erga Deum, laudando, grati-^{3.}
as agendo, inuocando, prædican-
do & docendo; Erga proximum,
verò diligendo, iuuando, inserui-
endo, consolando, dando, & in-
dulgendo ac patiendo quæuis ad-
ueria vsq; ad mortem.

Septimus.

Ad hanc fidem consequendā vel ^{1.}
hominibus impertiendā Deus in-
stituit ministerium vel verbum vo-
cale, videlicet, Euangelij doctri-
nam, per quam Deus hanc fidem
& ipsius efficaciam, vsum & fru-
ctum annunciari iubet: Et per Eu-^{2.}
angelium tanquam per medium
dat Fidem cum Spiritu sancto,
vbi & quando vult. Extra hoc
aliud mediū seu modus vel via &
compendium est nullum conse-
quendæ fidei. Omnes enim cogi-
tationes extra vel ante verbum ^{3.}
L 4 vocale,

vocale, quantumvis sanctæ & bonæ videantur, nil sunt quàm vana somnia & errorum præcipitia.

Octauus.

Huic prædicationi verbi vocalis vnà adiunxit Deus externa signacula, quæ dicuntur Sacramenta, & sunt Baptismus & Eucharistia, per quæ Deus verbo concurrente, etiam Fidem & Sanctum Spiritum exhibet, & docet ac confirmat omnes, qui eius desiderio tenentur.

Nonus.

1. Quòd Baptismus, primum signaculum, consistat in duabus rebus, videlicet aqua & verbo Dei, seu vt per aquam Baptismus impertiatur & verbum Dei pronuncietur. Et quòd Baptismus non sit
2. simpliciter aqua, seu vulgaris perfusio (vt Baptismi hostes iam tradunt) sed cùm verbum Dei ipsi coniunctum sit, & baptisatio verbo Dei nitatur, efficitur res sancta, viuifica

uiuifica & efficax, Et vt Paulus
ait Tit. 3. Ephes. 5. Lauacrum re-
generationis & renouationis Spi-
ritus sancti. Et quòd Baptismus 3.
ralis etiam infantibus & paruu-
lis sit impertiendus & applican-
dus.

PROBA:

*Verbum autem DEI, quo fundatur
Baptismus, est ubi dicitur: Euntes, bap-
tizantes eos in nomine Patris & Filij & Spi-
ritus sancti. Matth. 28. Marc. 16. Qui cre-
diderit & baptizatus fuerit, saluus erit.*

Decimus.

Quòd Eucharistia vel Sacra-
mentum Altaris duabus quoq; par-
tibus consistat, ita vt verè præsen-
tanea sint in pane & vino ipsum
corpus & sanguis Christi, sicut
verba Christi habent: Hoc est cor-
pus meum: Hic est sanguis meus:
Et quòd non sit tantum panis &
vinum, sicut aduersaria pars ho-
die

L 5

3. diè tradere audet. Verba hæc effla-
gant & confirmant simul fidem
atq; insuper exsuscitant eam, in o-
mnibus, qui hoc Sacramento cum
desiderio vtuntur, nec ipsi contra-
riantur. Quemadmodum Baptif-
mus etiam fidem affert & largitur
desiderantibus.

Vndecimus.

- Quòd priuata confessio non sit
1. extorquenda legibus, æquè ac Ba-
ptismus. Sacramentum coenæ, &
Euangelium nulla vi vrgeri de-
bent, sed libera sunt, ita tamen vt
2. sciatur, quàm plena consolatio-
nis, salutaris, utilis & conferens
sit conscientijs afflictis & pertur-
batis, confessio, cùm in ea peti-
tur Absolutio, id est, verbum &
sententia Dei enunciata, quibus
conscientiæ ab anxietatibus libe-
rantur & tranquillæ redduntur.
3. Nec esse necessariam enumeratio-
nem omnium peccatorum. De his
tamen, quæ cor arroduct & per-
turbant, indicationem fieri licere:

Duo

Duodecimus.

Nullum dubium esse, quin sit &¹
maneat in terris vna sancta Chri-
stiana Ecclesia, vsq; ad finem mun-
di, vt Christus ostendit Matth. vl-
timo: Ecce, ego sum vobiscum vsq;
ad consummationem seculi.

Talis Ecclesia nihil aliud est,^{2.}
quàm multitudo credentium in
Christum, qui articulos iam dictos
credunt & docent, & propterea
persecutionem & martyria per-
ferunt in mundo. Nam vbi Euan-
gelium docetur, & Sacramenta le-^{3.}
gitimè administrantur, ibi est san-
cta Christiana Ecclesia Ac nequa-
quam alligata est legibus vel exter-
na pompa, ad certa loca, tempo-
ra, personas & ritus seu gestus.

Decimus tertius.

Quòd Christus Iesus in die^{1.}
nouissimo mundi aduenturus,
ad iudicandum viuos & mortu-
os, ac credentes ab omnibus ma-
lis liberaturus, & in æternam^{2.}
vitam

3. vitam perducturus: Infideles verò
& impios puniturus, & cum dia-
bolis ad infernum damnaturus sit
in perpetuum.

Decimus quartus.

1. Quòd interim, dum expectatur
Dominus ad iudicium venturus &
omnem potestatem & imperium
abrogaturus, Magistratus politi-
cus & imperia honorari & obe-
dientia coli debeant, cum status sit
2. à Deo ordinatus, ad defendendos
3. bonos & coërcendos malos. Ac
quòd homo Christianus, si ordina-
riè vocetur, absq; detrimento &
periculo fidei & salutis animæ
sux, magistratum gerere vel ipsi
seruitia & obsequia præstare pos-
sit.

Decimus quintus.

1. Ex his omnibus apparet, do-
ctrinam, quæ sacerdotibus & per-
sonis Ecclesiasticis matrimonia,
2. item in genere vsum carniū &
ciborum prohibet, varijs Mona-
chatibus

chatibus & deuotionibus adin-
uentis (per quæ gratiam & salu-
tem animarum mereri opinio est,
nec libera permittuntur) esse pla-
nè Diabolicam & impiam doctri-
nam, sicut Paulus nominat, 1. Ti-
moth. 4. siquidem solummodo^{3.}
Christus est vnica via ad gratiam
& salutem consequendam.

Decimus sextus.

Quòd præ omnibus abominan-^{1.}
dis cultibus Missa, quæ hætenus
habita est, tanquam sacrificium,
ac opus bonum, per quod alter al-
teri gratiam mereatur, sit penitus
abroganda. Et quòd loco Missæ^{2.}
diuina quædam ordinatio distri-
buendi Sacramentum corporis &
sanguinis Christi sub vtraq; spe-
cie seu parte cui libet propriam fi-
dem habenti, & ad necessariam^{3.}
cuiuscunq; indigentis consolatio-
nem, sit conseruanda.

Decimus septimus.

Quòd Ceremoniæ in Ecclesia,^{1.}
quæ pugnant cum verbo Dei abo-
leri,

2. Ieri, & aliæ, quæ non pugnant, liberæ permitti debeant, Quibus utamur vel non utamur, pro norma
3. dilectionis, Ne absq; graui causa ex leuitate scandala excitentur, vel pax & tranquillitas, quæ communis sit cum alijs, nulla urgente necessitate, perturbetur, &c.

*Vide Historiam Anni XXX. in
Tomis Lutheri.*

ARTICVLORVM
AVGVSTANÆ CON-
FESSIONIS EPITOME, ME-
morix & summæ causa ad iuuentu-
tis captum accommodata.

Quid est Augustana Confessio?

AVGVSTANA Con-
fessio, quam in Eccle-
sijs & Scholis nostris
omnes pio cōsensu am-
plectimur, est Complexio Artic-
ulorum Christianæ Fidei, & mu-
tatorum abusuum, qui erant tetr-
errores, & Idolorum cultus: à Prin-
cipibus

cipibus & Gubernatoribus, quorum nomina subscripta ei sunt. Imperatori Carolo Quinto exhibita, in Comitibus, Augustæ, Anno tricesimo, Mense Iunio, die 25. exponens summam doctrinæ Evangelicæ, traditæ in scriptis Prophetiis & Apostolicis, necessariam Ecclesijs.

Quæ forma Confessionis (verè Augustæ) deinde explicatius declarata est, propter calumnias & sophisticas elusiones aduersariorum. VVormatiæ Anno XL. (quod ut sciatur, multum lucis affert legenti utrasq; editiones integras) atq; hæc omnia studio & industria Philippi Melancthonis, qui Apologiam quoq; Confessionis doctè & perspicuè concinnauit.

Quomodo discernuntur Articuli Confessionis?

Dupliciter. Priores dicuntur Articuli Fidei præcipui, suntq; viginti & vnus: Posteriores verò de Abusibus, qui in externis ritibus mutati sunt, numerantur septem.

Recita Articulos Fidei Christianæ XXI. præcipuos ordine?

† PRI-

† PRIMVS, DE DEO, ET
TRIBVS PERSONIS
aternis.

Vna est essentia diuina, quæ & appellatur & est Deus, Creator & conseruator omnium rerum, visibilium & inuisibilium, & tamen tres sunt distinctæ Personæ, eiusdem essentiæ, & potentiæ, & cœternæ. Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Et nomine Personæ vtimur, vt significet nō partē aut qualitātē in alio, sed quod proprie subsistit.

Damnantur omnes hæreses contra hunc articulum exortæ, vt Manichei, Valentiniani, Arriani, Eunomiani, Mahometistæ, Samosatēni veteres & neoterici.

†* SECVNDVS, DE PECCATO ORIGINIS HOMINVM.

Post lapsum Adæ omnes homines secundum naturam propagati, nascuntur cum Peccato, & habent peccatum originis, videlicet reatū propter Adæ lapsum, & ipsam corruptionē humanæ naturæ propagatam ab Adam, quæ completur

Etitur defectum Iustitiæ originalis,
& concupiscentiam. Hic morbus
est verè peccatum, damnans & af-
ferens nunc quoq; æternā mortē,
his qui non renascuntur per Ba-
ptismum & Spiritum sanctum.

*Damnantur Pelagiani, & qui negant viti-
um originis esse Peccatum.*

† TERTIVS, DE DVABVS
NATIVIS IN CHRISTO, ET
beneficijs Christi.

Verbum hoc est Filius Dei, af-
sumsit humanam naturā, in vtero
beatæ virginis Mariæ, vt sint duæ
naturæ. Diuina & humana in vni-
tate Personæ inseparabiliter con-
iunctæ vnus Christus verè Deus &
verè Homo, natus ex Virgine, verè
passus, crucifixus, mortuus & se-
pultus, vt reconciliaret nobis Pa-
trem, & Hostia esset, non tantum
pro culpa originis, sed etiam pro
omnibus actualibus peccatis ho-
minum. Idem descendit ad inferos,
& verè resurrexit tertia die, Dein-
de ascendit ad cœlos, vt sedeat ad
M dextram

dextram Patris, & perpetuò reg-
net, & dominetur omnibus crea-
turis, sanctificet credētes in ipsum,
misso in corda eorum Spiritu san-
cto, & sanctificatis det vitam æter-
nam. Idē Christus palàm est reditu-
rus, ut iudicet viuos & mortuos.
* Q V A R T V S, D E I V S T I F I C A -

T I O N E H O M I N V M.

Homines non possunt iustificari
coram Deo proprijs viribus, meri-
tis aut operibus: Sed Gratia iusti-
ficantur, propter Christum, per Fi-
dē, cū credunt se in gratiā recipi,
& peccata remitti propter Chri-
stū, qui sua morte, pro nostris pec-
catis satisfecit. Hanc Fidem impu-
tat Deus pro iustitia coram ipso.

Plura de fide infra in XX. Articulo.

* Q V I N T V S, Q V O M O D O F I -
D E S C O N F I N G A T.

Vt Fidem consequamur, institu-
tum est Ministerium docendi Eu-
angelij, & administrandi Sacra-
menta. Nam per Verbum & Sacra-
menta tanquam per instrumenta
donatur Spiritus sanctus, qui Fidē
effi-

efficit in ijs, qui audiunt Euangelium. vbi & quando visum est Deo. Cum Euangelium audimus, aut Sacramenta tractamus: & Fide nos consolamur, simul est efficax Spiritus sanctus.

Damnantur hic Anabaptista, Manichaei, Enthusiasta, & Scholasticorum dubitatio.

* SEXTVS, DE FRVCTI-
BVS FIDEI.

Boni fructus debent sequi Fidē, & oportet bona opera mandata à Deo facere, propter voluntatem Dei, non vt confidamus per ea opera iustificationem coram Deo mereri. Nam remissio peccatorum & iustificatio Fidei apprehenditur. Placet autem hæc obœdientia, non quia legi satisfecit: sed quia Persona est in Christo reconciliata Fide, & credit sibi reliquias peccati condonari. Non enim potest conscientia opponere iudicio Dei propriam mundiciem, aut opera.

* SEPTIMVS, QVID DE EC-
CLÉSIA SENTIEN-
dum sit.

M 2

Vna

Vna sancta Ecclesia perpetuò
mansura est. Est autem Ecclesia
congregatio membrorum Christi,
hoc est, Sanctorum, in qua Evan-
gelium rectè docetur, & rectè ad-
ministrantur Sacramenta. Et ad
veram vnitatem Ecclesiæ satis est
consentire de doctrina Evangelij,
& administratione Sacramentorū.
Nec necesse est, esse vbiq; similes tra-
ditiones humanas, seu ritus aut Ce-
remonias ab hominibus institutas.

† OCTAVVS, DE HYPOCRI-
TIS IN ECCLESIA ET MI-
nisterio malorum.

Ecclesia propriè est congrega-
tio Sanctorum, & verè credentiū,
in hac tamē vita multi mali & hy-
pocritæ admisti sunt Ecclesiæ. Et
licet vti Sacramentis, quæ per ma-
los administrantur, & Sacramen-
ta & Verbum Dei, propter ordi-
nationē & mandatum Christi sunt
efficacia, etiāsi per malos exhi-
beantur.

Damnantur Donatista & similes.

† IX. DE BAPTISMO.
Baptis-

Baptismus est necessarius ad salutem, & per Baptismum offertur gratia Dei. Sunt etiam Infantes baptizandi, qui per Baptismum Deo commendati, & oblati, recipiuntur in gratiam Dei, & fiunt Filij Dei.

Damnantur Anabaptistæ.

† X. DE VERITATE CORPORIS ET SANGVINIS
Christi in cœna.

Corpus & Sanguis Christi verè assunt, & exhibentur cum pane & vino, vescentibus in Coena Domini, & improbantur secus docētes.

† XI. DE CONFessione IN
ABSOLVTIONE PRIVATA.

Absolutio priuata in Ecclesijs retinenda est, quanquam in Confessione non sit necessaria omnium delictorum enumeratio. Est enim impossibilis.

† XII. DE POENITENTIA.

Lapsis post Baptismum contingere potest remissio peccatorum, quocumq; tēpore & quotiescunq; conuertuntur. Et Ecclesia talibus

M 3 rede-

redeuntibus ad poenitentiam impertire Absolutionem debet. Constat autem Pœnitentia propriè his duabus partibus. Altera est Contritio, hoc est, terrores incussi conscientiae, agnito peccato & ira Dei. Altera est Fides, quæ concipitur ex Evangelio seu Absolutione, & credit propter Christum certò remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Inde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus Pœnitentiæ, hoc est, obedientia erga Deum.

Damnantur hoc Articulo Anabaptistæ, Novatiani, & Canonica satisfactioes, item, qui docent perfectionem in hac vita contingere.

†* XIII. DE VSV SACRAMENTORVM.

Sacramenta instituta sunt, non modò vt sint notæ professionis inter homines, sed multò magis, vt sint signa & testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandâ & confirmandam Fidem in his qui vtuntur eis. Itaq; vtendum est Sacramentis ita, vt Fides accedat, quæ credat promissionibus, per Sacramenta exhibitis & ostensis. (Apo.

(Apologia) Verè Sacramenta sunt Baptis-
mus, Cæna Domini, Absolutio, quæ est Sacra-
mentum Pœnitentiæ. Damnatur Pharisaica opi-
nio de iustificatiõne ex opere operato.

†* XIII. DE ORDINE EC-
CLESIASTICO.

Nemo debet in Ecclesia publi-
cè docere, aut Sacramenta admi-
nistrare, nisi ritè vocatus.

†* XV. DE RITIBVS EC-
CLESIASTICIS.

Ritus illi seruandi sunt, qui sine
peccato seruari possunt, & pro-
sunt ad tranquillitatem & bonum
ordinem in Ecclesia, ita tamen, ne
conscientiæ onerentur superstitio-
sis opinionibus, tales cultus ad salu-
tem necessarios esse. Quare vota
& traditiones de cibis & diebus
&c. Institutæ ad promerendam
gratiam, & satisfaciendum pro
peccatis inutiles sunt, & aduersan-
tur Euangelio.

† XVI. DE REBVS CI-
VILIBVS.

Legitimæ ordinationes ciuiles, sūt
bona opera & ordinationes Dei.
Et Christianis licet gerere Magi-
stratus, ex-

exercere iudicia, iudicare res ex
Imperatorijs, & alijs præsentibus
legibus, supplicia iure constituere,
iure bellare, militare, lege contra-
here, tenere propriam, iusiurandū
postulantibus Magistratibus dare,
contrahere legitima Coniugia, ar-
tes probatas Legibus exercere, &
in talibus ordinationibus exercere
Caritatem. Itaq; necessario debent
Christiani obedire præsentibus
Magistratibus & Legibus nisi cum
iubent peccare, tunc enim magis
debent Deo obedire, quàm homi-
nibus.

Damnantur Anabaptista & Anchereta.

† XVII. DE EXTREMO
DIE MVNDI.

Christus apparebit in consum-
matione mundi, ad iudicandū, &
mortuos omnes resuscitabit, & ho-
minibus pñs & electis dabit vitam
æternam, & gaudia perpetua. Im-
pios autem homines, & diabolos
condenabit, vt sine fine crucientur.
Nec ante resurrectionē mortuorū
pñ regnū mundi occupaturi sunt,
vbiq; oppressis impñs. *Dam-*

*Damnantur hic quoq; Anabaptista, Iudaica
opinionēs, & Origenista.*

*† XVIII. DE LIBERO
ARBITRIO.

Humana voluntas habet aliquā
libertatem ad efficiendam ciuilem
iustitiam, & deligēdas res rationi
subiectas, sed non habet vim, sine
Spiritu sancto efficiendæ iustitiæ
Dei, seu spiritualis, quæ sit in cor-
dibus, cum per Verbum Spiritus
sanctus concipitur, & cū verbo
Dei assentimur, vt nos Fide in ter-
roribus consolemur. Quanquam
enim externa opera, humana natu-
ra aliquo modo possit efficere: ta-
men interiores motus non potest
efficere, nisi Spiritus sanctus gu-
bernet & adiuuet corda nostra.

Damnantur Pelagiani & similes.

† XIX. DE CAUSA
PECCATI.

Et si Deus creat & conseruat na-
turam: tamen causa peccati est vo-
luntas malorum, videlicet diaboli
& impiorum, quæ auertit sese à
Deo, ad alias res contra mandata
Dei.

M 5

*XX.

*XX. DE DOCTRINA FI-
DEI ET OPERVM.

Debet in Ecclesia extare vtraque doctrina, videlicet Euangelium de Fide ad erudiendas & consolandas conscientias, debet etiam proponi, quæ sint verè bona opera, qui sint veri cultus Dei. Primum igitur de Fide & iustificatione, Christus aptè complexus est summam Euangelij, cum iubet prædicare in nomine suo Pœnitentiam & Remissionem peccatorum. Nam prædicatio Pœnitentiæ arguit Peccata, & Euangelium offert remissionem peccatorum propter Christum gratis, non propter nostram dignitatem. Et sicut vniuersalis est Pœnitentiæ prædicatio, ita & promissio Gratiæ vniuersalis est, & omnes credere iubet, & accipere beneficiû Christi. Opera nostra nõ possunt reconciliare Deum, aut mereri remissionem peccatorum, & gratiam & iustificationem. Sed hanc tantum Fide consequimur, credentes, quòd propter Christum recipiamur in gratiam, qui solus constitutus est

est Mediator & Propiciator.

Cum igitur dicimus. Fide iustificamur, non hoc intelligimus, quod iusti simus propter ipsius virtutis dignitatem, Sed hæc est sententia, Consequi nos remissionem peccatorum, & imputationem iustitiæ, per misericordiam propter Christum, hæc misericordia non potest accipi, nisi Fide. Et Fides hic non tantum significat historiam noticiam, sed significat credere promissioni misericordiae, quæ nobis propter Mediatorem Christum contingit. Hæc Fides non tantum historiam credit, sed etiam effectum historiae. Iustificatio vero significat remissionem peccatorum, seu reconciliationem, seu imputationem, iustitiæ hoc est, acceptionem Personæ. Præterea necesse est Bona opera facere, non ut confidamus per ea gratiam mereri, sed propter voluntatem Dei. Tantum Fide apprehenditur remissio peccatorum, & pax conscientiae. Et quia per Fidem accipitur Spiritus sanctus, iam corda renouantur, & induunt novos affectus, ut
parere

parere bona opera possint. Nam
sine Fide nullo modo potest huma-
na natura primi aut secundi Præ-
cepti opera facere. Necessaria ve-
rò est in reconciliatis obœdientia
erga Legem Dei, nam Euangelium
concionatur de noua vita. Nec ex-
istere fides potest, nisi in his qui po-
nitentiam agunt &c.

* XXI. DE VENERATIONE
SEU CULTV SANCTORVM.

Memoria Sanctorum proponi
potest, vt imitemur Fidem & bona
opera eorum, iuxta vocationem,
Fidem nostram confirmemus, Deo
gratias agamus, quòd Ecclesiam
pulcerrimis donis ac virtutibus
Sanctorum ornauerit, sed scriptu-
ra non docet inuocare Sanctos, seu
petere auxilium à Sanctis, quia v-
num Christũ nobis proponit Me-
diatorem, Propiciatorem, Pontifi-
cem & Intercessorem. Hic inuo-
candus est, & promisit, se exauditu-
rum esse preces nostras, hunc etiã
cultum maximè probat, vt inuocetur
in omnibus afflictionibus.

Hæc

Hæc summa doctrinæ nititur au-
toritate verbi Dei & veteris Ec-
clesiæ, cuius Finis est, vt gloria
Dei fiat illustrior, & consulatur
pijs mentibus in vniuersa Eccle-
sia.

ALTERA PARS CON-
FESSIONIS FIDEI, DE AR-
ticularis, in quibus recensentur
abusus mutati.

RECENSE ARTICVLOS SE-
ptem, in quibus abusus vitio temporum
in Ecclesias introducti notantur, quid
in externis ritibus seruetur, &
quid qua de causa muta-
tum sit.

Recitabo (eo ordine, quem etiam
Apologia obseruat) genera ipsa
summatim tantum.

* ART

* ARTICVLVS DE VTRAQVE
SPECIE SACRAMENTI COR-
poris & sanguinis Domini.

Laicis datur vtraq; pars Sacramē-
ti in Coena Domini, quæ instituta
est pro tota Ecclesia, quia hic mos
habet mandatum Domini, & mani-
festè præcipit Christus de Poculo.
vt omnes bibant. Diu etiā hic mos
in Ecclesia mansit, nec constant
quando aut quo authore mutatur
sit. Tantū consuetudo non ita ve-
tus adimit populo alteram partem
Sacramenti, quæ processio apud
nos solet omitti.

ARGVMENTVM CONFIR-
MANS HVNC ARTI-
culum.

*Consuetudo contra mandata D E I introduc-
ta non est probanda.*

*Consuetudo mutilata Coene non solum contra scri-
pturam, sed etiam contra auctoritatem Canoni-
cum, & exemplum veteris Ecclesiae recepta est.*

*Quare si qui malunt vtraq; specie Sacramenti vti,
non non sunt cogendi, vt aliter faciant, cum
offensione, conscientia, nec prohibendus est v-
sus integri Sacramenti.*

* AR-

ARTICVLVS DE CONIV-
GIO SACERDOTVM.

Sacerdotes apud nos, cum publica scandala vitare vellent, quæ parit Pontificia Lex de Coelibatu, duxerunt vxores, & docent, quòd liceat ipsis contrahere matrimonium, & debere omnes, qui non sunt idonei ad Coelibatum (iuxta doctrinam Pauli & Christi) viuere in Coniugio, quod Deus instituit, vt esset remedium humanæ infirmitatis, & præcipit honore afficere Coniugium.

CONFIRMATIO.

Mandatum DEI nulla lex humana, nullum votum tollere potest, nec vlla debet esse autoritas Decreti pugnantis cum iure naturali, & cum ordinatione diuina.

Noua Lex, quæ prohibet Sacerdotibus Coniugia, & contracia distrahit, pugnat cum mandato DEI, pugnat cum iure natura, quæ homines ita conditi sunt, vt sint facundi, & impurus Coelibatus plurima parit scandala, contra exempla veteris Ecclesiæ: Atq; defensio Legis Pontificia multa peccata coniuncta habet, confirmationē vagarum libidinum superstitiones & necesse piorum Sacerdotum.

Ergo manifestum est nostras Ecclesias rectè facere, quòd illam Legem Pontificiam abolent & damnant

damnant, & quòd Sacerdotes honesta Coniugia
contrahunt. Nec decet auctoritatem Ecclesiæ pra-
texere omnibus abusibus & vitijs inuectis in Ec-
clesiam. Estq; imperatoris Legis vitia considera-
re, & depellere iniurias contra Sacerdotes.

* ARTICVLVS DE
MISSA.

Retinetur missa (*id est administra-
tio Cæne Dominica*) apud nos, & sum-
ma reuerentia celebratur. Seruan-
tur & vsitatæ Ceremoniæ, admis-
centur autem Latinis cantionibus
alicubi Germanicæ, adduntur &
Conciones piæ ad erudiendum
populum. Affluefit populus, vt vnà
vtantur Sacramento, si qui sunt i-
donei, Nulli admittuntur, nisi pri-
us explorati. Et geruntur omnia in
Ecclesia maiore cum grauitate &
reuerentia. quàm olim. Sed desie-
runt privatæ Missæ, cùm ferè nullæ
nisi quæstus causa fierent. Et doce-
tur opinionem de merito, sacrificio
& applicatione Missæ falsam
& impiam esse, nec eam conferre
gratiam ex opere operato, nec ap-
plicari pro alijs viujs & mortuis,
aut

aut mereri remissionē peccatorū,
culpæ & pœnæ. Prodesse verò Sa-
cramentum his tantum, qui agunt
Pœnitentiam, & propria cuiusq;
Fide, & proprio usu Sacramenti
fieri applicationē beneficij Chri-
sti, non propter alienum opus.

CONFIRMATIONES.

I. Passio Christi fuit oblatio & satisfactio, non
solum pro culpa originis, sed etiam pro o-
mnibus reliquis peccatis.

Ergò impium est, fiduciam transferre in opus
Sacerdotis, quæ niti debet ipsa Pontificis
Christi oblatione & intercessionē.

Item:

II. Institutio Cœnæ non mandat, vt offerant Sa-
cerdotes pro alijs viuīs ac mortuis.

Ergò

Applicatio Cœnæ ad mortuos, damanda est
tanquam nouus & impius cultus.

Item:

III. Ceremonia sine Fide in nouo Testamento
nihil meretur, nec facienti, nec alijs:

Ergò

Missa non meretur remissionem culpa & pœ-
næ ex opere operato, nec est satisfactio.

Item:

IIII. Fide propria & speciali tantum fit applica-
tio beneficij Christi, & consequuntur ho-
mines remissionem peccatorum Grati:

N

Ergò

Ergo

Non alieno opere, neq³ propter alienum opus
& quidem sine bono motu utentis.

Item:

V. Institutio Sacramenti nihil de oblatione pro
peccatis uiuorum & m^r uorum precipit,
sed precipitur, vt sumantur Corpus &
Sanguis DOMINI, & vt fiat ad re-
cordationem beneficij CHRISTI,
præterea institutio ordinat, vt fiat commu-
nicatio, hoc est, ministri porrigant etiam
alijs Corpus & sanguinem D O M I N I.
Cum autem M I S S A sit talis communica-
tio Sacramenti.

Seruatur igitur apud nos talis communis
missa singulis Ferijs, atque alijs etiã die-
bus, si qui velint vti Sacramento.

* ARTICVLVS DE VSV
CONFESSIONIS.

Confessio in Ecclesijs non abo-
letur, nec porrigitur Sacramentū,
nisi absolutis & exploratis antea,
vt homines Absolutionem plurimi
faciant, quæ est vox Dei, & man-
dato Dei pronuntiatur, vt absolu-
tioni tanquam voci de cælo sonan-
ti credamus. Porro Confessio præ-
bet locum impertiendæ Absolutio-
ni priuatim, & ritus conseruat in-
tellectum

telleſtū poteſtatis Clauium, & remiſſionis peccatorum in populo. Atq; illud Colloquiū magnopere etiam prodeſt ad monendos & erudiendos homines: ſed enumeratio delictorum non eſt neceſſaria, nec ſunt onerandæ conſcientiæ curâ enumerandi omnia delicta in Confefſione. Multò minus conſcientiæ excrucandæ ſunt Satisfactionibus Canonicis, quæ obſcurant beneficium Chriſti.

ARGVMENTVM.

Impoſſibile eſt omnia delicta recitare, & nullū extat in ſcripturis Apoſtolicis Præceptū de hac enumeratione, Ac nunquā poſſent acquieſcere mētes, ſi nulla peccata niſi recitata, remitterentur.

Qua ex re facile intelligi poteſt, miniſterium Abſolutionis & Remiſſionem, non pendere ex conditione enumerationis.

* ARTICVLVS V. DE DIS-
CRIMINE CIBORVM, ET TRADITIONIBUS Pontificijs.

Obſeruaciones traditionum humanarum non poſſunt mereri remiſſionē peccatorū, ac iuſtificationē, nec ſunt iuſtitia Chriſtiana, aut neceſſarij cultus, & ſua natura ſunt

N 2 res

res mediæ & indifferentes, quæ
extra casum scandali omitti pos-
sunt: Quæ verò pugnant cum man-
datis Dei, aut non possunt obserua-
ri sine peccato: in hīs regula sequen-
da est: Oportet Deo magis obœdi-
re quàm hominibus. Tales sunt dis-
crimina Ciborum, & traditio-
nes, quæ certos cibos præscribunt
& similia opera, de quibus Eccle-
siasticæ traditiones præcipiunt,
cultus esse Dei, qui mereantur re-
missionem peccatorum. Item esse
iustitiam Christianam, & necessa-
rios esse, sicut in veteri Testamen-
to Leuiticæ Ceremoniæ fuerunt,
nec posse sine peccato omitti. Ta-
lis est & traditio de Cœlibatu con-
tra mandatum Dei.

Servantur tamen traditiones ple-
ræq; quæ conducunt ad hoc, vt res
ordine gerantur in Ecclesia, cuius-
modi sunt traditiones de Feriis, die
Dominico, Natali, Paschate, & re-
liquis. Item ordo lectionum.

ARGVMENTVM.]

*Euangelium cogit vrgere doctrinam in Ecclesijs
de Gratia & iustitia Fidei.*

Per-

*Persuasiones de traditionibus, quòd sint cultus
DEI, & iustitia Christiana, Primò obscurant
doctrinā de gratia & iustitia Fidei, Secundo,
obscurarunt praecepta DEI, quibus longè præ-
ferebantur, Tertio, attulerunt magna pericu-
la conscientijs.*

*Quare non est sentiendum, quòd huiusmodi obser-
uationes sint necessary cultus, aut mereantur
remissionem peccatorum.*

* ARTICVLVS VI. DE VO-
TIS MONASTICIS.

Vota non possunt ordinationē
& mandatum Dei tollere, sed de-
bet votū esse in re possibili, debet
esse voluntarium, spontè & con-
sultò susceptum. Non autem Vota
sunt paria Baptismo. Nec ipsa et-
iam vita Monastica meretur remis-
sionem peccatorum, nec est status
perfectionis, nec habet opera su-
pererogationis, Falsissimum præ-
terea est, quòd addunt, Vitā Mo-
nasticam non tantum iustitiā me-
reri coram Deo, sed amplius etiā,
quia seruaret nō modò praecepta,
sed etiam consilia Euangelica.

ARGVMENTVM.

*Omnis cultus ab hominibus sine mandato DEI in-
stitutus,*

stitutus, & electus ad promerendam remissionem peccatorum & iustificationem, est impius: Constat autem Monachos docuisse, quod facilius Religiones mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, & quod pro peccatis satisfaciant, quod est de gloria Christi derrahere: Sequitur igitur ista vota impios cultus fuisse, quare sunt irrita.

ALIUD.

Votum impium & factum contra mandatum DEI non valet, neque enim debet Votum vinculum esse iniquitatis.

Multae impiae opiniones haerent in votis, quod mereantur remissionem peccatorum & iustificationem, quod sint perfectio Christiana, quod seruent consilia & praecepta, quod habeant opera supererogationis, Ergo Vota Monastica sunt irrita.

* VII. ARTICVLVS DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

Discrimen est Ecclesiasticæ potestatis, & potestatis gladij. Potestas Clauium seu potestas Episcoporum iuxta Euangelium, est potestas seu mandatum Dei prædicandi Euangelij, remittendi & retinendi peccata, & administrandi Sacramenta: Sed politica administratio versatur circa alias res, aduersus

sus manifestas iniurias, & coërcet
homines gladio, & corporalibus
poenis, vt iusticiam ciuilem & pa-
cem retineat. Non igitur commif-
cendæ sunt potestates, Ecclesiasti-
ca & ciuilis. Si quam Episcopi ha-
bent potestatem gladij, hanc non
habent, vt Episcopi ex mandato
Euangelij, sed iure humano dona-
tam à regibus, ad administrationē
ciuilem suorum bonorum. De iure
diuino nulla iurisdictione competit
Episcopis, vt Episcopis, nisi remit-
tere peccata, Item cognoscere do-
ctrinam, & doctrinam ab Euange-
lio dissentientem reijcere, & impi-
os non vi humana, sed verbo exclu-
dere à communione Ecclesiæ. Po-
testatem vel iurisdictionem in cog-
noscēdis certis causis matrimonij,
aut decimarū, habēt iure humano.
Nec habent potestatem statuendi ali-
quid contra Euangelium, neq; in riti-
b; & cultu, neq; in ordinationib;,
tanquā necessarijs ad promerendā
remissionē peccatorū, vel tanquā
necessarias ad iustitiam noui Testa-
menti, aut ad salutem, CON-

CONFIRMATIO.

Necesse est in Ecclesijs retineri doctrinam de Libertate Christiana, quod non sit necessaria servitus Legis ad Iustificationem, Et necesse est retineri precipuum locum Euangelij, quod remissionem peccatorum, & Iustificationem per Fidem in Christum Gratis consequamur, non propter certas observationes, aut propter cultus ab hominibus institutos :

Ergo non licet ullis Episcopis tales cultus instituere aut exigere, pugnantes cum Euangelio, & prudenter de illis Vallis Pontificia potentia iudicandum est.

Orandus autem est Deus pater Domini nostri Iesu Christi, ut ipse Ecclesiam suam, Sanguine Filij redemptam gubernet, servet, purget & augeat.

Τῷ Θεῷ μόνῳ σοφῷ δόξα καὶ ὑμῶν

Articulos approbatos & receptos ab autoribus confutationis scripta tempore Comitiorum Augustae, tali signo †. Improbatos vero asterisco tali * in hac Epitome nostra signauimus. In quibus igitur parte tantum probarunt Pontificij, addita vel correctione, vel conditione, vel damnatione aliterius membri seu partis, signis virisq, ad titulos additis, notauimus. Cetera in Editione integra requirantur. Vel in nostris iuxta affirmatiuam & Negatiuam sententiam singulorum Articulorum edendis Quaestionibus virisq, linguae.

PA.

PARAPHRASIS SYM-
BOLI APOSTOLICI,

Seu

CONFESSIO FIDEI, EC-
CLESIAE IOACHIMICAE
Iberorum, in latinam lin-
guam conuersa.

A B

ALBERTO LYTTICHIO EX
Scriptis D. Matthesij Theologi.

Articulus Primus.

Redo, & animo meo
planè obfirmato ex scri-
ptis Prophetis & Apo-
stolicis omnem fiduciam
& expectationem positam habeo,
in solum Deum, qui est æternus Pa-
ter Domini nostri Iesu Christi, &
mundum vniuersum tanquam Pa-
ter genuinos Filios, amore com-
plectitur, solus potens cum Filio
suo & Spiritu sancto, & in omni-
bus difficultatibus, tam iumentor-
um, quàm hominum, sine medijs
& per ea, opitulator, ac omnium
N 5 bonorum

bonorum perfectior & elargitor.
Qui in principio per Filiū & Spiri-
tum suum. cœlum, terrā & omnes
res visibiles & inuisibiles creauit,
& Coniugium venerabile omnib;
nō ineptis ad hoc instituit. atq; Ma-
gistratum etiā constituit, & adhuc
res creatas à se. & ordines sacros
in humano genere, vsq; ad nouissi-
mum mundi diem conseruat.

Secundus Articulus.

CRedo etiā firmissimè, nihil ad-
dubitans, sed constanter nitēs
Prophetarū & Apostolorum testi-
monijs & Symbolis tribus præcipu-
is, in Iesum Christum Vnigenitum,
verum, naturalem & propriū Fi-
lium Dei ex substantia Patris geni-
tum ab æterno. & quidem verè co-
essentialē cum Patre, missum ex sinu
Patris. vt nobis veram notitiam, de
cretum & voluntatem Dei patefa-
ceret. Qui tandē in plenitudine tem-
poris, obumbrante Spiritu sancto,
in castissima aluo intactæ virginis
Mariæ, ex sanctificato, in ea, san-
guine, propter nos caro factus est,
& hu-

& humanam naturam ad suam diuinam assumpt, in vnam æternam & indiuiduam Personam, vt ita humanum genus in suo corpore gestaret & sustentaret, atq; in æternum saluaret & sospitaret.

Tertius Articulus.

TOto simul pectore credo, & ore confiteor cum Ecclesia vniuersa, Hunc Filium Dei & Mariæ, verum Deum & hominem, vnicum nostrū Dominū, suūm Sacerdotē Mediatorem, Intercessorē, Redemptorē, & Saluatorē esse, qui ab æterno ad hoc Sacerdotiū, & hāc regalem dignitatē occupandā decretus & delectus est, vt qui sit primogenitus ante omnes creaturas, sicut ille quidē, quantū ad diuinam suam naturā & subsistentiā, pro genere humano apud Patrem intercessit, & cū Patribus primis locutus est, suamq; Ecclesiā & omnes qui eum in promissione edita agnouerunt & Fide apprehenderunt, ab initio in gratiā reduxit, eripuit & protexit,
ac po-

postea tempore incarnationis suæ
fuit & permansit Mediator & Sal
uator noster, secundum vtramq;
naturam.

Quartus Articulus.

CRedo item, in hac mortali vita,
summam consolationem, viui
ficationem & iustificationis meæ
certitudinem inde haurio, quod et
iam coram Deo, & aduersus iram
eius mihi valere scio. Hunc Domi
num & Deum meum, tempore hu
miliationis, à prima ætate, & in to
to cursu Ministerij sui, multa pas
sum esse in carne sua, propter me,
& sub Cæsaris Tiberij Prouinciali
præfecto Pontio Pilato, Ierosoly
mis in crucem actum, & medium
inter duos latrones Spiritum tra
didisse, mortuum esse, & honorifi
cè sepultum, vt sua perfecta obædi
entia, & vnica oblatione & passi
one innocenti, preciosissimiq; cru
oris effusione nos egentissimos, mi
serimos, maximos, perditissimos
& abiectissimos peccatores cum
Deo reconciliaret, & maledictio
nem, quæ ob Adæ, & nostram pe-

culiarem culpā in nos deriuata erat, auerteret, & sanguine suo ab omni immundicie originali & actuali emundaret, iustos & saluos nos faceret.

Quintus Articulus.

Credo præterea & certus sum, Iesum Christum (vt scriptura loquitur) pro me verè descendisse ad inferos, & tertia die (quoniam esset verus Deus) corpore suo incorruptibili ex morte resurrexisse, vt mortem in sua victoria absorberet, & infernū mihi destrueret, Diabolum deuinceret, mihiq; æternam pacem, iustitiam & vitam nouam cum adoptione in hæreditatē diuinam reperiret, suo merito, & hæc in verbo promissionis gratiæ & Fidei annuncianda curaret.

Sextus Articulus.

Firmiter statuo Iesum Christum, in vtraq; natura, cum corpore clarificato & spirituali, ad cœlum ascendisse, & omnia impleuisse, vbiq; præsentem esse, regere & imperare

perare ad dextrā Patris sui, æquali
maiestate & gloria in cœlo, infer-
no & terra, atq; colligere sibi vo-
ce Legis & Euāgelij, ex genere hu-
mano, æternā Ecclesiam, quam i-
psam assidue tanquā membra sui
corporis mystici, & Sponsam dile-
ctam asserit, preces eius pro diuina
sua potentia ipse exaudit, illius cau-
sam agit, & deprecatur pro ea, a-
pud cœlestem Patrem, verus & æ-
ternus Sacerdos, protegit & con-
seruat eam, in terra, sub cruce, in
omnibus anxietatibus. Distribuit
dona salutaria, suum Spiritum &
Verbum, circumspectos & fideles
doctores, vsq; ad consummationē
seculi, quando in nubibus visibili-
ter apparebit, & sese manifesta-
bit, iudicaturus viuentes vsq; ad ex-
tremum diem, & ex sepulchris pro-
deuntes, vindicaturus maleficia in
omnes contemtores Euangelij, &
in æternū regnū introducturus om-
nes, qui ipsi confisi sunt, cum inuo-
cauerunt, atq; in Fide & bona cō-
scientia ad finem perseuerauerunt.

Septimus Articulus.

Credo simul, vt in mea infantia
prima rectè hoc nomine bapti-
zatus sum, in Dominũ, qui est Spi-
ritus sanctus, ver⁹ Deus, & essentia
lis flamma, amor & læticia, proce-
dens ab æterno Patre & Filio, &
missus in hunc mundũ, vt sit altera
persona missa, quæ testificetur in
cordibus nostris, nobis Deum esse
placatum, per vnicũ nostrũ Media-
torẽ, & vt mundum arguat verbo.
Solatium, tranquillitatem, læticiã,
dilectionẽ, vitam & nouã obœdi-
entiam in credentibus sonet & ex-
citet, & nobis in aduersitatibus &
imbecillitate adsit, nos erigat, pios
gemitus & suspiria adiuuet.

Octauus Articulus.

STatuo insuper, Deũ per Spiritũ
Filij sui colligere sibi sanctã, vni-
uersalẽ, Christianã & Apostolicã
Ecclesiam, Ministerio Euangelij,
ex Patriarchis, Iudæis & Gentib⁹,
in omnibus terræ finibus, quæ sit ei
æterna hæreditas & proprietariũ.
Hic coctus sanguine Filij Dei est
redem^t.

redemptus, voce sonante Euange-
lium congregatus, & circumcilio-
ne primum, deinde in Nouo Testa-
mento per Baptismum suo Domi-
no Christo, & populo sancto Dei
insertus, & in verbo & lauacro re-
generationis Spiritus sancti emun-
datus, Prophetarum & Apostolo-
rum fundamēto extructus, vt sit æter-
nū templum, & domicilium diuinū
in quo Spiritus sanctus efficax est,
per Verbū & Sacramenta, Filius
Dei verē præsens, nō ociosus, pas-
cit & potat sibi cohærētes in vera
conuersione, contritione, Fide &
bono proposito rectē faciendī, nō
alieno, sed suo ipsius sanguine & ve-
ra carne, ob signās & iungens eos;
diuina vnctione Spiritus sancti.

Nonus Articulus.

ET in sanctorum communione;
ac Christianorum fraternitate,
quæ Filij Dei vocē audit, & Euan-
gelium profitetur, ac retinet verum
vsum Sacramentorum, sub cruce in
tolerantia, Credo, salutarem esse

Baptismatis, Absolutionis & Coenæ
Dominicæ administrationē & sum-
tionem, dispensantibus ijs, qui legi-
timo modo, facta impositione manu-
um & oratione communis Ecclesiæ,
ad Ministerium publicum sunt voca-
ti, & quasi segregati ex toto cœtu.
Sicut certū & hoc est, quòd Filius Dei
sue Reipub. ciuibus, quamuis corpo-
ra & facultates potestati ordinariæ in
hac vita subiaceant: tamen æternam
& spiritualem libertatem ac immuni-
tatem impertiat, qua cū à Mosaicis
Ceremonijs, & iugo Forensi, tū et-
iam quod ad interiores motus à ma-
ledicto & damnatione ipsius Legis
ac carcere diaboli sunt liberi, atque
simul ab omnibus humanis traditio-
nibus, quibus conscientia implican-
tur, & Ecclesiæ onerantur cum opini-
one cultus diuini, necessarij ad salu-
tem & remissionem culpæ conse-
quendam. Interim tamen Ecclesia
hanc potestatem habet, vt Ceremoni-
as cum nullo periculo coniunctas,
ratione ordinis & decoris honesti, ita
ne grauentur conscientia, & extra
casum

O

casum

casum scandali possit introducere vel
retinere.

Decimus Articulus.

Nihil dubito prorsus, quin pro po-
testate Clauium, concessa à Fi-
lio Dei suæ Ecclesiæ dilectæ, propter
vnicum & consummatum sacrificium
satisfactionem & lytrum veri agni
cœlestis, remissio omnium originalium
& actualium delictorum accipiat,ur,
ex mera Gratia, gratis, tantum pro-
pter Mediatoris IESV CHRISTI
sanguinem, meritum, obœdientiam,
& intercessionem, per Fidem, hoc est,
Credo me iustum & saluatum esse, &
accipere iustitiam imputatam, re-
conciliationem, donationem Spiritus
sancti, pacem, læticiam & vitam æter-
nam, sola Fide apprehendere Domi-
num nostrum IESVM CHRISTVM,
hostiam & pretium pro peccatis, non
propter vllam propriam dignitatem,
præstantiam & merita meorum, aut
vllorum aliorum operum, virtutum,
obœdientiæ, paupertatis & iustitiæ:
Quam-

✠
Quamuis omnes renati sunt obligati
ad nouitatem vitæ, & progressus faci-
endos in bonorum operum exerci-
tijs, iuxta præscriptum Dei, in Decē
præceptis expositum. Nam qui labi-
tur contra conscientiam, illum con-
tristare & excutere Spiritum sanctum
manifestum est, & qui non diligit, nec
bonis operibus exercetur, manet in
morte, & Christianus esse non potest.

XI. & XII. Articuli.

Spero etiam & certò scio, futuram
resuscitationem mortuorum, meq;
visurum Dominum meum IESUM,
carne mea indutum in gloria & maie-
state, ad diem nouissimum, & posses-
surum eo ipso tempore æternam &
cœlestem vitā, in qua conformis ero
ipsi IESU CHRISTO, plenitudine
perfectæ sapientiæ, iustitiæ, gloriæ, &
æternæ lætitiæ, tam corpore, quàm
anima & spiritu, quæ imago DEI
tantum in hac vita mortali inchoa-
tur, & de die in diem, de claritate in
claritatem, transformabitur.

O 2

Epi-

Epiphonema.

A M E N. Hæc sunt certò & indubitabiter verissima, tam quàm D E V S ipse est veritas, & Verbum eius infallibile, & quàm verè baptizatus, & de sententia Filij D E I, per Ecclesiæ ministrum Absolutione privata confirmatus, atq; C H R I S T I corpore ac sanguine pastus & potus sum, sigilloq; spiritus D E I in corde meo obsignatus & præmunitus, quantumque testimonium meæ conscientiae sensibili modo in penetrabilibus pectoris Fide firmari adstipulatur, Amen. Domine I E S V credo, tu meam Fidem imbecillam auge, & corrobora.

EIVS.

EIVSDEM SYMBO LI APOSTOLICI EX VE- teri & nouo testamento confir- matio & fundamenta.

C	V.	N.
Redo	Abac. 2.	Rom. 4.
in DEVM	Deut. 6.	Eph. 4.
Patrem	Psal. 89.	Matth. 7.
Omnipotentem,	Psal. 33.	Matth. 11.
Creatorem cœli	Gen. 17.	2. Cor. 6.
& terræ.		
Et	Psal. 2.	Iohan. 14.
in IESVM	Esa. 7.	Matth. 1.
CHRISTVM	Psal. 2.	Ioh. 20.
Filium eius	Psal. 2.	Lucæ 9.
unicum,	Zach. 13.	Ioh. 1.
Dominum no-	Ierem. 22.	Ioh. 20.
strum,		
Qui conceptus		
est de Spiritu		
sancto,	Esaia 7.	Luc. 1.
Natus	Gen. 3.	Ioh. 1.
ex Maria virgine,	Esaia 7.	Matth. 1.
Passus	Zach. 9.	Lucæ 24.
sub Pontio Pila-	Gen. 49.	Lucæ 3.
to,		
Crucifixus,	Dan. 9.	Iohan. 3.
Mortuus,	Esaia 53.	Rom. 4.
& sepultus,	Esaia 53.	Ioh. 19.

O 3

De-

	V.	N.
Descendit ad inferna,	<i>Psal. 16.</i>	<i>Act. 2.</i>
Tertia die	<i>Osee 6.</i>	<i>Eph. 4.</i>
Resurrexit à mortuis,	<i>Esaia 53.</i>	<i>Matth. 12.</i>
Ascendit ad cœlos, sedet ad dextram patris	<i>Psal. 68.</i>	<i>Luca 24.</i>
omnipotentis,	<i>Psal. 110.</i>	<i>Eph. 4.</i>
Vnde venturus est	<i>Esaia 66.</i>	<i>Marci 16.</i>
iudicare	<i>Esaia 66.</i>	<i>Act. 1.</i>
viuos & mortuos.	<i>Dan. 12.</i>	<i>Act. 10.</i>
Credo in Spiritum sanctum,	<i>Zach. 12.</i>	<i>1. Cor. 15.</i>
Sanctam Ecclesiam Catholicam,	<i>Psal. 16.</i>	<i>2. Cor. 3.</i>
Sanctorum communionem,	<i>Gen. 22.</i>	<i>Eph. 5.</i>
Remissionem	<i>Psal. 22.</i>	<i>Matth. ult.</i>
peccatorum,	<i>Psal. 32.</i>	<i>Iohan. 20.</i>
Carnis resurrectionem, &	<i>Esaia 26.</i>	<i>Act. 10.</i>
vitam æternam,	<i>Psal. 17.</i>	<i>Iohan. 5.</i>
Amen.	<i>Deut. 32.</i>	<i>Ioh. 17.</i>
	<i>Esaia 25.</i>	<i>2. Cor. 1.</i>

T A B V.

T A B V L A
M O R A L I S D O M E
S T I C A,

hoc est,

C A T A L O G V S V I R
tutum, iuxta seriem Decalogi
ordine distributarum, Excessi
bus & Defectibus singu
larum oppositis,

*Ad primum præceptum Dec
calogi congruunt octo clas
ses obœdientiae.*

D E C O N F O R M I T A T E
mentis & cordis cum D E O, de
Luce in mente, vera notitia,
& affectibus in
corde.

O 4

Vera

1. *(Ignoratio & neglectio*
Vera notitia & *DEI.*
agnitio veri *Curiositas perquirendi*
DEI. *qua non sunt reuelata*
verbo Dei: & idolo-
mania.
2. *(Contemptus iudicij diuini*
Perfectus Timor *& securitas.*
DEI, & tre-
pidatio ab ira *Trepidatio vbi non est*
eius. *timor.*
3. *(Dubitatio & dissiden-*
Vera Fides seu *tia.*
Fiducia in *Superstitio vana, & ido-*
DEVM. *lorum admiratio.*
4. *(Odium Dei & cordium*
Vera dilectio *rigor.*
DEI & lati-
cia in *DEO.* *Magica insania, super-*
stitio.
5. *(Desperatio.*
SPE S. *Præsumtio.*
6. *(Impatientsia & fremi-*
Patientia in affli- *rus.*
ctionibus. *Baalitarum perpeſſio &*
Tolerantia fucata.
7. *(Superbia & confidentia*
Humilitas. *proprie sapientia.*
Hypocrisis monastica.
Perſe-

8. *(Apostasia Fidei.*
 Perseuerantia
 constans in
 Fide. *)*
(Pertinacia in erroribus.

*Ad secundum Præceptum
 quinq.*

**De externa voce doctrinæ &
 inuocationis.**

1.	{	<i>Omissio precum, falsa in-
uocatio, demonum vo-
ta, imprecationes &
execrationes, Inanis
battologia & mur-
muratio superstitiosa.</i>
Vera Dei inuo-
catio.		
2.	{	<i>Ingratitudo & obliuio
beneficiorum.
Pharisaica iactantia
gratitudinis.</i>
Gratiarum actio
& laudationes
seu hymni.		
3.	{	<i>Falsa doctrina, corrupte-
la, blasphemia, & ne-
gligentia in docendo.
Serere opiniones & inuti-
lia proponere.</i>
Vera prædica-
tio & propa-
gatio doctri-
næ.		
4	{	<i>Abnegatio.
Anabaptistica pertina-
cia.</i>
Confessio do-
ctrinæ.		

5.
Religio iura-
menti.

Violatio iuramenti, per-
fida & peierationes.
Illicita iuramenta. Huc
Regula: Iuramentum
non sit vinculum ini-
quitate.

Ad tertium praeceptum

Sex.

De Ceremoniis, videlicet de
conseruatione externi &
publici ministerij.

1.
Fidelitas in mi-
nistis & do-
centibus.

Abolitiō muneris recte
docendi, fraus, insci-
tia & negligentia in
officio.

2.
Sanctificatio
Sabbathi in
discenda pic-
tate.

Nimia anxietas & timi-
ditas docendi.

Prophanatio feriarum
& abductio aliorum
à publicis congressi-
bus.

3.
Pius & frequens
vsus Sacra-
mentorum.

Superstitiosa festiuitas.
Contentus neglectio,
absentia nocens ex-
emplo.

Anabaptistica, Missifica-
tiones & corruptela.
τὸ γὰρ.

Reue-

4.
Reuerentia er-
ga pios mini-
stros.

{ Contumacia, & mini-
strorum deformatio.
Fucus & oppressio pio-
rum fraudulenta.

5.
Conseruatio &
defensio mi-
nistrorum bo-
norum, atque
Liberalitas in
scholas & sy-
nagogas.

{ Rapine & spolia Fisci ac
illiberalitas.
Profusio opum in stabi-
liendis furoribus.

6.
Consensus in
doctrina sa-
na, & coniun-
ctio Schola-
rum & Eccle-
siarum.

{ Non necessaria schisma-
ta.
Communicare & iugum
ducere cum infidelibus
& obstinatis.

IN SECVNDA
TABVLA LEGIS QVÆ OR-
dinat societatem, in actionibus
erga homines.

Quar-

Quartum Præceptum.

Species Virtutum in Gradibus gubernationum præ- cipit.

1.	Pia philanthrophia
in parentibus
& natis.	{	ἀσέβεια immanis & im-
			pietas liberorum.
			Indulgentia nimia &
			impia.
2.	Obœdientia.	{	Contumacia, seditio, pe-
			tulantia.
			Magis hominibus quàm
			Deo obedire.
			Confusio graduum, Liuior
			& emulatio.
3.	Iusticia distribu-	{	Disconuenientia persona-
			rum & officiorum, &
			Arithmetica proportio
			in existimationibus.
			Ignauia, ἀφθλαμοδὲ-
			λεια.
4.	Cura vocatio-	{	Inquietudo, polyprag-
			mosyne, καὶ ἀλλοτρίο-
			πισκοπῆ.
5.	Gratitudo ἀντι-	{	Ingratitudo, & Cruces
			parentum ex filiis.
	διὰ καὶ ἀντι-		Assentatio & adulatio.
	θεῶν ἢ ἀντι-		

Ob-

6. *Obferuantia & Reuerentia.* { *Deſpectio ſuperiorum*
faſtuoſa, & cauillatio
uirtutum legum.
Ficta bonorum delatio,
ſine vera opinione in
mente.
7. *Grauitas ſuperiorum & Ma-
giſtratum.* { *Leuitas animi & mo-*
rum.
Morofitas & iraculen-
tia.
8. *Modestia & De-
corum ſpeciali ac prudens*
Moderatio
ne quid nimis. { *Vana iactantia, Scurri-*
lis obſcœnitæ, inciui-
litæ.
Stupor, dyſepia.
9. *Appetitio Glo-
riæ & hone-
ſtæ famæ.* { *Impudentia, cum non ſi-*
mulat gloria decus.
Ambitioſorum æmula-
tio, cupiditas, &
πρωτοκλιſία.

Quintum Præceptum.

Præcipit beneuolentiam erga
omnes homines propter
DEVM.

Iuſti-

1.
Iustitia & æqui-
tas nemini
nocens.

{ Summa iniuria, violen-
tia v̄s̄ḡis, leges scripta
sanguine.
κακισθὸς ἰκκουσθ, calumnia

2.
Pœnarum distri-
butiua.

{ Indulgentia, augens licen-
tiam scelerum.
περὸς πολλὰ ψῖς.
{ Iniusta cades, crudelitas,
& supplicia piorum ho-
minum.

3.
Fortitudo & mi-
litia legitima.

{ Timiditas, inconstantia,
Mollities.
{ Temeritas, Peruicacia.

4.
Præsentia boni
consulere, pa-
tientia philo-
sophica.

{ ἀψυχία, Impatientia,
Amor nouitatis.
•
{ Segnitie in querendo.

5.
Manfuetudo &
mitigatio
summi iuris.

{ Ira, odium, & vindicta
cupiditas.
{ Lenitas vitiosa, negle-
ctio atrocium iniuria-
rum.

6.
Misericordia,

{ Sauietia & crudelitas
Tyrannica.
{ Facilitas multa.

Ami-

7.
Amicitia & con-
cordia civilis
studium *ἡλικία*
συχία.

{ Discordia, *ἑλὸν ἑλὸν*
Contentiositas, inimicitia
odia, bella civilia.
Nihil pugnare etiam de
rebus necessarijs, &
simulatio benevolen-
tia.

8.
Fidelitas:

{ Inuidia, Infidelitas,
Persidia.

} In rebus iniustus fidelem
esse.

{ Malevolentia, Sarcasmi

9.
Candor quo læ-
tamur succes-
su bonorum.

{ *ἐπιχαρῆκα*, suspicio.
Falso præ se ferre hilaritatem
animi, & stultam
credulitas.

10.
Humanitatis
studium & co-
mitas,

{ Inhumanitas.

{ Aulica applicabilitas.

11.
Zeli ardor &
Nemesis.

{ Affectuum & motuum
abiectio.

} Asperitas & priuata
vindicta cupiditas.

12.
Cura valetudi-
nis conser-
uandæ.

{ Artis medica contemptus.

} Delicately fugere & dese-
rere egrotos.

Sex.

Sextum Præceptum.

Sancit Coniugium, & prohibet alias commixtiones omnes,

1.
Castimonia vitæ cœlibis & coniugatæ, seu pudicitia.

{ Impuritas & libidines
vaga, adulteria, diuortia & stupra, spurci sermones & pictura.
Castitas simulata Morum alium, perpetuus
Cœlibatus sine dono,
ac prohibitio coniugij.

2.
Verecundia & pudor.

{ Impudentia & obscœnitus,
Morosophia, stupiditas,
& vitiosa verecundia.

3.
Temperantia.

{ Intemperantia, Incontinentia, Luxuria.
Defraudatio sui ipsius
detrimentoſa.

4.
Sobrietas.

{ Ingluuiæ, ebrietas, Craspula, Voracitas.
Abstinentia nimia, & ieiunia superſtitioſa.

Septi-

Septimum praeceptum.

Sancit distinctionem Dominio-
rum, vt quisq; res suas teneat,
& ab alienis absteineat.

1. Dominiorum di-
stinctio & usus
rerum legiti-
mus. { *Rapina, furta, vsura, ex-
pilationes, lucra iniu-
sta aleatorum & lu-
dionum.*
(*Auaritia, πλεονεξία.*

2. Inistitia in contra-
ctibus, quæ cō-
mutariua dici-
tur. { *Inaequalitas contractuum,
Iniusta mercedes, &
stipendia fraude atre-
nuata.*
(*Indifferens rerum com-
munio.*

3. Liberalitas pro
modo faculta-
tum. { *Illiberalitas nemini bene-
faciens.*
(*Profusio insana & im-
modica.*

4. Parsimonia &
Frugalitas. { *Prodigalitas.*
(*Sordes & tenacitas ni-
mia.*

5. Hospitalitas. { *Inhospitalitas.*
(*Quosuis excipere, nec pro
re & copia victitare.*
P Se-

6.
Sedulitas & la-
bor.

{Segnitie & Ignauia.
} Perpetua defatigatio &
} plus laboribus quam
} Dei benedictioni con-
} fidere.

7.
Eleemosyna.

{Neglectio pauperum.
} Mendicitas non necessa-
} ria sine indigentia.

8.
Aurēgnia.

{Auri sacra fames.
} Ocio torpescere segni.

Octauum Præceptum.

Præcipit de veritate, seruante
conuenientiam mentis, dicto-
rum, gestuum & rerum.

1.
Veritas.

{Manifesta falsitas &
} mendacia, perfidia fa-
} derum, calumnia.
} Sophistica, Ironia.

2.
Simplicitas pia
& recta.

{Astutia, Duplicitas.
} Falsi pretextus, fucata
} simplicitas.

3.
Constantia.

{Leuitas & inconstantia.
} Omnia pro suo more
} agere.

Do.

4. Docilitas. { *δοξασοφία, ἀποδοσι-*
χία, pertinacia, indo-
cilitas.
ἑποχή pyrrhonica.
5. Taciturnitas. { *Futilitas, garrulitas*
& arcana prodere.
Obmutescere in asseren-
da veritate,
6. Eloquentia. { *Infantia, fabula, λόγοι.*
Volubilitas linguae, abu-
sus Rhetoricationis,
petulantia ingenio-
rum.
7. Affabilitas & Comitatus. { *Toruitas, Morositas.*
Leuitas in congressibus.
8. Urbanitas & Ciuilitas ac Lepos. { *Agressus insulsi.*
Obscenitas scurrarum.
9. Rectè interpretari mediocriter dicta. { *Obtrektatio, & rapere*
omnia in sinistrum
sensum.
Velare turpia & flagiti-
osa.

Nonum & Decimum Præ-
ceptum.

P 2

Radi-

Radicem omnium malorum
affectuum resecant.

I.
Congruentia
voluntatis,
cordis & o-
mnium virium,
ac interiorum
motuum cum
DEO.

ἁρταξία omnium motu-
um in defectu.

Mala concupiscentia &
inordinata appetitio
in excessu.

F I N I S.

Lipsiæ

EX OFFICINA TYPOGRA.

ABRAHAM LAMBERGI.

Anno

M. D. XCI.

52 $\frac{5}{i,15}$

X 2195568

AB 52 $\frac{5}{i,15}$

264.

INCUNABULA DOCTRINÆ
EVANGELICÆ,

Quibus continentur

QVÆSTIVNCVLÆ

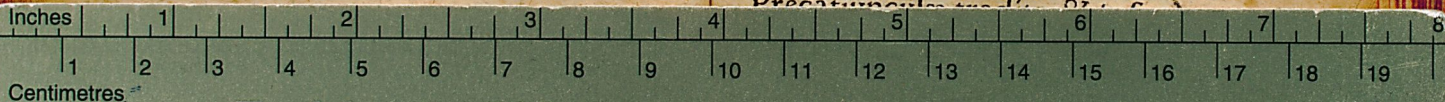
EXAMINIS
THEOLOGICI, EX
SCRIPTIS D. PHIL. MEL.
COLLECTÆ, ET AD IN-
stitutionem puerilem ac-
commodatæ.

M. ALBERTI LYTTICHII
Valle ioachimici opera.

His coniunctæ sunt definitiones Græcæ
IOACHIMI CAMERARII, &c.

Ac

Præparationibus ad

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

